

Wędrując ku dorosłości

Teresa Król

Wychowanie do życia w rodzinie

Program nauczania
dla klas I-III gimnazjum

© Copyright by Wydawnictwo **Rubikon** 2009

Projekt graficzny i skład
Agata Pindel-Witek

Kraków, 2009

ISBN 978-83-89947-96-3

Wydawnictwo **Rubikon**
30-376 Kraków
ul. Zakrzowiecka 39 D
tel./fax: (12) 263 60 76
www.wydawnictworubikon.pl
e-mail: rubikon@rubikon.krakow.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Wychowanie do życia w rodzinie w polskiej szkole	7
2. Nowa podstawa programowa	7
3. Rodzice i szkoła – wzajemne relacje	10
4. Cele kształcenia WdŻwR i zadania szkoły	11
5. Liczba godzin i podział na grupy	11
6. Struktura programu, układ treści	12
7. Metody i techniki pracy z uczniami	12
8. Krótki przegląd metod i technik nauczania	13
9. Jak oceniać uczniów na zajęciach WdŻwR?	19
10. Materiały i środki dydaktyczne do realizacji programu	21
11. Objaśnienia skrótów w programie	23

Klasa I

1. Wychowanie do życia w rodzinie (WdŻwR) w nauczaniu szkolnym	25
2. O sprawną komunikację w rodzinie	28
3. Moje potrzeby i uczucia	30
4. Więzi rodzinne i konflikty międzypokoleniowe	32
5. Rodzina niepełna. Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne	34
6. Kryteria dojrzałości człowieka	36
7. Przejawy dojrzewania biologicznego dziewcząt (lekcja dla grupy dziewcząt)	38
8. Przejawy dojrzewania biologicznego chłopców (lekcja dla grupy chłopców)	40
9. Problemy okresu dojrzewania (lekcja dla grupy dziewcząt)	42
10. Problemy okresu dojrzewania (lekcja dla grupy chłopców)	44
11. Rozwój psychoseksualny człowieka (lekcja dla grupy dziewcząt)	46
12. Rozwój psychoseksualny człowieka (lekcja dla grupy chłopców)	48

13. Pierwsza miłość	50
14. Presja seksualna (lekcja dla grupy dziewcząt)	52
15. „NIE” dla presji seksualnej (lekcja dla grupy chłopców)	55
16. Przedwczesna inicjacja seksualna (lekcja dla grupy dziewcząt).....	58
17. Przedwczesna inicjacja seksualna (lekcja dla grupy chłopców)	61
18. O kulturze wolnego czasu: Internet, prasa młodzieżowa,TV, reklama	64
19. Koleżeństwo, ale jakie? Asertywność, uzależnienia	67

Klasa II

1. WdZwR w klasie II. O potrzebie godności i szacunku człowieka.....	70
2. Przyjaźń – szkołą miłości.....	72
3. Miłość. Etapy jej rozwoju	74
4. Spotkania i rozstania	76
5. Seksualność człowieka. Homoseksualizm (lekcja dla grupy dziewcząt).....	78
6. Seksualność człowieka. Homoseksualizm (lekcja dla grupy chłopców)	80
7. Ona i on – tacy sami, czy zupełnie różni?.....	82
8. Miłość i szacunek; kolejność więzi (lekcja dla grupy dziewcząt).....	84
9. Miłość i szacunek; kolejność więzi (lekcja dla grupy chłopców).....	87
10. Czy warto czekać? (lekcja dla grupy dziewcząt)	90
11. Czy warto czekać? (lekcja dla grupy chłopców).....	93
12. Uwaga! AIDS	96
13. Choroby przenoszone drogą płciową	98
14. Płodność kobiety i mężczyzny – co warto wiedzieć? (lekcja dla grupy dziewcząt).....	100
15. Płodność kobiety i mężczyzny – co warto wiedzieć? (lekcja dla grupy chłopców)....	102
16. Antykoncepcja i środki wczesnoporonne (lekcja dla grupy dziewcząt)	104
17. Antykoncepcja i środki wczesnoporonne (lekcja dla grupy chłopców).....	106
18. Planowanie rodziny – wybrać mądrze i odpowiedzialnie	109
19. Rola autorytetów w życiu człowieka.....	112

Klasa III

1. WdZwR w klasie III. Fazy rozwoju człowieka.....	114
2. Miłość i jej rodzaje.....	116
3. Wartości związane z płciowością człowieka: budowanie więzi, małżeństwo i rodzicielstwo.....	118
4. Jak rozpoznać płodność i niepłodność w cyklu kobiety? (lekcja dla grupy dziewcząt).....	121
5. Jak rozpoznać płodność i niepłodność w cyklu kobiety? (lekcja dla grupy chłopców).....	124
6. Korzyści z obserwacji cyklu i aparaty w metodach naturalnego planowania rodziny (MNPR) (lekcja dla grupy dziewcząt).....	126
7. Korzyści z obserwacji cyklu i aparaty w metodach naturalnego planowania rodziny (MNPR) (lekcja dla grupy chłopców).....	129
8. Początek życia ludzkiego, czyli o jednym z cudów przyrody.....	132
9. W oczekiwaniu na dziecko.....	134
10. Być matką (lekcja dla grupy dziewcząt).....	136
11. Być ojcem (lekcja dla grupy chłopców).....	138
12. Stali się rodzicami. Gdzie szukać pomocy?.....	140
13. Aborcja.....	142
14. Życie jako fundamentalna wartość.....	144
15. Pornografia a kobieta (lekcja dla grupy dziewcząt).....	146
16. Pornografia (lekcja dla grupy chłopców).....	148
17. Prostytycja nieletnich (lekcja dla grupy dziewcząt).....	150
18. Prostytycja nieletnich (lekcja dla grupy chłopców).....	152
19. A jednak rodzina. Podsumowanie zajęć w gimnazjum.....	154

WSTĘP

1. Wychowanie do życia w rodzinie w polskiej szkole

System oświaty zapewnia w szczególności wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny.

(Ustawa o systemie oświaty)

Wśród wielu zagrożeń współczesnej cywilizacji pojawia się kryzys rodziny: coraz częstszy rozpad związków małżeńskich, wzrastająca liczba samotnych matek, a wśród nich „dzieci rodzące dzieci”. W krajach Europy Zachodniej i USA zjawiska te coraz bardziej się nasilają, dlatego poszukuje się dróg wyjścia z tej sytuacji. Lepiej jednak wzmocnić działania profilaktyczne niż leczyć.

Polska – jak wskazują rankingi i badania – to kraj, gdzie wartość rodziny nadal jest wysoko ceniona. Dla młodzieży udane życie małżeńskie jest jednym z warunków osiągnięcia szczęścia. Jak więc ten stan zachować, a może nawet polepszyć? Od 10 lat polska szkoła wspiera rodziny poprzez zajęcia edukacyjne wychowania do życia w rodzinie (WdZwR).

Zajęcia WdZwR funkcjonują jako przedmiot na mocy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, wykonującego dyspozycję art. 4, ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. *O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* (Dz. U. Nr 17, poz. 78 z 1995 r. z późn. zm.).

Przedmiot ten wzbudzał i nadal wzbudza wiele kontrowersji i obaw (niektóre środowiska żądają edukacji seksualnej w ujęciu permissywnym), ale obecna wersja przedmiotu może wydatnie wesprzeć rodzinę w jej działaniach wychowawczych. Chodzi tylko o to, aby sposób, w jaki obie strony – rodzina i szkoła – siebie postrzegają, a także ich oczekiwania były zbieżne i oparte na systemach wartości, polskich tradycjach i przyjętych zasadach postępowania. Cel bowiem jest wspólny: dopomóc młodemu człowiekowi w jego rozwoju psychofizycznym, społecznym i duchowym.

Pełne zaangażowanie i optymizm nauczycieli wychowania do życia w rodzinie ułatwi młodzieży wędrowanie ku dorosłości.

2. Nowa podstawa programowa

W podstawie programowej z dnia 23 grudnia 2008 roku dotyczącej przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie rozszerzono tylko niektóre zagadnienia (np. rodzina niepełna, prostytutka nieletnich) oraz doprecyzowano cele kształcenia i zadania szkoły. Opracowane w 1999 roku hasła programowe pozostały prawie niezmienione; nadal są dostosowane do możliwości percepcyjnych uczniów oraz

wrażliwości odpowiadającej danemu etapowi ich rozwoju. Informacje o treści biologicznej są zintegrowane z wiedzą psychologiczną i obudowane aksjologią. Można więc przypuszczać, że rodzice zaakceptują cele i treści nauczania zajęć wychowanie do życia w rodzinie, oraz zadania szkoły w tej dziedzinie.

Ministerstwo Edukacji nadal uwzględnia prawa rodziców jako pierwszych wychowawców, pozostawiając im szansę odmowy uczestnictwa ich dziecka w zajęciach wychowania do życia w rodzinie. Dlatego w szkolnym planie nauczania został umieszczony zapis: *Uczniowie uczęszczają, jeśli rodzice nie wyrazili sprzeciwu**. Taka forma zapisu gwarantuje lepszą frekwencję dzieci i młodzieży na zajęciach.

* *Przykładowy szkolny plan nauczania w gimnazjum, w: Nowa podstawa programowa. Jak organizować edukację w gimnazjum i liceum. Poradnik dyrektora szkoły (wrzesień 2008), (tabela, s. 11).*

Podstawa programowa obowiązująca od roku szkolnego 2009/2010 **III etap edukacyjny (klasy I–III gimnazjum)**

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie. Wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny.
- II. Przyjęcie integralnej wizji osoby; wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi. Kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami. Poznawanie, analizowanie i wyrażanie uczuć. Rozwiązywanie problemów i pokonywanie trudności okresu dorastania.
- III. Znajomość organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian oraz akceptacja własnej płciowości. Przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności. Umiejętność obrony własnej intymności i nietykalności seksualnej oraz szacunek dla ciała innej osoby.
- IV. Korzystanie ze środków przekazu w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem.
- V. Umiejętność korzystania z systemu poradnictwa dla dzieci i młodzieży.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Rozwój człowieka: faza prenatalna, narodziny, faza niemowlęca, wczesnodziecięca, przedpokwitaniowa, dojrzewania, młodości, wieku średniego, wieku późnego. Życie jako fundamentalna wartość.

2. Budowa prawidłowych relacji z rodzicami. Konflikt pokoleń; przyczyny i sposoby rozwiązywania konfliktów. Odpowiedzialność wszystkich za atmosferę panującą w rodzinie. Rodzina niepełna.
3. Rola autorytetów w życiu człowieka.
4. Relacje międzyosobowe i ich znaczenie. Przyjaźń, zakochanie, miłość; pierwsze fascynacje, miłość platoniczna, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała.
5. Zachowania asertywne.
6. Podstawowe informacje o rozwoju seksualnym człowieka: tożsamość płciowa: kobiecość i męskość.
7. Dojrzewanie. Rozumienie i akceptacja kryteriów dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej.
8. Problemy i trudności okresu dojrzewania (napięcia seksualne, masturbacja), sposoby radzenia sobie z nimi, pomoc w rozeznaniu sytuacji wymagających porady lekarza lub innych specjalistów.
9. Różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców; postawy i wzajemne oczekiwania.
10. Zagrożenia okresu dojrzewania: presja seksualna, uzależnienia, pornografia, prostytutka nieletnich.
11. Główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo.
12. Inicjacja seksualna; związek pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością; dysfunkcje związane z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej. Ryzyko związane z wczesną inicjacją.
13. Kształtowanie i akceptacja tożsamości płciowej. Możliwości pomocy w pokonywaniu trudności związanych z tożsamością płciową.
14. Płodność wspólną sprawą kobiety i mężczyzny.
15. Planowanie rodziny. Metody rozpoznawania płodności. Antykoncepcja – aspekt zdrowotny, psychologiczny i etyczny.
16. Infekcje przenoszone drogą płciową. AIDS: drogi przenoszenia zakażenia, profilaktyka, aspekt społeczny.
17. Wartości związane z seksualnością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, małżeństwo, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi.
18. Wpływ sposobu spędzania wolnego czasu (w tym korzystania ze środków masowego przekazu) na człowieka.

Na III etapie edukacyjnym do zadań szkoły w szczególności należy:

- 1) stymulowanie procesu samowychowania;
- 2) współpraca z rodzicami w zakresie prawidłowych relacji między nimi a dzieckiem;
- 3) pomoc we właściwym przeżywaniu okresu dojrzewania;
- 4) wzmacnianie procesu identyfikacji z własną płcią;
- 5) wspieranie rozwoju moralnego i kształtowania hierarchii wartości;
- 6) promowanie integralnej wizji seksualności człowieka; ukazanie jedności pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością;
- 7) tworzenie klimatu dla koleżeństwa, przyjaźni oraz szacunku dla człowieka;
- 8) pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne;
- 9) informowanie o możliwościach pomocy – system poradnictwa dla dzieci i młodzieży.

3. Rodzice i szkoła – wzajemne relacje

Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

(Kodeks rodzinny i opiekuńczy – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r.
Art. 96, poz. 59, poz. 59)

Jaka rola w wychowaniu do życia w rodzinie przypada szkole? Odpowiedź jest jednoznaczna: nauczyciele i wychowawcy powinni kierować się zasadą pomocniczości. Szczególnie tam, gdzie rodzina nie może skutecznie wychować sama (rodziny dysfunkcyjne, niewydolne), wówczas nauczyciele działają w imieniu rodziców. Bywa, że rodzice nie potrafią rozmawiać z dziećmi na tematy związane z płciowością, czują się bezradni. Z jednej strony chcą uchronić dzieci przed dewastacją ich delikatnej psychiki, a z drugiej boją się być pośądzeni o nienowoczesność. Trzeba jednak, aby byli świadomi tego, że rozporządzenie MEN w sprawie wprowadzenia zajęć edukacyjnych wychowanie do życia w rodzinie do nauczania szkolnego daje rodzicom możliwość uczestnictwa ich dzieci w zajęciach. Nauczyciel przed przystąpieniem do realizacji zajęć ma obowiązek przedstawić rodzicom program, podręczniki, jakie zaleci uczniom oraz pomoce naukowe. Jeśli zaprezentowany program i działania wychowawcze nie będą rodzicom odpowiadały, wówczas mogą nie wyrazić zgody na uczestnictwo swojego dziecka w tych zajęciach.

Nauczyciele powinni zaproponować wychowanie, które nie oddzieli sfery seksualnej od emocjonalnej oraz od rozwoju duchowego. Przejrzystość osobowa wychowawcy i prawość charakteru ma budzić zaufanie rodziców i umożliwić współpracę. Taka spójność w działaniach może przynieść pozytywne efekty w procesie prorodzinnego wychowania.

4. Cele kształcenia WdŹwR i zadania szkoły

Cele kształcenia WdŹwR oraz zadania szkoły zostały zawarte w nowej podstawie programowej. Każdy nauczyciel, który będzie realizował zajęcia prorodzinne, winien mieć świadomość swojego oddziaływania na wychowanków. Chodzi o to, aby osoba prowadząca ten przedmiot rzeczywiście wspierała uczniów w kształtowaniu osobowości oraz pomagała im otworzyć się na potrzeby drugiego człowieka.

Poprzez stopniową realizację programu uczniowie powinni osiągnąć emocjonalną dojrzałość oraz przyjąć taką postawę, która umożliwi im życie w rodzinie pełnej pokoju i radości. Świat wartości, wskazywany przez nauczyciela, zmotywuje wychowanków do urzeczywistnienia w swoim życiu dobra, piękna i prawdy oraz właściwego rozumienia odpowiedzialności.

5. Liczba godzin i podział na grupy

W założeniu autorów programu wychowanie prorodzinne jest procesem i nie może ograniczać się tylko do informacji biologiczno-medycznych. Integralne ujęcie ludzkiej seksualności wymaga, aby wiele problemów nie tylko omówić, ale też dać czas na przemyślenie, dyskusję i przeżycie emocjonalne. W planowaniu zajęć należy również uwzględnić różne tempo rozwoju psychoseksualnego dziewcząt i chłopców, co wymaga prowadzenia zajęć z podziałem na grupy według płci. Podział ten jest umotywowany nie tylko częściowo „krępującymi” tematami, które dotyczą stosunkowo niewielkiej liczby zajęć, lecz także i tym, że w okresie dojrzewania świat wewnętrzny dziewcząt i chłopców, ich zainteresowania, potrzeby psychiczne itd. tak bardzo się różnią, że w grupach jedнопłciowych praca wychowawcza może być spokojniejsza i bardziej twórcza. Dlatego w I, II i III klasie gimnazjum proponuje się dla nauczyciela 19 godzin rocznie (np. zajęcia w jednym semestrze w każdej klasie objętej programem), a dla uczniów po 14 godzin: 9 spotkań wspólnych i 5 z podziałem na grupy. Taki przydział godzin znajduje odzwierciedlenie w proponowanym programie – po 14 jednostek tematycznych dla każdej klasy, w tym 5 z podziałem dla grupy dziewcząt i dla grupy chłopców. Jest to tylko autorska propozycja. Nauczyciel znający oczekiwania i potrzeby swoich uczniów może sam lub w porozumieniu z rodzicami zdecydować o podjęciu innych tematów, które zrealizuje z podziałem na grupy.

6. Struktura programu, układ treści

W obecnej, nowej edycji programu uwzględniono treści, cele i zadania szkoły z Podstawy programowej z dnia 23 grudnia 2008 r. Materiał nauczania został ułożony w kolejne cykle, stanowi więc spiralny układ treści. Nauczyciel w kolejnych klasach porusza się w obrębie haseł programowych dotyczących: rodziny, funkcji płciowości i komunikacji międzyludzkiej. Każdy cykl jest dostosowany do wieku uczniów, ich możliwości percepcyjnych. Stanowi bazę i układ odniesienia dla podobnego cyklu w następnych poziomach nauczania.

Z uwagi na akcelerację (przyspieszone dojrzewanie młodzieży) i zdarzające się ciężkie dziewcząt już w gimnazjum, zagadnienia dotyczące zagrożeń okresu dojrzewania, np. presja seksualna, inicjacja seksualna, zostały uwzględnione już w klasie I. Zaleca się jednak elastyczność w wychowawczym oddziaływaniu. Przedstawione w tym układzie treści programowe trzeba potraktować jako pewną propozycję. Nauczyciel – kreator spotkania uwzględni specyfikę każdego zespołu klasowego, oczekiwania uczniów, ich rzeczywiste potrzeby i pogodzi je z zasadą stopniowego wprowadzania w zagadnienia wymagające dojrzałości emocjonalnej i intelektualnej.

Należy pamiętać, aby treści i sposób przekazu rzeczywiście pomagały uczniom w kształtowaniu postawy akceptującej swoją osobowość i wzmacniały szacunek dla innych.

7. Metody i techniki pracy z uczniami

Nauczyciel – główny projektant sytuacji dydaktycznej – dobiera do treści nauczania najbardziej właściwe metody. Repertuar sposobów i technik działania na zajęciach WdŻwR winien być bogaty i różnorodny. Zamierzeniem programu jest przedstawienie takiej propozycji, która ukierunkuje wychowanków na rozwój zarówno intelektualny, jak też psychiczny, moralny i społeczny. Dlatego zaproponowano formy i metody pracy wzmacniające komunikację, zarówno w relacji: uczeń – nauczyciel, jak również uczeń – uczeń.

Wychowanie do wolności i odpowiedzialności będzie skuteczne tylko wtedy, gdy uczeń aktywnie włączy się w proces dydaktyczno-wychowawczy i świadomie, z wyboru, przyjmie proponowane wartości.

Zadaniem nauczyciela jest zbudowanie takiej koncepcji lekcji (na podstawie znajomości grupy uczniów), aby wyzwolić czynnik emocjonalny. Otwartość nauczyciela oraz jego pomysłowość będą tu najważniejsze.

W programie często proponuje się wykorzystanie materiału filmowego, np. z serii „Wędrując ku dorosłości”, czy „Człowiek–Miłość–Rodzina”, a także wielu innych.

Obecnie młodzież żyje w kulturze obrazkowej. Słuchanie i zapamiętywanie jest trudniejsze niż oglądanie i zapamiętywanie. Zapamiętujemy lepiej wówczas,

gdy angażujemy zmysł wzroku, obraz „mówi” więcej niż słowa. Nie jest łatwo przekazywać rzeczy oczywiste, np. wzajemną pomoc w domu rodzinnym, troskę, miłość itp. Tematy te wymagają języka niebanalnego, o dużym ładunku ekspresji. Prowadzący zajęcia muszą się kontrolować, aby nie popaść w ton patetyczny, czego młodzież nie lubi. W tym wypadku filmy mogą okazać się dużą pomocą, ale należy je umiejętnie wpleść w tok lekcji. Motywację do nauki pobudzą ciekawe pomysły na przeprowadzenie zajęć metodami aktywizującymi uczniów i mobilizującymi ich do pracy. Od inwencji nauczyciela zależy, czy proces nauczania stanie się interesujący, a lekcje wychowania do życia w rodzinie będą ciekawym wydarzeniem – tak dla wychowanka, jak i wychowującego.

8. Krótki przegląd metod i technik nauczania

Praca w małych grupach

Uczniowie są podzieleni na małe zespoły (4-6 osób), które pracują nad tymi samymi lub odmiennymi problemami w tym samym czasie. Następnie przedstawiciele zespołów, zwani liderami lub sekretarzami, przedstawiają wnioski na forum klasy. Praca w małych grupach motywuje do zabierania głosu uczniów nieśmiałych, uaktywnia ich. Praca w zespołach musi być dobrze zaplanowana i przygotowana oraz postrzegana przez uczniów jako ważna.

Jak dzielić na grupy?

Skład grupy powinien być dobrany według zasady zmienności, np. przez odliczanie, przez losowanie karteczek z numerami grupy itp.

Przebieg zajęć:

- prowadzący dzieli uczestników na zespoły,
- przedstawia pytania lub problemy (mogą być sformułowane na kartkach),
- określa czas pracy,
- każda grupa wybiera lidera, który będzie czuwał nad przebiegiem pracy i zapisywał wnioski,
- prowadzący nie ingeruje w pracę zespołów,
- po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów przedstawiają wnioski w postaci krótkiego sprawozdania ustnego na forum całej klasy,
- prowadzący podsumowuje pracę grup i na tablicy lub arkuszach papieru notuje wnioski i omawia rezultaty pracy, wiążąc je z tematem spotkania.

Drama – symulacja ról

Polega na analizie danego zagadnienia poprzez wejście w sytuację osób, które rzeczywiście przeżywają omawiany problem. Najczęściej są to konkretne osobowości i sytuacje z życia. Chętni uczestnicy wcielają się w role tych osób i spontanicznie odgrywają określoną sytuację. Każdy uczestnik powinien posiadać wystarczającą wiedzę o zakładanych okolicznościach, aby mógł prawidłowo zrozumieć rolę, którą ma odegrać. Po skończonej scenie uczniowie dzielą się swoimi przeżyciami. Grupa dyskutuje pod kierunkiem prowadzącego i wyciąga wnioski. Dzięki tej metodzie:

- uczniowie uzyskują wgląd w motywy i postawy innych osób,
- udział w symulacji poucza, jak zachować się w przyszłości,
- następuje pobudzenie aktywności i zaangażowania,
- uczniowie wyciągają wnioski i formułują własne rozwiązania.

Przebieg zajęć:

- prowadzący prosi chętne osoby do odegrania ról,
- role są jasno określone,
- czas trwania scenki powinien być stosunkowo krótki – do 4 minut,
- odgrywanie ról odbywa się spontanicznie,
- po zakończeniu scenki prowadzący pyta grających, co przeżywali w czasie gry,
- prosi, aby spróbowali nazwać uczucia, towarzyszące im podczas odgrywania ról,
- w drugiej kolejności dzielą się swoimi wrażeniami obserwujący „widzowie”,
- prowadzący podsumowuje wypowiedzi uczestników.

Symulacje pozwalają graczom wejść w interakcje podobne do tych, które zdarzają się w otaczającej ich rzeczywistości. Prowadzą do poznania tej rzeczywistości i zrozumienia motywów ludzkiego działania, a w konsekwencji ujrzenia swojej życiowej roli w różnych sytuacjach. Można niekiedy zastosować tzw. metodę odwróconych ról. Wówczas osoby biorące udział w dramacie wymieniają się rolami i identyfikują z osobą prezentującą przeciwny punkt widzenia. Gry i symulacje wymagają aktywnego udziału uczestników, pobudzają ciekawość i wyzwalają wiele emocji.

Technika pracy w parach

Po wykonaniu ćwiczeń uczniowie są proszeni o zwrócenie się do swojego sąsiada w celu przedyskutowania omówionego zagadnienia. Technika ta jest stosowana

szczególnie wtedy, gdy uczniowie mają przekazywać informacje związane z osobistymi przeżyciami, wrażeniami i reakcjami lub też dawać sobie nawzajem rady i uwagi.

Pogadanka

Pogadanka polega na rozmowie nauczyciela z uczniem. Nauczyciel przewiduje, jaką może uzyskać odpowiedź, na bazie częściowej wiedzy uczniów i ich doświadczenia. Pedagogiczne walory pogadanki zależą od umiejętności formułowania pytań, które mają wywoływać niepokój intelektualny i uruchamiać sferę emocjonalną. Pytania te powinny aktywizować uczniów do myślenia i gotowości podjęcia dialogu. Należy unikać pytań zaczynających się od „czy”. Prowadzący pogadankę winien zatroszczyć się o to, aby udzielane odpowiedzi były poprawne, dostatecznie obszerne i wyczerpujące. Nie można dopuścić do zbytowego uszczegółowienia głównego zagadnienia, aby nie pominąć spraw istotnych. Pogadanka może mieć charakter wprowadzający, może zajmować znaczną część lekcji lub też mieć tylko charakter podsumowujący.

Wykład

Wykład polega na jednokierunkowym przekazie informacji w porządku chronologicznym i związłym układzie logicznym. Jest zbudowany z kilku części:

Część wstępna:

- podanie tematu,
- podanie tez – czyli głównych zagadnień,
- podanie literatury rozszerzającej temat,
- uświadomienie celu wykładu.

Część główna:

- omówienie przedstawionych tez, ilustrowane odpowiednio dobranymi przykładami, przygotowanymi cytatami, środkami audiowizualnymi; mogą to być np. foliogramy, wykresy, plansze, symulacje komputerowe, lub prezentacje multimedialne.

Część końcowa:

- dokonanie zwięzłego podsumowania,
- pytania uczniów.

Cechy dobrego wykładu

- komunikatywność (używanie terminów zrozumiałych przez uczniów),
- poprawna dykcja,
- odpowiednie tempo mówienia,
- modulacja głosu,
- kontakt wzrokowy z uczniami,
- umiejętność improwizacji,
- prezentowanie treści z pamięci,
- oszczędna gestykulacja,
- przyjęcie postawy stojącej,
- w przypadku zmniejszającej się percepcji uczniów stosowanie tzw. przerywników (żarty, anegdoty),
- duży ładunek zaangażowania emocjonalnego,
- w toku wykładu odwoływanie się do przykładów, obrazów, ilustracji,
- wykład nie powinien być dłuższy niż 15-20 minut.

Dyskusja

Dyskusja polega na zbiorowym roztrząsaniu problemu. Istotą dyskusji jest szczerą wymianę poglądów oraz próba ich uzasadnienia. Przedmiotem dyskusji są tylko te zagadnienia i problemy, w stosunku do których zakładamy zróżnicowanie poglądów.

Etapy dyskusji

- przygotowanie do dyskusji: należy wcześniej poinformować uczniów o planowanej lekcji (temacie, problemie), aby mogli zebrać odpowiedni materiał (wywiady, teksty, obserwacje, wnikliwe przemyślenia);
- dyskusja:
 - podanie tematu lekcji (dyskusji),
 - zagajenie,
 - dyskusja właściwa,
 - podsumowanie i wyciągnięcie wniosków.

Zasady dyskusji

- niedopuszczenie do ośmieszania czy wykpienia osób prezentujących niepopularne decyzje lub kontrowersyjne stanowiska,

- przeciwdziałanie odbieganiu od tematu,
- zachęcanie uczniów nieśmiałych do dyskusji,
- wnikliwe i pełne grupowanie stanowisk,
- unikanie natychmiastowej konfrontacji.

Dyskusja panelowa

Kilku uczniów „ekspertów” wymienia swoje poglądy na jakąś kwestię. Reszta klasy przysłuchuje się, a pod koniec sesji zadaje „ekspertom” pytania.

Debata oksfordzka

Podobnie jak w dyskusji panelowej, tu dyskutuje kilku uczniów, z tą różnicą, że są oni podzieleni na dwa obozy. Debata kieruje moderator. Proponowane tematy muszą grupować uczniów na dwa opozycyjne stanowiska, np. zwolenników i przeciwników metod naturalnego planowania rodziny.

Metoda „burzy mózgów”

Bywa stosowana do przeszukiwania rozwiązań niekoniecznie konwencjonalnych. Umożliwia znalezienie rozwiązania „sprytnego”, znacznie lepszego niż przeciętne.

Etapy pracy

- faza generacji pomysłów: opisujemy problem i cele, do których chcemy dotrzeć. Zachęcamy do zgłaszania jakichkolwiek propozycji rozwiązań problemu, zapisując je na tablicy. Należy wyjaśnić, że w tej fazie jakiegokolwiek oceny pomysłów są niedopuszczalne, i przeciwdziałać wyrażaniu ocen;
- faza selekcji pomysłów: precyzyjnie opisujemy zbiór kryteriów oceny propozycji rozwiązań. Należy zadbać o dobranie kryteriów najistotniejszych w kontekście celu, do którego chcemy dotrzeć. Następnie na forum klasy selekcjonujemy pomysły, rozpatrując je po kolei. Na końcu hierarchizujemy pomysły i wybieramy „superpomysł”, najlepsze rozwiązanie.

Metoda „karo” (diamentu)

Uczniowie indywidualnie lub w grupach otrzymują 9 kart w kształcie rombu, na których są umieszczone stwierdzenia dotyczące omawianego zagadnienia. Następnie układają karty w kształcie karo, umieszczając najwyżej kartonik z hasłem według nich najistotniejszym, poniżej umieszczają karty z hasłami mniej istotnymi, a na samym dole kartę z zagadnieniem najmniej ważnym. Technika ta uświadamia uczniom,

że istnieją różne hierarchie wartości, i dlatego angażuje uczniów w dyskusję i pobudza do refleksji. Zakończenie ćwiczenia polega na porównaniu ułożenia kart w poszczególnych grupach.

Technika zdań niedokończonych

Ćwiczenie może przebiegać indywidualnie lub w grupach. Nauczyciel przygotowuje zestaw niedokończonych zdań, które dokończą uczniowie. Ćwiczenie to ułatwia samodzielne wypowiedzianie się i przywołuje pewne skojarzenia. Ciekawe mogą okazać się podobieństwa i różnice między poszczególnymi wypowiedziami.

Metoda sytuacyjna (analiza przypadków)

Wywołuje ona duże zainteresowanie uczniów dzięki samodzielnemu rozwiązywaniu problemów zawartych w odpowiednio dobranych sytuacjach (rzeczywistych, bądź fikcyjnych). Zadaniem nauczyciela jest trafne dobranie przykładów zaczerpniętych z prasy młodzieżowej, listów do redakcji lub opowiadań. Prowadzący zajęcia może posłużyć się również filmem lub jego fragmentem. Uczestnicy mają okazję poznać własne zachowania, systematyzować hierarchię wartości, które motywują do programowania konkretnych rozwiązań.

Przebieg zajęć:

- uczniowie zapoznają się z sytuacją typową dla danego tematu,
- otrzymują polecenie wymagające podjęcia pewnych decyzji, zajęcia określonego stanowiska i uzasadnienie tych decyzji.
- przyjmują najczęściej indukcyjny tok rozumowania (od szczegółu do ogółu): analiza, porównanie, abstrahowanie, wyprowadzenie wniosków, a także poszukiwanie alternatywy.
- po wyartykułowaniu poglądów prowadzący podsumowuje, uogólnia i wprowadza wnioski.

Metoda „śniegowej kuli”

Polega na przechodzeniu od pracy indywidualnej do pracy w całej grupie. Nauczyciel prosi uczniów o samodzielne, indywidualne przemyślenie problemu, następnie o przedyskutowanie go w parach (i ewentualnie sporządzenie krótkich notatek). Dalszy etap: pary łączą się w „czwórki” i w tych zespołach następuje wymiana poglądów, wspólne ustalenia i ewentualna notatka. Następnie ćwiczenie przebiega w „ósemkach”, „szesnastkach”; wreszcie dochodzi do ostatecznej

go wyniku i wyciągnięcia wniosków w całej klasie. Wynik pracy zapisujemy na plakacie lub tablicy.

Metoda trybunału

Jeżeli mamy dokonać określonego osądu danego zdarzenia, zjawisk, postawy danej osoby lub grupy, wówczas można ze społeczności uczniowskiej uczynić quasi-trybunał sądowy. Wyznaczamy: sędziego, prokuratora, grupę ławników, obrońców i oskarżycieli:

- sędzia otwiera przewód sądowy i określa przedmiot rozprawy, czuwa nad całością,
- prokurator wygłasza mowę oskarżycielską,
- rzecznicy stron uzasadniają swoje racje.

Po dyskusji i wypowiedzeniu się rzeczników, prosimy ławników (5-7) osób, by opuścili klasę i uzgodnili swój werdykt (winny lub niewinny). Po naradzie przewodniczący ławników informuje o wyniku narady, a sędzia ogłasza ostateczny wyrok. Od wyroku prokurator lub rzecznicy mogą wnieść odwołanie do sądu wyższej instancji.

Przykłady tematów:

- oskarżamy i bronimy modelu rodziny 2+1,
- oskarżamy i bronimy samotne matki,
- oskarżamy i bronimy subkulturę młodzieżową.

Jak realizować wychowanie do życia w rodzinie?

- Prowadzić zajęcia w sposób atrakcyjny i nieschematyczny.
- Niektóre tematy powinny wynikać z propozycji uczniów, tzw. „skrzynki pytań”.
- Wykorzystywać środki dydaktyczne: filmy, plansze, nagrania, foliogramy, prezentacje multimedialne.
- Przedmiot nie podlega ocenie. Swobodę wypowiedzi może zapewnić uczniom przyjęcie zasady niekrytykowania.
- Na zajęciach winna dominować atmosfera ciepła, więzi i serdeczności (bez niepewności i lęku).

9. Jak oceniać uczniów na zajęciach WdŻwR?

Przedmiot: wychowanie do życia w rodzinie zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej (par. 4.3) z dnia 12 sierpnia 1999 roku w sprawie sposobu

nauczania szkolnego nie jest oceniany. Nowelizacja tego rozporządzenia z 2009 roku nie wprowadza w tym punkcie zmian.

Swoboda wypowiedzania się uczniów, wyrażania opinii i poglądów, zajmowania określonych stanowisk, duży stopień zaangażowania emocjonalnego – to specyfika tych zajęć. Utrzymanie jej będzie możliwe, jeśli zajęcia prorodzinne nie będą podlegały typowej szkolnej ocenie. Jednak nauczyciele, jak też uczniowie są ciekawi efektów swojej pracy. Uczestnikom zajęć należy się gratyfikacja za zaangażowanie, współpracę w grupie, pomysłowość, komunikowanie się, atmosferę pracy i zadowolenie z niej, wreszcie za wyszukiwanie i porządkowanie informacji, wnioskowanie; przygotowanie nagrań, prezentacji, referatów, projektów itp.

Nauczyciele WdŻwR dostrzegają i odnotowują zaangażowanie uczestników zajęć. Współpracując z wychowawcą klasy przekazują mu informacje o osiągnięciach uczniów. Rodzice także mogą i powinni być informowani o osiągnięciach edukacyjnych ich dzieci.

W programie „Wędrując ku dorosłości” pierwsza godzina lekcyjna w każdej klasie została tak zaprojektowana, aby znaczną jej część poświęcić zmotywowaniu uczniów do podjęcia wysiłku aktywnego uczestnictwa w zajęciach, uczenia się i planowania swojego osobowego rozwoju.

Przekazanie uczniom informacji o tym, co będzie przedmiotem zajęć w danym roku szkolnym, o celach i zadaniach, jakie stawia prowadzący zajęcia oraz ukazanie perspektywy osiągnięć powinno wzbudzić u uczniów zaciekawienie i motywację do pracy. Nauczyciel może poprosić, aby uczniowie sformułowali własne cele i oczekiwania od zajęć WdŻwR. Może także nastąpić próba uzgodnienia celów uczniowskich z celami programu. Prowadzący zajęcia winien zwrócić uwagę na to, jaką wiedzę i umiejętności oraz jakie korzyści mogą przynieść im zajęcia prorodzinne.

Na ostatnich zajęciach powinno się również przeznaczyć czas na podsumowanie wiadomości, dokonanie ewaluacji i wysłuchanie uczniów, ich opinii, pytań, wątpliwości. Zbieranie zwrotnych informacji może okazać się bardzo użyteczne z punktu widzenia doskonalenia metod, form i warsztatu pracy nauczyciela.

Informacje zwrotne powinny też być kierowane od nauczyciela do uczniów: pochwała, zauważenie osiągnięć, albo też trudności i wspólne ich rozwiązywanie – to cenna gratyfikacja. Sprawdzenie wiedzy uczniów z niektórych bloków tematycznych może być mierzone po ich zakończeniu za pomocą testów lub ankiet.

Prowadzący ma możliwość zaobserwowania poziomu nabytych wiadomości czy zmianę postaw młodzieży także w toku zorganizowanej debaty, dyskusji czy rozwiązywania problemów metodą sytuacyjną. Musimy zdawać sobie sprawę z tego, że niektóre efekty naszej pracy zostaną zweryfikowane dopiero w dorosłym życiu wychowanków.

10. Materiały i środki dydaktyczne do realizacji programu

A. Scenariusze zajęć

W ciągu 10 lat prowadzenia zajęć prorodzinnych w polskiej szkole zrodziło się sporo ciekawych nauczycielskich pomysłów, doświadczeń, materiałów i pomocy dydaktycznych. Wielu nauczycieli zechciało podzielić się nimi, i tak np. w środowisku opolskich nauczycieli powstał zbiór scenariuszy do lekcji wychowania do życia w rodzinie, pod redakcją konsultantki Barbary Charczuk, pt. *Wygrajmy młodość*. Materiały z tej publikacji znalazły się w „Procedurach osiągnięcia celów”. W podobny sposób wykorzystano zestaw scenariuszy pt. *Dorastanie do miłości*, autorstwa Marii Kwiek i Iwony Nowak, nagrodzony przez MEN jeszcze w 1993 roku (wtedy zarządzeniem nr 26 MEN po raz pierwszy wprowadziło obowiązkowe zajęcia prorodzinne do nauczania szkolnego). Drugie wydanie książki (w Wydawnictwie RUBIKON), uzupełnione i rozszerzone, nadal oscyluje wokół budowania tożsamości ucznia, autorefleksji, dokonywania trudnych, opartych na fundamentalnych wartościach wyborów. Niektórym nauczycielom takie ujęcie seksualności człowieka może wydawać się trudne do przekazania. Jednak „kryzys wartości postępuje i jeśli nie zostanie zatrzymany u źródła, coś niepokojącego i niedobrego stanie się normą. A wówczas będzie już można śmiało uznać to za druzgocącą porażkę naszego rodzaju”. (z recenzji Artura Cichmińskiego filmu „Galerianki”, Stopklatka.pl, 27 lipca 2009).

Uwzględnione w programie materiały pomocnicze nie obligują nauczycieli do wyłącznego z nich korzystania. Należy je potraktować jedynie jako pewną propozycję podczas realizacji programu „Wędrując ku dorosłości”. Pomysłowość i inwencja nauczycieli pomogą im w znalezieniu również własnych sposobów realizacji zajęć.

B. Filmy

W ostatnich latach pojawiło się wiele nowych filmów edukacyjnych do zajęć WdZwR, zwłaszcza w zakresie profilaktyki. Oto niektóre z nich:

1. Seria 6 filmów „Wędrując ku dorosłości” dla uczniów gimnazjum (Rubikon)

- „Spotkania i rozstania”
- „My i oni, czyli więzi rodzinne”
- „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły”
- „Trochę o niej, trochę o nim”
- „Warto wiedzieć...”
- „Miłość i co dalej...”

2. Seria „Człowiek–Miłość–Rodzina” (Fundacja „Źródło”)
 - „Człowiek od poczęcia”
 - „Do progu dojrzewania”
 - „Tajemnice kobiecości”
 - „Tajemnice męskości”
 - „Człowiek – istota płciowa”
 - „Etyka seksualności”
 - „Dramat aborcji”
 - „Naturalne planowanie rodziny”
 - „Czas oczekiwania”
 - „Miłość”
3. „Jeśli mnie kochasz... udowodnij to!” (Fundacja „Głos dla życia”)
4. „Cud miłości. Od poczęcia po narodziny” (Hagi Film)
5. „Podstawy rozpoznawania płodności. Animowany przewodnik naturalnego planowania rodziny” (Wydawnictwo Multimedialne SIGNUM)
6. „Homoseksualizm” (Stowarzyszenie Fronda)
7. „Pornozniewolenie” (Stowarzyszenie Fronda–Fundacja Źródło)
8. „3 LOVE” (Produkcja: Uniwersytet Śląski, Wydział Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kiesłowskiego. Dystrybucja: Wydawnictwo WAM – Studio Inigo)
9. „Telewizja. Miłość” (Produkcja: Uniwersytet Śląski, Wydział Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kiesłowskiego. Dystrybucja: Wydawnictwo WAM – Studio Inigo)
10. „Żyję bez ryzyka AIDS” (Fundacja Homo Homini)
11. „Powstrzymać agresję” (Rubikon)
12. „Dziękuję, nie biorę” (Rubikon)
13. „Dziękuję, nie piję” (Rubikon)
14. „Lekcje przestrogi”, 1. pakiet edukacyjny (Dom Wydawniczy Rafael)
 - „TV Story”
 - „Oni”
 - „Obietnica”
 - „W siłach”

- „Życie pod murem”
15. „Lekcje przestrogi”, 2. pakiet edukacyjny (Dom Wydawniczy Rafael)
 - „Nikotyna – legalny narkotyk”
 - „Piotrek”
 - „ADHD. Już z tobą nie wytrzymam”
 - „Przyjaciel”
 - „www.w sieci...”
 16. „Wirtualne uzależnienie” (Wydawnictwo WAM – Studio Inigo)
 17. „Media i przemoc” (Stowarzyszenie Fronda – Rubikon)

Uwaga: wszystkie filmy można zamawiać w Wydawnictwie RUBIKON.

C. Prezentacje multimedialne

1. Teresa Król, Maria Szczawińska, Elżbieta Wójcik, „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” (Rubikon).
2. „Cywilizacja życia czy cywilizacja śmierci”, (Fundacja „Wiedzieć Jak” – Rubikon).

11. Objasnienia skrótów w programie

1. Przy powoływaniu się na konkretny scenariusz zajęć podawano: w MATERIAŁACH I ŚRODKACH DYDAKTYCZNYCH – autora, tytuł scenariusza i tytuł pracy zbiorowej, z której pochodzi. Natomiast ten sam scenariusz w punkcie: PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW otrzymywał skrót: od imienia i nazwiska redaktorów pracy zbiorowej i strona (a) lub rozdział i podrozdział (b).
 - a) Pod red. Barbary Charczuk, *Wygramy młodość. Scenariusze zajęć wychowawczych i prorodzinnych dla uczniów gimnazjum*, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2008, np. skrót: **(B.Ch., s. 128)**.
 - b) Maria Kwiek, Iwona Nowak, *Dorastanie do miłości. Scenariusze dla nauczycieli wychowania do życia w rodzinie*, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2009, np. skrót: **(M.K., IV, 7)**.
2. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości. Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klas I-III gimnazjum*, praca zbiorowa pod red. Teresy Król, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2001.

W PROCEDURACH OSIĄGANIA CELÓW zaznaczano numer ćwiczenia, np. **Ćwiczenie I-7**.

W MATERIAŁACH I ŚRODKACH DYDAKTYCZNYCH z podaniem strony: **Ćwiczenia, Wędrując ku dorosłości, s. 19.**

3. Podręcznik pod red. Teresy Król, *Wędrując ku dorosłości. Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klas I-III gimnazjum*, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2009, skrót: np. **Podręcznik Wędrując ku dorosłości, s. 48-51.**

Temat: **WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE (WdŻwR) W NAUCZANIU SZKOLNYM**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- treści, które będą przedmiotem zajęć w klasie I,
- zasób środków i pomocy dydaktycznych.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- formułować kontrakt dot. reguł pracy na zajęciach WdŻwR,
- kształtować umiejętności interpersonalne,
- zwerbalizować swoje oczekiwania wobec zajęć WdŻwR.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- potrzebę przygotowania się do podjęcia w przyszłości ról małżeńskich i rodzinnych.

TREŚCI

1. Czas adolescencji – okresem burzliwych przemian i procesów zachodzących w organizmie młodego człowieka.
2. Celowość tych przemian w perspektywie człowieka dojrzałego, który w życiu dorosłym decyduje się najczęściej na założenie rodziny.
3. Potrzeba przygotowania się do podjęcia ważnych życiowych ról: męża, żony, ojca, matki. Udział rodziny i szkoły w tym przygotowaniu.
4. Oczekiwania uczniów związane z zajęciami WdŻwR.
5. Pytania i wątpliwości oraz potrzeby uczniów; możliwości pomocy w szkole i poza nią.

6. Tematyka zajęć zaplanowana w klasie I, liczba godzin, sposoby realizacji zajęć oraz gratyfikacji za aktywność i pracę na zajęciach WdŻwR.
7. Podręcznik, ćwiczenia i inne pomoce dydaktyczne – ich przydatność w pracy na lekcjach.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Poznajmy się:
 - a) autoprezentacja nauczyciela,
 - b) ćwiczenia integracyjne (B.Ch., s. 49-51).
2. Pogadanka:
 - a) Co to znaczy WdŻwR?,
 - b) Gdzie i w jaki sposób przygotowujemy się do pełnienia przyszłych ról małżeńskich?
 - c) Jakie zagadnienia będą realizowane w I klasie?
3. Cele wychowania do życia w rodzinie; krótkie omówienie.
4. Ćwiczenie Gim I–1 c, s. 8.
5. Jak będą wyglądały zajęcia WdŻwR?
 - a) celowość podziału niektórych zajęć na grupy jedнопłciowe,
 - b) proponowane sposoby gratyfikacji, np. za aktywność (mimo że przedmiot nie podlega ocenie),
 - c) sposoby prowadzenia notatek itp.
6. Krótka prezentacja podręcznika, zeszytu ćwiczeń, książek pomocniczych oraz środków dydaktycznych (filmy, prezentacje multimedialne itp.).
7. „Skrzynka pytań”
Czego chciałbyś/-abyś się dowiedzieć na zajęciach WdŻwR?
(anonimowe, pisemne wypowiedzi uczniów).

PREZENTACJA PODRĘCZNIKÓW, MATERIAŁÓW I ŚRODKÓW DYDAKTYCZNYCH

1. Książki dla ucznia:
 - Podręcznik: T. Król (red.), *Wędrując ku dorosłości. Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klas I-III gimnazjum*, Rubikon, Kraków 2009.

- Ćwiczenia: *Wędrując ku dorosłości. Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klas I-III gimnazjum*, Rubikon, Kraków 2009.
 - Wykaz książek pomocniczych w podręczniku *Wędrując ku dorosłości*, s. 220.
2. Filmy i pomoce dydaktyczne do przedmiotu.
3. Książki dla nauczyciela:
- B. Charczuk (red.), *Wygramy młodość. Scenariusze zajęć wychowawczych i prorodzinnych dla uczniów gimnazjum*, Rubikon, Kraków 2008.
 - M. Kwiek, I. Nowak, *Dorastanie do miłości. Scenariusze lekcji*, Rubikon, Kraków 2009.

Literatura

1. Adamski F., *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Wyd. UJ, Kraków 2002.
2. Augustyn J., *Wychowanie seksualne w rodzinie i w szkole*, Wyd. M, Kraków 1997.
3. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Wyd. KUL, Lublin 2008.
4. *Jak żyć z ludźmi? Ćwiczenia grupowe*. CMPP-Ped., Warszawa 2007.
5. Komorowska-Pudło M., *Wychowanie seksualne. Poradnik metodyczny nr 1*. CP-P, Szczecin 1997.
6. Komorowska-Pudło M., *Wychowanie seksualne w rodzinie. Poradnik metodyczny nr 3*. Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2000.
7. Komorowska-Pudło M., *Od poczęcia do dojrzewania. Poradnik metodyczny nr 4*. Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001.
8. Kowalczyk G., *Wychowanie w rodzinie. Poradnik metodyczny nr 2*, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2000.
9. Łaguna M., *Szkolenia. Jak je prowadzić*, GWO, Gdańsk 2004.
10. Ostrowska K. (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*. Rubikon, Kraków 2007.
11. Ostrowska K, Ryś M. (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Książka dla rodziców i wychowawców*, CMPP-Ped. MEN, Warszawa 1999.

Temat: **O SPRAWNĄ KOMUNIKACJĘ W RODZINIE**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- zasady otwartego i jednoznacznego komunikowania się,
- najważniejsze czynniki kontaktu międzyludzkiego.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- podjąć działania usprawniające komunikację w rodzinie,
- stosować zasady aktywnego słuchania.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- istnienie wielości odniesień (zarówno pozytywnych jak i negatywnych) wobec najbliższych,
- potrzebę pielęgnacji więzi rodzinnych.

TREŚCI

1. Dom rodzinny szkołą właściwej komunikacji:
 - a) odpowiedzialność za słowa,
 - b) rola gestów i tonu wypowiedzi,
 - c) rola czasu poświęconego na rozmowę.
2. Zasady dobrej komunikacji w rodzinie (wg F. Fischalecka)
3. Miłość rodziców, troska o dzieci i życiowe doświadczenie dorosłych – wartości, które warto wziąć pod uwagę.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Scenki dramowe (B.Ch., s. 35).
2. „Burza mózgów”: Co to znaczy porozumiewać się.
3. Praca w grupach z podręcznikiem *Wędrując ku dorosłości*, s. 20-21.
4. Asocjogram: Co ułatwia, a co utrudnia kontakt z rodzicami?
5. Metoda sytuacyjna i debata (B.Ch., s. 36).
6. Praca indywidualna: ćwiczenie: Gim I–2a i Gim I–2b.
7. Praca w grupach: rozsypanki wyrazowe.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusz zajęć: Beata Zawada: „Czy potrafię porozumiewać się ze swoimi rodzicami?” (B.Ch., s. 35-37).
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 20-21.
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 9-10.

Literatura

1. Berne E., *W co grają ludzie. Psychologia stosunków międzyludzkich*, PWN, Warszawa 2004.
2. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Wyd. KUL, Lublin 2008.
3. Braun-Gałkowska M., *W tę samą stronę*, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa 1994.
4. Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, PAX, Warszawa 1995.
5. McDowell J., *Jak postępować ze starymi*, Vocatio, Warszawa 1994.
6. Satir V., *Rodzina. Tu powstaje człowiek*, GWP, Gdańsk 2002.
7. Skynner R., Cleese J., *Życie w rodzinie i przetrwać*, Wyd. Jacek Santorski, Warszawa 2005.
8. Sujak E., *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Rubikon, Kraków 2007.
9. Sujak E., *Psychologia komunikacji*, WAM, Kraków 2006.

Temat: **MOJE POTRZEBY I UCZUCIA**

CELE EDUKACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- „piramidę potrzeb” człowieka według E. Sujak,
- rodzaje uczuć w systemie hierarchicznym.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- nazywać swoje potrzeby i uczucia i wypowiadać je poprzez komunikat „JA”,
- usystematyzować swoje potrzeby.

postawy

Uczeń:

- wzbudzi motywację rozwoju potrzeb wyższych i najwyższych,
- uświadomi sobie potrzebę wyrażania uczuć i formowania postawy otwartości i zaufania do osób najbliższych.

TREŚCI

1. Potrzeby człowieka: elementarne, wyższe i najwyższe („piramida potrzeb” wg E. Sujak).
2. Rozróżnienie rodzajów uczuć swoich i innych ludzi.
3. Obawy i lęki, które utrudniają działanie i burzą poczucie bezpieczeństwa.
4. Możliwości pomocy: poradnictwo młodzieżowe, telefony zaufania.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wykład lub pogadanka nt. potrzeb człowieka.

2. Pogadanka nt. uczuć: Czego ludzie boją się najczęściej, co ich niepokoi? (M.K., I, 3).
3. Miniwykład nt. skutków długotrwałych lęków dla psychiki człowieka.
4. Ankieta: „Czego boję się najbardziej?”.
5. Ćwiczenie: Uczucia przyjemne i przykre (M.K., II, 5).
6. Ranking najczęściej przeżywanych uczuć.
7. Pantomima: rozpoznawanie uczuć.
8. Praca w grupach; ćwiczenie: zamiana komunikatów TY na JA.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze zajęć:

Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Czego się boję, o co się niepokoję” (I, 3); „Odczytuję uczucia swoje i innych” (II, 5), w: *Dorastanie do młodości*.

2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 21-25.

Literatura

1. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Wyd. KUL, Lublin 2008.
2. Braun-Gałkowska M., *W tę samą stronę*, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa 1994.
3. McDowell J., *Jak postępować ze starymi*, Vocatio, Warszawa 1994.
4. Satir V., *Rodzina. Tu powstaje człowiek*. GWP, Gdańsk 2002.
5. Sujak E., *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Rubikon, Kraków 2007.
6. Sujak E., *Psychologia komunikacji*, WAM, Kraków 2006.
7. Szewczyk W. (red.), *Świat ludzkich uczuć*, Biblos, Tarnów 1997.

Temat: **WIĘZI RODZINNE I KONFLIKTY MIĘDZYPOKOLENIOWE**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń wie:

- że rodzina stanowi oparcie i daje poczucie bezpieczeństwa,
- jak łagodzić konflikty lub unikać „konfliktu pokoleń”,
- na czym polega jego udział w budowaniu prawidłowych relacji rodzinnych.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- określić przyczyny konfliktów pomiędzy rodzicami i dziećmi,
- przewidywać sytuacje, które mogą doprowadzić do konfliktów,
- rozwiązywać konflikty korzystając ze wskazówek T. Gordona.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- musi ponosić skutki swoich błędów,
- powinien budować przyjaźń z rodzicami,
- swoją odpowiedzialnością w dokonywanych wyborach wzbudzi większe zaufanie rodziców.

TREŚCI

1. Tempo życia i rozwoju cywilizacyjnego pogłębia różnice międzypokoleniowe.
2. Potrzeba uczenia się rozwiązywania konfliktów.
3. Pozytywne (wzmacniające więzi) i negatywne (osłabiające więzi) sposoby rozwiązywania konfliktów.

4. Propozycja „sześciu kroków” T. Gordona – modelowe rozwiązywanie sytuacji konfliktowych.
5. Wzmacnianie więzi rodzinnej przez rozwijanie poczucia bezpieczeństwa, akceptację, zaufanie, budowanie świata wartości, właściwą komunikację i odpowiedzialne decyzje.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Emisja filmu „My i oni, czyli więzi rodzinne”.
2. Rozmowa (ew. dyskusja) nt. treści filmu i komentarzy zamieszczonych na planszach.
3. Praca w grupach: przyczyny konfliktów między dziećmi a rodzicami (B.Ch., s. 32).
4. Drama: rozwiązywanie sytuacji konfliktowych.
5. „Burza mózgów”: Co należy zrobić, aby uniknąć albo złagodzić konflikt pokoleń? Tworzymy „Kodeks postępowania rodzinnego”.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „My i oni, czyli więzi rodzinne” z serii „Wędrując ku dorosłości” (DVD), Rubikon.
2. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk, „Konflikt pokoleń”, w: *Wygrajmy młodość*, pod red. B. Charczuk, s. 32-33.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 26-28.

Literatura

1. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Wyd. KUL, Lublin 2008.
2. Braun-Gałkowska M., *W tę samą stronę*, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa 1994.
3. McDowell J., *Jak postępować ze starymi*, Vocatio, Warszawa 1994.
4. Faber A., Mazlisch E., *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Media Rodzina, Poznań 1992.
5. Sujak E., *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Rubikon, Kraków 2007.

Temat: **RODZINA NIEPEŁNA. PORADNICTWO MŁODZIEŻOWE I RODZINNE**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- powody sytuacji, w których rodzina staje się niepełna,
- sposoby wypracowania „czynników ochronnych”, gdy młody człowiek odczuwa dyskomfort lub cierpi w rodzinie niepełnej,
- placówki, organizacje i stowarzyszenia, których celem jest pomoc psychologiczna.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- odnaleźć adresy, telefony, strony www i zwrócić się o ewentualną pomoc,
- wzmacniać siebie i więź rodzinną, mimo iż żyje w rodzinie niepełnej.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- potrzebę pracy nad sobą, aby opanować stres i wzmocnić samoświadomość,
- konieczność zwrócenia się do specjalistów w sytuacjach trudnych.

TREŚCI

1. Powody powstawania rodzin niepełnych.
2. Problem emigracji zarobkowej i eurosieroctwa.
3. Sytuacja dzieci, które nie mają wpływu na decyzje rodziców.
4. Budowanie „czynników ochronnych”, gdy rodzina jest niepełna.
5. Możliwości pomocy w sytuacjach trudnych i informacje o sposobach dotarcia do odpowiednich placówek i specjalistów.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. „Burza mózgów” lub pogadanka nt. przyczyn powstawania rodzin niepełnych.
2. Praca w grupach.
 - a) Metaplan: „Jak przezwyciężyć trudne sytuacje, gdy rodzina jest niepełna” (możliwość skorzystania z informacji w podręczniku *Wędrując ku dorosłości*, s. 29-30).
 - b) Mapa mentalna: „Etapy porady” na podstawie tekstu podręcznika, s. 214-215.
 - c) Ćwiczenie: odszukanie „pomocowych” adresów: w podręczniku, w Internecie, w prasie itp.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Komputer z dostępem do Internetu.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości* (tyle ile grup).
3. Mazaki, arkusze szarego papieru (po 2 dla każdej grupy).

Literatura

1. Gaś B.Z., *Pomoc psychologiczna młodzieży*, WSiP, Warszawa 1995.
2. Jaede W., *Jak uchronić dziecko przed skutkami rozvodu rodziców*, WAM, Kraków 2007.
3. Sujak E., *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, Księgarnia Św. Jacka, Katowice 1995.
4. Szewczyk W. (red.), *Jak sobie z tym poradzić*, Biblos, Tarnów 1994.
5. Zubrzycka E., *Narzeczeństwo, małżeństwo, rodzina, rozwód?* GWP, Gdańsk 1993 .

Temat: **KRYTERIA DOJRZAŁOŚCI CZŁOWIEKA**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- płaszczyzny funkcjonowania człowieka,
- istotę przemian zachodzących w okresie dojrzewania.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- opisać złożoność procesu dojrzewania i trudności związane z rozwojem poszczególnych płaszczyzn osobowości.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- pragnienie dążenia do rozwoju w płaszczyznach, w których możemy doskonalić siebie.

TREŚCI

1. Złożoność człowieka: zmysły, uczucia, intelekt (rozum), wola i duchowość.
2. Kryteria dojrzałości biologicznej, psychicznej, intelektualnej, moralnej, duchowej, społecznej i prawnej.
3. Samowychowanie jako niezbędny element osiągnięcia dojrzałości w powyższych płaszczyznach.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Metoda sytuacyjna: opowieść A. Grzymały-Siedleckiego (M.K., I, 1).

2. Wykład prowadzącego: płaszczyzny człowieczeństwa.
3. Pogadanka: Wybór między dobrem a złem czyli o trudzie człowieczeństwa.
4. Praca z podręcznikiem w 5 grupach (B.Ch., s. 166).
5. Ćwiczenie I-6 „Kryteria dojrzałości”, s. 18.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze zajęć:
 - Maria Kwick, Iwona Nowak, „Kim jestem?”, w: *Dorastanie do miłości* (I, 1),
 - Barbara Charczuk, Arleta Suchodolska, „Osiąganie dojrzałości”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 166-167.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 14-17
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 18.

Literatura

1. Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwoju okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1996.
2. Turner J.S., Helms D.B., *Rozwój człowieka*, WSiP, Warszawa 1999.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: PRZEJAWY DOJRZEWANIA
BIOLOGICZNEGO DZIEWCZĄT****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- hormonalną regulację procesów rozrodczych kobiety i mężczyzny,
- charakterystyczne zmiany zachodzące w ciele dziewczyny w okresie adolescencji.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- dbać o właściwą higienę i zdrowie w okresie dojrzewania.

postawy

Uczennica:

- uświadomi sobie celowość zmian zachodzących w jej ciele,
- zaakceptuje je w perspektywie przyszłego macierzyństwa,
- zrozumie, że każdy organizm ma swój „program” dojrzewania.

TREŚCI

1. Hormonalna regulacja procesów rozrodczych.
2. Charakterystyczne zmiany zachodzące w organizmie dziewczyny w okresie pokwitania.
3. Krótka prezentacja zmian zachodzących w organizmie dojrzewającego chłopca.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka wprowadzająca nt. okresu pokwitania.

2. Wykład nauczyciela nt. dojrzewania dziewcząt zobrazowany wybranymi planszami z prezentacji multimedialnej „Płodność człowieka” lub filmem „Tajemnice kobiecości” (pierwsze 10 min.).
3. Pogadanka: zasady higieny i zdrowego żywienia w okresie adolescencji.
4. Ćwiczenie I-7. Problemy okresu dojrzewania: „Dla dziewcząt”.
5. Pytania i wątpliwości. Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. T. Król (red.), „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”. Prezentacja multimedialna, Rubikon.
2. Film „Tajemnice kobiecości”, (DVD) z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”, Fundacja „Źródło”.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 48-51.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 19.

Literatura

1. Dolto F., *Nastolatki*, W.A.B, Warszawa 1995.
2. Jaczewski A. (red.), *Biologiczne i medyczne podstawy rozwoju i wychowania*, WSiP, Warszawa 1998 .
3. Komorowska-Pudło M., *Od poczęcia do dojrzewania. Poradnik metodyczny nr 4*, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001.
4. Lopez R. I., *Twój nastolatek. Zdrowie i dobre samopoczucie*, PZWL, Warszawa 2004.
5. Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1999.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: PRZEJAWY DOJRZEWANIA
BIOLOGICZNEGO CHŁOPCÓW****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- hormonalną regulację procesów rozrodczych mężczyzny i kobiety,
- charakterystyczne zmiany zachodzące w ciele chłopca w okresie adolescencji.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- dbać o właściwą higienę i zdrowie w okresie dojrzewania.

postawy

Uczeń:

- uświadomi sobie celowość zmian zachodzących w jego organizmie,
- zaakceptuje je w perspektywie przyszłego ojcostwa,
- zrozumie, że każdy organizm ma swój „program” dojrzewania.

TREŚCI

1. Hormonalna regulacja procesów rozrodczych.
2. Charakterystyczne zmiany zachodzące w organizmie chłopca w okresie adolescencji, ich funkcje w perspektywie ojcostwa.
3. Krótka prezentacja zmian zachodzących w organizmie dojrzewającej dziewczyny i ich celowość.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka wprowadzająca nt. okresu pokwitania.
2. Wykład nauczyciela nt. przeobrażeń zachodzących w organizmie chłopca w okresie adolescencji zobrażony prezentacją multimedialną „Płodność człowieka” lub projekcją filmu „Tajemnice męskości” (pierwsze 10 min.).
3. Pogadanka: zasady higieny i zdrowego żywienia w okresie dojrzewania.
4. Ćwiczenie I-7. Problemy okresu dojrzewania: „Dla chłopców”.
5. Pytania i wątpliwości. Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. T. Król (red.), „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”. Prezentacja multimedialna, Rubikon.
2. Film „Tajemnice męskości”, (DVD) z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”, Fundacja „Źródło”.
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 19.
4. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 48-49; 52-56.

Literatura

1. Dolto F. *Nastolatki*, W.A.B, Warszawa 1995.
2. Jaczewski A. (red.), *Biologiczne i medyczne podstawy rozwoju i wychowania*, WSiP, Warszawa 1998 .
3. Komorowska-Pudło M., *Od poczęcia do dojrzewania. Poradnik metodyczny nr 4*, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001.
4. Lopez R. I., *Twój nastolatek. Zdrowie i dobre samopoczucie*, PZWL, Warszawa 2004.
5. Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1999.
6. Turner J.S, Helms D.B., *Rozwój człowieka*, WSiP, Warszawa 1999.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: PROBLEMY OKRESU DOJRZEWANIA****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- typowe problemy i trudności występujące u dziewcząt w okresie dojrzewania,
- zagrożenia, wynikające z jej nieświadomości,
- niezbędne adresy, w tym internetowe oraz telefony w celu uzyskania porady i ewentualnej pomocy specjalistów.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- znaleźć sposoby radzenia sobie z trudnościami występującymi w okresie adolescencji,
- rozoznać sytuacje wymagające porady lekarza lub innych specjalistów.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- w sytuacji napotkanych trudności powinna zaufać rodzicom lub innym osobom i zwrócić się do nich z prośbą o pomoc,
- istnieją również instytucje, organizacje i stowarzyszenia, których zadaniem jest udzielanie pomocy nastolatkom i ich rodzicom.

TREŚCI

1. Typowe problemy dziewcząt w okresie adolescencji: labilność emocjonalna, kłopoty z akceptacją swojego wyglądu, anoreksja i bulimia, głód „miłości”, bezkrytyczne uleganie modzie.
2. Poszukiwanie możliwych rozwiązań i dróg wyjścia z trudnych sytuacji.
3. Poradnie, telefony zaufania, stowarzyszenia i organizacje, w których nastolatka może otrzymać poradę i pomoc.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka wprowadzająca lub metoda sytuacyjna, np. odczytanie listu nastolatki zgłaszającej typowe problemy.
2. Emisja drugiej części filmu „Tajemnice kobiecości” (od 10. min. do końca) – zagadnienia dotyczące rozwoju emocjonalnego i moralnego.
3. Dyskusja nt. problemów zaprezentowanych w filmie.
4. Emisja pierwszej sceny oraz plansz z filmu pt. „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” z serii „Wędrując ku dorosłości” – fragment dotyczący anoreksji i bulimii lub całego filmu „Anoreksja i bulimia”.
5. Rozmowa po filmie nt. przyczyn powstawania zaburzeń.
6. Sporządzenie listy podmiotów oferujących młodzieży pomoc, m.in. na podstawie podręcznika *Wędrując ku dorosłości*.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” (DVD) z serii „Wędrując ku dorosłości”, Rubikon.
2. Film „Anoreksja i bulimia” (DVD), Rubikon.
3. Film „Tajemnice kobiecości” z serii „Człowiek-Miłość-Rodzina”, Fundacja „Źródło”.
4. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*.
5. Scenariusz zajęć: Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Gdy przeżywam trudności...”, w: *Dorastanie do miłości* (I, 7).

Literatura

1. Dobson J. C., *Przygotowanie do dojrzałości*, Vocatio, Warszawa 1997.
2. Dolto F., *Nastolatki*, W.A.B, Warszawa 1995.
3. Dolto F., *Porozmawiajmy o dojrzewaniu. Kompleks Homara*, WSiP, Warszawa 1996.
4. Lopez R. I., *Twój nastolatek. Zdrowie i dobre samopoczucie*, PZWL, Warszawa 2004.
5. Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1999.
6. Pipher M., *Ocalić Ofelię. Jak chronić osobowość dojrzewających dziewcząt*, Media Rodzina, Poznań 1998.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: PROBLEMY OKRESU DOJRZEWANIA****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- trudności i problemy występujące u chłopców w okresie dojrzewania,
- sytuacje wymagające pomocy specjalistów,
- adresy, w tym internetowe oraz telefony w celu uzyskania porady lub pomocy.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- znaleźć sposoby radzenia sobie z trudnościami typowymi dla okresu dojrzewania,
- pozbyć się obaw odnośnie do prawidłowości funkcjonowania swojego organizmu,
- rozecznąć sytuacje wymagające porady lekarza lub innych specjalistów.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- potrzebę wypracowania wolności „od czegoś” i wolności „do czegoś”,
- czym jest odpowiedzialność za siebie (swoją seksualność) i za dziewczynę.

TREŚCI

1. Typowe problemy chłopców w okresie adolescencji: napięcie seksualne, mimowolne erekcje, masturbacja, frustracje i agresja, konflikt pokoleń, brak uznania dla autorytetów, fałszywie pojęta wolność.
2. Poszukiwanie możliwych rozwiązań i dróg wyjścia z trudnych sytuacji.
3. Szukanie pomocy: telefony zaufania, poradnie dla młodzieży, stowarzyszenia i organizacje.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wprowadzenie: pogadanka lub miniwykład nauczyciela.
2. Emisja drugiej części filmu „Tajemnice męskości” (od 7. min. do końca).
3. Rozmowa, ewentualnie dyskusja nt. problemów zaprezentowanych w filmie (frustracje, agresja, napięcie seksualne, mimowolne erekcje, masturbacja, fałszywie pojęta wolność).
4. Praca w grupach z podręcznikiem:
 - a) grupy parzyste odszukują specjalistów, którzy mogą pomóc chłopcom w okresie dojrzewania,
 - b) grupy nieparzyste poszukują możliwości dotarcia do poradni młodzieżowych i specjalistycznych,
 - c) relacje pracy grup,
 - d) ewentualne pytania dot. poradnictwa młodzieżowego i rodzinnego.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Tajemnice męskości” z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*.
3. Scenariusz zajęć: Maria Kwick, Iwona Nowak, „Gdy przeżywam trudności...”, w: *Dorastanie do miłości* (I, 7).

Literatura

1. Dolto F., *Nastolatki*, W.A.B., Warszawa 1995.
2. Dolto F., *Porozmawiajmy o dojrzewaniu. Kompleks Homara*, WSiP, Warszawa 1996.
3. Komorowska-Pudło M., *Od poczęcia do dojrzewania. Poradnik metodyczny nr 4*, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001.
4. Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1999.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: ROZWÓJ PSYCHOSEKSUALNY
CZŁOWIEKA****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- biologiczną determinację płci, klasyfikację płci w wymiarze biologicznym i psychospołecznym,
- funkcje płciowości,
- znaczenie okresu dzieciństwa i miłości rodzicielskiej dla identyfikacji z własną płcią.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- określić, czym jest dla niej kobiecość,
- utożsamić się z własną płcią,
- uzewnętrznić uczucia i je odbierać.

postawy

Uczennica uświadomi sobie:

- potrzebę akceptacji własnej płciowości,
- znaczenie więzi emocjonalnych: przyjaźni i miłości.

TREŚCI

1. Biologiczna determinacja płci i klasyfikacja na płęć: chromosomalną, hormonalną, genitalną, somatyczną, psychiczną i społeczną.
2. Funkcje płciowości: podmiotowa, więziotwórcza, znaczeniowa i prokreacyjna.
3. Rozwój psychoseksualny dziewcząt i chłopców.

4. Ojciec i matka jako wzorce męskości i kobiecości dla swoich dzieci.
5. Wpływ środowiska rodzinnego na umiejętność komunikowania uczuć.
6. Znaczenie wychowania seksualnego w rodzinie.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka wprowadzająca; metoda sytuacyjna.
2. Wykład interaktywny nauczyciela z użyciem foliogramów.
3. Praca z podręcznikiem *Wędrując ku dorosłości*.

MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE

1. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk „Zrozumieć ludzką płciowość”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 181-183.
2. Materiał na foliogramy: „Wymiary płci”, „Funkcje płciowości”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 182-185.
3. Scenariusz zajęć: Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Moja płeć – to cenny dar”, w: *Dorastanie do miłości* (III, 1)
4. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 102-109.

Literatura

1. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
2. Dudziak U., *Wychowanie do miłości. Materiały dla nastolatków, ich rodziców i nauczycieli*. Wyd. Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii „EDUCATOR”, Częstochowa 2002.
3. McDowell J., *Mity edukacji seksualnej*, Vocatio, Warszawa 2000.
4. Izdebski Z.(red), *Wychowawcze, etyczne i społeczne problemy zachowań seksualnych młodzieży*, TRR, Warszawa 1992.
5. *Popularny Słownik Wychowania Prorodzinnego i Seksualnego*, Agencja Promo-Lider, Warszawa 1996.
6. Starowicz Z., Szczerba K., *Nowoczesne wychowanie seksualne*, „BGW”, Warszawa 1995.
7. Turner J.S., Helms D.B., *Rozwój człowieka*, WSiP, Warszawa 1999.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: ROZWÓJ PSYCHOSEKSUALNY
CZŁOWIEKA****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- biologiczną determinację płci i klasyfikację płci w wymiarze biologicznym i społecznym,
- funkcje płciowości,
- znaczenie okresu dzieciństwa i miłości rodzicielskiej dla identyfikacji z własną płcią.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- określić kryteria i rolę męskości,
- utożsamić się z własną płcią,
- uzewnętrznić uczucia i je odbierać.

postawy*Uczeń uświadomi sobie:*

- potrzebę akceptacji własnej płciowości,
- znaczenie więzi emocjonalnych: przyjaźni i miłości.

TREŚCI

1. Biologiczna determinacja płci i klasyfikacja na płć: chromosomalną, hormonalną, genitalną, somatyczną, psychiczną i społeczną.
2. Funkcje płciowości: podmiotowa, więziotwórcza, znaczeniowa i prokreacyjna.

3. Rozwój psychoseksualny chłopców i dziewcząt.
4. Ojciec i matka jako wzorce męskości i kobiecości dla swoich dzieci.
5. Wpływ środowiska rodzinnego na umiejętność komunikowania uczuć.
6. Znaczenie wychowania seksualnego w rodzinie.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka wprowadzająca; metoda sytuacyjna.
2. Wykład interaktywny nauczyciela z użyciem foliogramów.
3. Praca z podręcznikiem *Wędrując ku dorosłości*, s. 102-109.

MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE

1. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk „Zrozumieć ludzką płciowość”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 181-183.
2. Materiał na foliogramy: „Wymiary płci”, „Funkcje płciowości”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 182-185.
3. Scenariusz zajęć: Maria Kwiec, Iwona Nowak, „Moja płeć – to cenny dar”, w: *Dorastanie do miłości* (III, 1).
4. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 102-109.

Literatura

1. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
2. Dudziak U., *Wychowanie do miłości. Materiały dla nastolatków, ich rodziców i nauczycieli*. Wyd. Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii „EDUCATOR”, Częstochowa 2002.
3. McDowell J., *Mity edukacji seksualnej*, Vocatio, Warszawa 2000.
4. Izdebski Z. (red.), *Wychowawcze, etyczne i społeczne problemy zachowań seksualnych młodzieży*, TRR, Warszawa 1992.
5. *Popularny Słownik Wychowania Prorodzinnego i Seksualnego*, Agencja Promo-Lider, Warszawa 1996.
6. Starowicz Z., Szczerba K., *Nowoczesne wychowanie seksualne*, „BGW”, Warszawa 1995.
7. Turner J.S., Helms D.B., *Rozwój człowieka*, WSiP, Warszawa 1999.

Temat: PIERWSZA MIŁOŚĆ

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń dowie się, że:

- miłość platoniczna przeżywana w wieku -nastu lat to fascynacja drugą osobą, ale bez pierwiastków zmysłowych,
- oczekiwania chłopców i dziewcząt w młodzieńczych związkach mogą być różne,
- zauroczenie jest uczuciem, które jest zazwyczaj nietrwałe, przemijające,
- zakochanie to tylko wstęp do rozwijającej się miłości,
- początkiem miłości bywa przyjaźń.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- określić emocje związane z zakochaniem,
- odróżnić pożądanie od miłości.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- miłość „niejedno ma imię”; jest to przede wszystkim postawa wobec drugiego człowieka,
- potrzebne jest osobiste zaangażowanie w procesie dorastania do miłości.

TREŚCI

1. Próba zdefiniowania miłości, jej istoty i odmian.
2. Zakochanie a miłość.
3. Od przyjaźni do miłości.
4. Różnice w przeżywaniu miłości między chłopcem a dziewczyną.
5. Miłość platoniczna.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Praca indywidualna – Ćwiczenie I-9b „Miłość niejedno ma imię”.
2. Ciąg dalszy ćwiczenia: ranking klasowy nt. miłości.
3. Pogadanka – próba zdefiniowania miłości.
4. Krótki wykład nt. miłości młodzieńczej: miłość platoniczna, zauroczenie, zakochanie.
5. Pogadanka: od przyjaźni do miłości – czy to możliwe?
6. Ćwiczenie „Zakochany człowiek” (B.Ch., s. 120) czyli o różnicach w przeżywaniu miłości między chłopcem a dziewczyną.
7. Krótki wykład nt. „Chcę kochać odpowiedzialnie” (M.K., IV 1).
8. Praca w grupach: „Sztafeta zakochanych – dla dziewcząt”; „Sztafeta zakochanych – dla chłopców” (B.Ch., s. 122).

MATERIAŁY I POMOCE DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze zajęć:
 - Jolanta Cholewa, „Przez różowe okulary – czyli o zakochaniu”, w: *Wygramy młodość*, s. 120-122.
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Chcę kochać odpowiedzialnie”, w: *Dorastanie do miłości*, (IV 1).
2. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 21.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 83-87.

Literatura

1. McDowell J., Lewis P., *Dawacze, bracze i inne rodzaje kochaczy*, Vocatio, Warszawa 1995.
2. Maliński M., *Zanim powiesz Kocham*, TUM, Wrocław 1996.
3. Pulikowski J., Urbaniakowie G. i A., *Młodzi i miłość*, Oficyna Współczesna, Poznań 1996.
4. Pulikowski J., *Zakochanie... i co dalej?* POMOC, Częstochowa 2006.
5. Sławiński S., *Dojrzewać do miłości*, PAX, Warszawa 1998.
6. Tyrell T.J., *Udręki zakochania*, Jedność, Kielce 2000.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: PRESJA SEKSUALNA****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- funkcjonowanie kory mózgowej i ośrodków podkorowych w zakresie życia popędowego i emocjonalnego człowieka,
- przejawy ludzkiej płciowości: napięcie seksualne, podniecenie seksualne, działanie seksualne,
- odmienność trudności przeżywanych przez chłopca i dziewczynę w związku z dojrzewaniem płciowym,
- sytuacje, w których może dojść do presji seksualnej.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- właściwie interpretować naciski i szantaże ze strony chłopca, który chce wyrzucić presję seksualną,
- powiedzieć „nie” w sytuacji próby wymuszenia współżycia seksualnego,
- rozpoznać zachowania ryzykowne.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- płciowość nie może być niszczone, ponieważ ciało i płeć służą budowaniu miłości,
- niekontrolowane sytuacje mogą doprowadzić do presji seksualnej,
- należy zachować ostrożność w doborze kolegów i znajomych oraz unikać sytuacji, w których może dojść do wykorzystywania seksualnego (alkohol, narkotyki, pigułki gwałtu, itp.).

TREŚCI

1. Funkcjonowanie mózgu w odniesieniu do procesów związanych z płciowością człowieka; rola kory mózgowej i ośrodków podkorowych.
2. Płciowość człowieka i jej przejawy: napięcie seksualne, podniecenie i działanie seksualne.
3. Trudności przeżywane w związku z dojrzewaniem płciowym (chłopiec: panowanie nad popędem seksualnym; dziewczyna: panowanie nad emocjami).
4. Sytuacje, w których może dojść do wymuszenia współżycia seksualnego.
5. Mylące sygnały, które dziewczęta świadomie bądź podświadomie wysyłają do chłopców, a które oni odbierają jako zachętę do współżycia seksualnego.
6. Moda na dyskotekowy seks i zachowania nałogowe.
7. Sposoby wywierania przez chłopca presji seksualnej; jak dziewczyna powinna się temu przeciwstawiać i obalać mity.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wykład nt. trudności przeżywanych w sferze płciowości chłopca i dziewczyny oraz funkcjonowania mózgu człowieka (kory mózgowej i ośrodków podkorowych); możliwość świadomego kierowania swoimi emocjami i popędem seksualnym.
2. Projekcja filmu „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” (scena 2. i 3.) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
3. Analiza treści na planszach – po 2. i 3. scenie filmu (presja seksualna, mylące sygnały, dyskotekowy seks, zachowania nałogowe i aktywność seksualna).
4. Ćwiczenie II-10: „Obalamy mity, czyli jak możemy przeciwstawić się presji seksualnej”.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” z serii „Wędrując ku dorosłości”, sceny 2. i 3. wraz z załączonymi planszami.
2. Scenariusze zajęć w: Maria Kwiek, Iwona Nowak, *Dorastanie do miłości*:
 - „Mam szansę nauczyć się panowania nad sobą” (III, 2),
 - „Moja płęć podlega ważnym zasadom” (część dot. przejawów płciowości) (III, 3),

- „Uczę się panować nad swoimi emocjami – lekcja dla dziewcząt” (III, 6),
 - „Co mam robić w sytuacji presji seksualnej?” (III, 9),
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 192-194.

Literatura

1. Komorowska-Pudło M., *Od poczęcia do dojrzewania. Poradnik metodyczny nr 4*, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001.
2. Mufson S., Kranz R., *Gwałt na randce*, Elma Books, Warszawa 1996.
3. Ostrowska K. (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, Rubikon, Kraków 2007.
4. Starowicz Z., *Przemoc seksualna*, Wyd. Jacek Santorski, Warszawa 1992.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: „NIE” DLA PRESJI SEKSUALNEJ****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- funkcjonowanie kory mózgowej i ośrodków podkorowych w zakresie życia popędowego i emocjonalnego człowieka,
- przejawy ludzkiej płciowości: napięcie seksualne, podniecenie seksualne, działanie seksualne,
- odmienność trudności przeżywanych przez dziewczynę i chłopca w związku z dojrzewaniem płciowym.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- rozwijać postawę akceptacji swojego ciała i szacunku wobec dziewczyny,
- wyjaśnić celowość różnic budowy anatomicznej kobiety i mężczyzny,
- zrezygnować z używek (alkohol, narkotyki) utrudniających samokontrolę i racjonalne podejmowanie decyzji.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- płciowość nie może być egoistycznie wykorzystywana, ponieważ ciało i płeć służą budowaniu miłości,
- należy dążyć do wypracowania postawy abstynencji seksualnej, bo tylko wtedy nie wyrządzi krzywdy dziewczynie, sobie i ewentualnie dziecku.

TREŚCI

1. Funkcjonowanie mózgu w odniesieniu do procesów związanych z płciowością człowieka; rola kory mózgowej i ośrodków podkorowych.

2. Płciowość człowieka i jej przejawy: napięcie seksualne, podniecenie i działanie seksualne.
3. Trudności przeżywane w związku z dojrzewaniem płciowym (chłopiec: panowanie nad popędem seksualnym; dziewczyna: panowanie nad emocjami).
4. Sytuacje, w których zdarzają się wymuszenia współżycia seksualnego.
5. Mylące sygnały od dziewcząt, które chłopcy błędnie odbierają jako zachętę do współżycia seksualnego.
6. Moda na dyskotekowy seks i zachowania nałogowe.
7. Świadoma praca nad sobą i właściwe odniesienie do dziewcząt wyrazem szacunku i odpowiedzialności chłopca w sferze płciowości.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wykład nt. trudności przeżywanych w sferze płciowości chłopca i dziewczyny oraz funkcjonowania mózgu człowieka (kory mózgowej i ośrodków podkorowych); możliwość świadomego kierowania swoimi emocjami i popędem seksualnym.
2. Projekcja filmu „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” (scena 2. i 3.) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
3. Analiza treści na planszach – po 2. i 3. scenie filmu (presja seksualna, mylące sygnały, dyskotekowy seks, zachowania nałogowe i aktywność seksualna).
4. „Burza mózgów” – szukamy sposobów pracy nad sobą i unikania zachowań ryzykownych w sferze seksualnej.
5. Pogadanka podsumowująca: „Jestem odpowiedzialny za swój los, los dziewczyny i ewentualnie dziecka” czyli rzecz o potrójnej odpowiedzialności.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” z serii „Wędrując ku dorosłości”, sceny 2. i 3. wraz z załączonymi planszami.
2. Scenariusze zajęć w: Maria Kwiek, Iwona Nowak, *Dorastanie do miłości*:
 - „Mam szansę nauczyć się panowania nad sobą” (III, 2),
 - „Moja płć podlega ważnym zasadom” (część dot. przejawów płciowości) (III, 3),
 - „Uczę się panować nad swoim ciałem – lekcja dla chłopców” (III, 5).

Literatura

1. Komorowska-Pudło M., *Od poczęcia do dojrzewania. Poradnik metodyczny nr 4*, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001.
2. McDowell J., *Nie! Pomóż swojemu dziecku pokonać presję seksualną*, Pojednanie, Lublin 1993.
3. Mufson S., Kranz R., *Gwałt na randce*, Elma Books, Warszawa 1996.
4. Ostrowska K. (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, Rubikon, Kraków 2007.
5. Starowicz Z., *Przemoc seksualna*, Wyd. Jacek Santorski, Warszawa 1992.

Lekcja dla dziewcząt**Temat: PRZEDWCZESNA INICJACJA
SEKSUALNA****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- istotę aktu seksualnego; tego co on wyraża i buduje,
- zasady związane z popędem płciowym (pierwszych połączeń, znużenia, dominacji i generalizacji),
- zagrożenia, które niesie młodemu człowiekowi przedwczesna inicjacja seksualna.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- uświadomić sobie, na czym polega dojrzałość i gotowość do podjęcia współżycia seksualnego,
- powiedzieć „nie”, gdy chłopak będzie nakłaniał do współżycia seksualnego.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- lekkomyślnie podjęta decyzja o rozpoczęciu współżycia seksualnego może zaważyć na całym jej życiu,
- swoimi wyborami i postawą wzmocni zaufanie rodziców lub je utraci,
- najwłaściwszym miejscem dla inicjacji seksualnej jest małżeństwo.

TREŚCI

1. Współżycie seksualne jest dziedziną życia, która może przynieść najpiękniejsze przeżycia i dać poczucie szczęścia. Muszą być jednak spełnione niezbędne

warunki: akt seksualny powinien wyrażać miłość, budować więź i trzeba wziąć pod uwagę fakt, że może być aktem dającym życie.

2. Sytuacja życiowa nastolatków, którzy nie są w stanie sprostać ww. warunkom.
3. Zagrożenia, które mogą towarzyszyć przedwczesnej inicjacji seksualnej:
 - utrwalenie się zbyt płytkiego przeżywania sfery seksualnej (nastolatka najczęściej nie jest jeszcze zdolna do pełni przeżyć erotycznych),
 - związki nastolatków są zazwyczaj nietrwałe, dlatego rozstania (kiedy nastąpiło współżycie) są bolesne, szczególnie dla dziewczyny,
 - chłopcom towarzyszy poczucie winy, że wyrządzili dziewczynie krzywdę,
 - nierzadko obojgu ciąży wyrzuty sumienia,
 - ryzyko wiąże się z niemożnością sprostania w tym wieku obowiązkom matki i ojca,
 - możliwość zakażenia się wirusem HIV i chorobami przenoszonymi drogą płciową.

(Uwaga: żaden środek antykoncepcyjny nie chroni w 100% przed ciążą i chorobami przenoszonymi drogą płciową).

4. Tylko inicjacja seksualna w małżeństwie daje poczucie bezpieczeństwa i pełnego zaufania drugiej osobie.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Krótka pogadanka wprowadzająca nt. częstych ciąż wśród nastolatek (ok. 6 tys. uczennic w ciągu roku w Polsce zachodzi w ciążę*).
2. Projekcja fragmentu filmu „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły”, scena 3. (powrót Ewy z dyskoteki i rozmowa z Zużą i Robertem) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
3. Analiza (w toku pogadanki) treści plansz filmowych dotyczących:
 - inicjacji seksualnej,
 - argumentów natury psychicznej, emocjonalnej, moralnej i zdrowotnej za inicjacją w małżeństwie.
4. Wykład prowadzącego nt. zasad związanych z popędem seksualnym (M.K., III, 3)
 - zasada pierwszych połączeń,
 - zasada znużenia,
 - zasada dominacji,
 - zasada generalizacji.

5. Praca w grupach z podręcznikiem (s. 195-198) w celu sformułowania odpowiedzi na postawione przez autorów podręcznika pytanie – s. 198.

*Dane z 2006 roku – badania na zlecenie MEN

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Scenariusz zajęć: Maria Kwiek, Iwona Nowak „Moja płęć podlega ważnym zasadom”, w: *Dorastanie do miłości* (III, 3).
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 195-198.
4. Szymon Grzelak, *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży*, wydanie drugie rozszerzone, Rubikon, Kraków 2009.

Literatura

1. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
2. Bilewicz J., *Radość czystej miłości*, Fundacja „Głos dla życia”, Poznań 1995.
3. Grzelak Sz., *Profilaktyka ryzykownych zachowań młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce*, wydanie drugie rozszerzone, Rubikon, Kraków 2009.
4. Dudziak U., *Wychowanie do miłości. Materiały dla nastolatków, ich rodziców i nauczycieli*. Wyd. Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii „EDUCATOR”, Częstochowa 2002.
5. McDowell J., *Mity edukacji seksualnej*, Vocatio, Warszawa 2000.
6. Regulska A., *Wartość czystości seksualnej. Analiza etyczno-pedagogiczna*, Maternus Media, Tychy 2007.
7. Wróblewska W., *Nastoletni Polacy wobec seksualności*, Wyd. SGH, Warszawa 1998.

Lekcja dla chłopców**Temat: PRZEDWCZESNA INICJACJA
SEKSUALNA****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- istotę aktu seksualnego; tego co on wyraża i buduje,
- zasady związane z popędem płciowym (pierwszych połączeń, znużenia, dominacji i generalizacji),
- zagrożenia, które niesie młodemu człowiekowi przedwczesna inicjacja seksualna.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- uświadomić sobie, na czym polega dojrzałość i gotowość do podjęcia współżycia seksualnego,
- powiedzieć „nie” w sytuacji podniecenia seksualnego i nie zachęcać dziewczyny do uległości.

postawy*Uczeń uświadomi sobie, że:*

- lekkomyślnie podjęte decyzje o rozpoczęciu współżycia seksualnego mogą zaważyć na jego losie i życiu dziewczyny,
- warto podejmować wysiłek wyciszania bodźców, które powodują podniecenie seksualne,
- najważniejszym miejscem dla inicjacji seksualnej jest małżeństwo.

TREŚCI

1. Współżycie seksualne jest dziedziną życia, która może przynieść najpiękniejsze przeżycia i dać poczucie szczęścia. Muszą być jednak spełnione niezbędne

warunki: akt seksualny powinien wyrażać miłość, budować więź i trzeba wziąć pod uwagę fakt, że może być aktem dającym życie.

2. Sytuacja życiowa nastolatków, którzy nie są w stanie sprostać ww. warunkom.
3. Zagrożenia, które mogą towarzyszyć przedwczesnej inicjacji seksualnej.
 - utrwalenie się zbyt płytkiego przeżywania sfery seksualnej (nastolatka najczęściej nie jest jeszcze zdolna do pełni przeżyć erotycznych),
 - związki nastolatków są zazwyczaj nietrwałe, dlatego rozstania (kiedy nastąpiło współżycie) są bolesne szczególnie dla dziewczyny,
 - chłopcom towarzyszy poczucie winy, że wyrządzili dziewczynie krzywdę,
 - nierzadko obojgu ciąży wyrzuty sumienia,
 - ryzyko wiąże się z niemożnością sprostania w tym wieku obowiązkom matki i ojca,
 - możliwość zakażenia się wirusem HIV i chorobami przenoszonymi drogą płciową.

(Uwaga: żaden środek antykoncepcyjny nie chroni w 100% przed ciążą i chorobami przenoszonymi drogą płciową).
4. Tylko inicjacja seksualna w małżeństwie daje poczucie bezpieczeństwa i pełnego zaufania drugiej osobie.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Krótka pogadanka wprowadzająca nt. częstych ciąż wśród nastolatków (ok. 6 tys. uczennic w ciągu roku w Polsce zachodzi w ciążę *).
2. Projekcja fragmentu filmu „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły”, scena 3. (powrót Ewy z dyskoteki i rozmowa z Zużą i Robertem) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
3. Analiza (w toku pogadanki) treści plansz filmowych dotyczących:
 - inicjacji seksualnej,
 - argumentów natury psychicznej, emocjonalnej, moralnej i zdrowotnej za inicjacją w małżeństwie.
4. Wykład prowadzącego nt. zasad związanych z popędem seksualnym (M.K., III, 3)
 - zasada pierwszych połączeń,
 - zasada znużenia,
 - zasada dominacji,
 - zasada generalizacji.

5. Praca w grupach z podręcznikiem (s. 195-198) w celu sformułowania odpowiedzi na postawione przez autorów podręcznika pytanie – s. 198.

*Dane z 2006 roku – badania na zlecenie MEN

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Gdy rodzą się nienajlepsze pomysły”, z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Scenariusz zajęć: Maria Kwiek, Iwona Nowak „Moja płęć podlega ważnym zasadom”, w: *Dorastanie do miłości* (III, 3).
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 195-198.
4. Szymon Grzelak, *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży*, wydanie drugie rozszerzone, Rubikon, Kraków 2009.

Literatura

1. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
2. Bilewicz J., *Radość czystej miłości*, Fundacja „Głos dla życia”, Poznań 1995.
3. Grzelak Sz., *Profilaktyka ryzykownych zachowań młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce*, wydanie drugie rozszerzone, Rubikon, Kraków 2009.
4. Dudziak U., *Wychowanie do miłości. Materiały dla nastolatków, ich rodziców i nauczycieli*. Wyd. Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii „EDUCATOR”, Częstochowa 2002.
5. McDowell J., *Mity edukacji seksualnej*, Vocatio, Warszawa 2000.
6. Regulska A., *Wartość czystości seksualnej. Analiza etyczno-pedagogiczna*, Maternus Media, Tychy 2007.
7. Wróblewska W., *Nastoletni Polacy wobec seksualności*, Wyd. SGH, Warszawa 1998.

Temat: **O KULTURZE WOLNEGO CZASU:
INTERNET, PRASA MŁODZIEŻOWA,
TV, REKLAMA**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- symptomy uzależnienia od Internetu, TV i gier komputerowych,
- mechanizmy działania reklamy,
- potrzebę krytycznego odbioru tego, co oferuje prasa młodzieżowa.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wskazać sposoby kulturalnego i zdrowego sposobu spędzania wolnego czasu,
- zrezygnować z programów TV i prasy promującej „niską kulturę”,
- zauważyć symptomy uzależnienia od gier komputerowych i mediów, poddać swoje postępowanie samoocenie i szukać pomocy.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- konieczność wytyczenia celów życiowych i konsekwentnego dążenia do ich osiągnięcia,
- potrzebę racjonalnego spędzania wolnego czasu,
- konieczność wypracowania zdrowego stylu życia.

TREŚCI

1. Odpoczynek bierny i czynny.
2. Media w naszym życiu.

3. Krytycyzm w odbiorze treści proponowanych przez media.
4. Problem uzależnień od gier komputerowych, Internetu i telewizji.
5. Symptomy uzależnienia i szukanie dróg wyjścia.
6. Wpływ reklamy oraz lansowanej mody na wybory i decyzje człowieka.
7. Zdrowy styl życia – jak go skutecznie.
8. Wytyczanie celów życiowych i priorytetów oraz konsekwentne dążenie do ich osiągnięcia.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW (do wyboru)

1. Pogadanka nt. biernego i czynnego spędzania wolnego czasu.
2. Projekcja wybranego filmu lub fragmentów filmów nt. mediów i uzależnienia się od nich jako coraz częstszego zjawiska.
3. Analiza przypadku na podstawie obejrzanego filmu.
4. Dyskusja kierowana przez nauczyciela lub dyskusja panelowa, w której kilku ekspertów wymienia swoje poglądy na kwestie poruszane w filmie.
5. Wykorzystywanie analizy przypadku w pracy z grupą do konieczności wytyczania celów życiowych i konsekwentnego dążenia do ich osiągnięcia.
6. Praca w grupach – „kampania reklamowa wybranego produktu”.
7. Ćwiczenie I-11b: „Porównanie funkcji rzeczywistych produktów z podanymi przez twórców reklamy”.
8. Debata – „za i przeciw reklamie”.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Filmy (do wyboru)
 - „Telewizja. Miłość” (DVD, czas: 20 min.), Uniwersytet Śląski, Wydział Radia i Telewizji.
 - Film „Telewizja. Miłość” – to próba pokazania bezdusności ludzi tworzących telewizyjne show, dla których nie liczy się człowiek, ale to, jak zarobić na jego historii.
 - „TV Story” z serii „Lekcje przestrogi” (Rafael) – o uzależnieniu od mediów. Do filmu dołączona broszurka P.T. Nowakowskiego „Co każdy powinien wiedzieć o mediach”.
 - „Wirtualne uzależnienie” (DVD, czas 21 min.).

- Film edukacyjny (wypowiedzi ekspertów) o tym, jak umiejętnie korzystać z komputera, aby zachować umiar i nie paść ofiarą uzależnienia od Internetu.
 - „Media i przemoc” (DVD, czas 50 min. Fronda-Rubikon).
2. Scenariusze zajęć:
- Ewa Ostrowska-Prokop „Tak kreują Cię media” (o prasie młodzieżowej), w: *Wygrajmy młodość*, s. 64.
 - Iwona Chowańska „Reklama czy fałsz?”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 62.
 - Maria Krzyż „Jak nie zagubić się w hipermarkecie świata?”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 59.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 34-42.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 25.

Literatura

1. Braun-Gałkowska M., Ulfik-Jaworska I., *Zabawa w zabijanie*, Wyd. „Gaudium”, Lublin 2002.
2. Delmanowicz G., *Internet a życie rodzinne*, „Wychowawca” nr 9/2009, s. 24.
3. Guerreschi C., *Nowe uzależnienia*, Wyd. SALWATOR, Kraków 2006.
4. Hłowiecki M., *Człowiek na smyczy*, „Wychowawca” nr 9/2009, s. 8.
5. Kozak S., *Patologie wśród dzieci i młodzieży. Leczenie i profilaktyka*, Wyd. DIFIN, Warszawa 2007.
6. Laniado N., Pietra G., *Gry komputerowe, Internet i telewizja. Co robić, gdy nasze dzieci są nimi zafascynowane?*, Wyd. eSPe, Kraków 2006.
7. Nowakowski P.T., *Modele propagowane w wybranych czasopismach młodzieżowych. Analiza antropologiczno-etyczna*, Materny Media, Tychy 2004.
8. Pawlak J., *Miłość w czasopismach młodzieżowych*, „Wychowawca” nr 9/2009, s. 14.

Temat: **KOLEŻEŃSTWO, ALE JAKIE?
ASERTYWNOSĆ, UZALEŻNIENIA**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- wartości budujące i rozwijające koleżeństwo,
- kryteria, na jakie powinien zwrócić uwagę przy wyborze kolegów i koleżanek,
- zagrożenia, jakie mogą wynikać ze „złego” nacisku otoczenia,
- czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, które sprzyjają uzależnieniom.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- umotywić potrzebę rozwoju przez dobre przeżywanie koleżeństwa,
- wymieniać cechy dobrego i złego kolegi,
- odmówić uczestnictwa w sytuacji, która prowadzi do uzależnienia (nikotyna, alkohol, narkotyk),
- przewidzieć, jakie zagrożenia mogą wiązać się z uzależnieniami,
- dbać o własne zdrowie.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- dobre koleżeństwo umożliwia przeżywanie głębszych więzi (przyjaźni i miłości),
- bez wypracowanej postawy asertywnej łatwo może ulec naciskom grupy i wejść na drogę uzależnień,
- jego zdrowie i przyszłość zależy od obecnych wyborów.

TREŚCI

1. Dojrzewanie osobowości nastolatka przez dobrze przeżywane koleżeństwo.
2. Więzy koleżeńskie szkołą życia i przygotowaniem do przeżywania przyjaźni i miłości.
3. Prawidłowe relacje w koleżeństwie a „złe znajomości”.
4. Odpowiedzialność za wybór kolegów i koleżanek.
5. Umiejętność odmawiania – niezwykle istotna potrzeba w wieku kilkunastu lat.
6. Zdrowie człowieka a używki.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW (do wyboru)

1. Metoda sytuacyjna (np. list Roberta: M.K., II, 6).
2. Pogadanka nt. koleżeństwa jako swoistej więzi międzyludzkiej.
3. Praca w grupach: „Dobry i zły kolega” (B.Ch., s. 90).
4. Ćwiczenie „Uczmy się odmawiać” (B.Ch., s. 91).
5. Projekcja wybranego filmu lub jego fragmentu nt. uzależnień.
6. Dyskusja nt. sytuacji zaprezentowanej w filmie.
7. Ćwiczenia dot. uzależnień (wybór: Gim. II 3a–3h)

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE (do wyboru)

1. Scenariusz zajęć: Maria Kwiek, Iwona Nowak „Chcę być dobrą koleżanką/dobrym kolegą”; „Dojrzewam poprzez koleżeństwo”, w: *Dorastanie do miłości*.
2. Scenariusze zajęć, w: *Wygrajmy młodość*:
 - Mariusz Brzezicki „Koleżeństwo”, s. 89;
 - Karina Waclawczyk „Uzależnienia – współczesne niewolnictwo?”, s. 253;
 - Beata Chopkowicz „Co w trawie piszczy – czyli słów kilka o uzależnieniach”, s. 256;
 - Joanna Staroń „Drogi i bezdroża, czyli o uzależnieniach”, s. 260;
 - Beata Chopkowicz „Jestem na „nie”!”, s. 263;
 - Anna Golema „Papieros! Po co?”, s. 266;
 - Izabela Chodor „Uzależnienie od alkoholu”, s. 269;

- Anna Krzak „Alkohol kradnie wolność”, s. 274;
 - Karina Waclawczyk „Jak mówić „nie” narkotykom, papierosom i alkoholowi?”, s. 277;
 - Anna Krzak „Co to znaczy być zdrowym człowiekiem?”, s. 280.
3. Filmy o uzależnieniach (do wyboru)
- „Dziękuję, nie biorę” (DVD) – o narkotykach (Rubikon);
 - „Dziękuję, nie palę” (DVD) – o papierosach (Rubikon);
 - „Obietnica” (DVD) z serii „Lekcje przestrogi” – o alkoholu (Rafael); do filmu dołączona broszurka P.T. Nowakowskiego „Co każdy powinien wiedzieć o alkoholu”.
 - „Życie pod murem” (DVD) z serii „Lekcje przestrogi” – o narkotykach (Rafael); do filmu dołączona broszurka P.T. Nowakowskiego „Co każdy powinien wiedzieć o narkotykach”.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 34-37.
5. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 64-66.

Literatura

1. Dobson J. C., *Przygotowanie do dojrzałości*, Vocatio, Warszawa 1997.
2. Maxwell R., *Dzieci, alkohol, narkotyki. Przewodnik dla rodziców*, Wyd. GWP, Gdańsk 2002.
3. Ostrowska K., *Ja – inni. W poszukiwaniu wartości, cz. I*, Rubikon, Kraków 2004.
4. Ostrowska K. (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, Rubikon, Kraków 2007.
5. Wójcik E., *Metody aktywizujące w pedagogice grup*, Rubikon, Kraków 2008.

Temat: **WdŹwR W KLASIE II. O POTRZEBIE GODNOŚCI I SZACUNKU CZŁOWIEKA**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- zaplanowane tematy na zajęcia WdŹwR, ich celowość i przydatność obecnie oraz w przyszłym życiu małżeńskim i rodzinnym,
- pojęcie godności i szacunku.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wyartykułować oczekiwania względem WdŹwR i wyrazić swoją opinię nt. potrzeby zajęć,
- podać najistotniejsze cechy godności i wymieniać elementy składające się na szacunek wobec siebie i innych.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- uczestnictwo w zajęciach WdŹwR daje szansę na wszechstronny rozwój, szczególnie w zakresie integracji seksualnej, właściwego przeżywania okresu adolescencji i otrzymania odpowiedzi na podstawowe egzystencjalne pytania,
- godność człowieka jest źródłem praw i wolności każdej osoby i jest wartością nadrzędną, przyrodzoną, niezbywalną i nienaruszalną,
- szacunek jest podstawą relacji międzyludzkich.

TREŚCI

1. Cele zajęć WdŹwR i tematy zaplanowane do realizacji w klasie II.
2. Godność – istotą człowieczeństwa.

3. Skutki nieposzanowania godności.
4. Co stanowi o szacunku człowieka do człowieka?
5. Jak szanować samego siebie?

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Prezentacja tematów (przewidzianych w klasie II) ze wskazaniem ich celowości i przydatności w okresie młodości oraz w przyszłym życiu małżeńskim i rodzinnym.
2. Pogadanka nt. oczekiwań uczniów od zajęć WdŻwR w klasie II gimnazjum.
3. Miniwykład nt. potrzeby i istoty godności człowieka.
4. „Mówiąca ściana”: cechy, zachowania i postawy, które rozwijają człowieka oraz te, które go degradują (B.Ch., s. 159).
5. Praca w grupach: skutki nieposzanowania godności człowieka (B.Ch., s. 159).
6. Autorefleksja: „Co mogę zrobić dla rozwijania swojego człowieczeństwa”.
7. Praca w grupach: plakat lub mapa mentalna nt. szanowania lub nieposzanowania samego siebie (B.Ch., s. 162).
8. Pogadanka podsumowująca nt. konieczności szacunku w relacjach międzyludzkich.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Program zajęć WdŻwR dla klasy II.
2. Scenariusze lekcji w: *Wygrajmy młodość*:
 - Renata Kumor, „Godność istotą człowieczeństwa”, s. 159-161;
 - Anna Chyra, „O szacunku”, s. 162-163.

Literatura

1. Bołoz W., *Promocja osoby w rodzinie*, Wyd. ADAM, Warszawa 1998.
2. Braun-Gałkowska M., *W tę samą stronę*, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa 1994.
3. Chałas K., *Wychowanie ku wartościom*, Jedność, Lublin–Kielce 2003.
4. Sujak E., *Życ lepiej*, PAX, Warszawa 2002.
5. Szewczyk W., *Kim jest człowiek. Zarys antropologii filozoficznej*, Academica, Tarnów 2000.

Temat: PRZYJAŹŃ – SZKOŁĄ MIŁOŚCI

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- sposoby nawiązywania kontaktów międzyludzkich, ich rozwijania,
- cechy prawdziwej przyjaźni,
- cechy „antyprzyjaźni”,
- zasady przyjaźni.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- dostrzec znaczenie budowania przyjaźni dla rozwoju osobowego,
- poddać refleksji swój sposób rozwiązywania relacji międzyludzkich.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- potrzebę doskonalenia umiejętności porozumiewania się z ludźmi i rozwijania empatii,
- konieczność ewentualnych zmian w swoim postępowaniu wobec przyjaciół,
- własną odpowiedzialność za kształtowanie relacji z innymi.

TREŚCI

1. Poziomy komunikowania się między ludźmi. Jak skutecznie szukać przyjaciół?
2. Czynniki ułatwiające i utrudniające rozwój przyjaźni.
3. Istota przyjaźni i jej wartość.
4. Warunki trwałej przyjaźni.
5. Znaczenie budowania kolejnych więzi (koleżeństwo, przyjaźń, miłość) dla rozwoju osobowego człowieka.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW (do wyboru):

1. Miniwykład lub praca w grupach nt. poziomów komunikowania się między ludźmi (B.Ch. s. 108).
2. Praca w grupach: Jak skutecznie szukać przyjaciół?
3. „Burza mózgów” – recepta na przyjaźń lub zdania niedokończone (B.Ch., s. 97, 98, 105).
4. Rozmowa kierowana nt. zasad przyjaźni (B.Ch., s. 98-99).
5. Scenki pantomimiczne: pomoc przyjaciela w sytuacji zagrożenia (B.Ch., s. 101).
6. Praca w grupach: cechy i wartości przyjaźni (B.Ch., s. 103).
7. Praca w grupach: podobieństwa i różnice w koleżeństwie, przyjaźni i miłości. (B.Ch., s. 111).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze zajęć (do wyboru przez prowadzącego), w: *Wygrajmy młodość*:
 - Joanna Binda, „Co to jest przyjaźń?”, s. 92;
 - Małgorzata Dybka, „Recepta na przyjaźń”, s. 97;
 - Ewa Chojecka, „O wartości przyjaźni”, s. 100;
 - Joanna Chrzanowska-Rybeczka, „Jak zjednać sobie przyjaciół?”, s. 103;
 - Joanna Binda, „Być przyjacielem, czy mieć przyjaciela”, s. 105;
 - Teresa Liberska, „Koleżeństwo, przyjaźń, miłość”, s. 111.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 66-77.

Literatura

1. Augustyn J., *Przewodnik po przyjaźni*, WAM, Kraków 2007.
2. Carnegie D., *Jak zdobyć przyjaciół i zjednać sobie ludzi*, Studio EMKA, Warszawa 1981.
3. Ostrowska K., *Ja i inni, W poszukiwaniu wartości, cz. I*, Rubikon, Kraków 2004.
4. Powell J., Brady L., *Chcę powiedzieć, kim jestem*, TUM, Wrocław 1994.

Temat: MIŁOŚĆ. ETAPY JEJ ROZWOJU

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- definicje miłości,
- zachowania budujące miłość i ją niszczące,
- znaczenie miłości w życiu człowieka,
- etapy rozwoju miłości.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- dostrzec znaczenie miłości dla rozwoju osobowego człowieka,
- czekać na swoją miłość i niczego nie przyspieszać.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- dawanie przynosi więcej radości niż branie,
- człowiek rozwijając w sobie miłość otwiera się bardziej na świat i na ludzi.

TREŚCI

1. Próba zdefiniowania miłości, określenia jej istoty.
2. Bogactwo miłości czyli o potrzebie kochania i bycia kochanym.
3. Przejawy miłości.
4. Miłość a egoizm; zachowania służące rozwojowi miłości i ją niszczące.
5. Etapy miłości czyli między kobietą a mężczyzną.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW (do wyboru)

1. Praca w grupach: tworzenie definicji miłości (B.Ch., s. 125).
2. Projekcja fragmentu filmu „Miłość” (od początku do 7. min. 50 sek.).
3. Pogadanka: porównanie definicji wypracowanych przez uczniów z wypowiedziami osób występujących w filmie.
4. Ćwiczenie „ABC: co służy, a co zagraża miłości” (B.Ch., s. 128).
5. Ćwiczenie i refleksja: miłość a egoizm (M.K., IV, 11).
6. Praca w grupach: bogactwo miłości (B.Ch., s. 133-134 oraz B.Ch., s. 137).
7. Miniwykład z prezentacją nt. etapów miłości kobiety i mężczyzny (B.Ch., s. 134-136).
8. Projekcja drugiej części filmu „Miłość” (od 7. min. 50 sek. do 12. min. 15 sek.).
9. Refleksja po filmie.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Miłość” z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”. (Fundacja Źródło).
2. Scenariusze lekcji (do wyboru przez prowadzącego), w: *Wygrajmy młodość*:
 - Jolanta Cholewa, „Miłość”, s. 120;
 - Agata Czechowska, „Czym jest miłość?”, s. 128;
 - Teresa Hasiak, „Miłość to prawdziwy skarb i bogactwo”, s. 132;
 - Jolanta Cholewa, „Miłość przez całe życie – etapy miłości”, s. 134.
3. Scenariusz lekcji: Maria. Kwiek, Iwona. Nowak, „Czy to jest miłość czy... egoizm?”, w: *Dorastanie do miłości*.

Literatura

1. Baars C., *Psychologia miłości i seksualności*, W drodze, Poznań 2003.
2. Mina C., *Psychologia miłości*, Wyd. „Bratni Zew”, Kraków 2000.
3. Powell J., *Miłość bez warunków*, TUM, Wrocław 1993.
4. Reszat B., *Wywiad z miłościami*, SEMEN, Wrocław 2004.
5. Shellenberger S., Johnson G., *Abecadło miłości*, Vocatio, Warszawa 1994.

Temat: SPOTKANIA I ROZSTANIA

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- etapy rozwoju miłości między chłopcem a dziewczyną,
- ciekawe sposoby wspólnego spędzania czasu,
- warunki i zachowania, które mogą decydować o tym, czy randki będą interesujące i budujące więź, czy też ją zniszczą.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- zaproponować swojej dziewczynie /dziewczyna chłopcu/ ciekawe spędzenie wspólnego czasu,
- zdobyć się na odwagę w sytuacji rozluźnienia więzi i w sposób kulturalny poinformować o rozstaniu.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- randka to wspólnie spędzony czas, podczas którego uczy się rozumieć siebie i drugą osobę,
- umiejętność pielęgnowania przyjaźni jest dobrą szkołą miłości,
- bez zbudowania duchowej więzi związek dwojga ludzi jest kruchy i powierzchowny.

TREŚCI

1. Etapy rozwoju miłości między chłopcem a dziewczyną: upodobanie, pożądanie, miłość przyjaźni i życzliwości.
2. Wspólne spędzanie czasu czyli o randkach; jak można ciekawie je zaplanować.

3. Potrzeba obiektywnego spojrzenia na siebie (czy już dorastam do randek?), na swój charakter, uczucia i swoją hierarchię wartości oraz na drugą osobę i jej świat wartości.
4. Nieudane randki to także swoista szkoła życia.
5. Dojrzałość (emocjonalna, psychiczna, moralna) warunkiem udanych randek.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka nt. randek czyli tzw. „chodzenia ze sobą” (M.K., IV, 4).
2. Praca w 4 grupach z podręcznikiem *Wędrując ku dorosłości* (etapy rozwoju miłości między dziewczyną i chłopcem).
3. Projekcja filmu „Spotkania i rozstania”.
4. Analiza treści zawartych na filmowych planszach (rozmowa, dyskusja).
5. Ćwiczenie II-9: klasowy ranking na najciekawiej zaplanowaną randkę.
6. Podsumowanie: Miniwykład: „Czy już dorastam do randek?” (M.K., IV, 5)

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Spotkania i rozstania” (DVD, czas 13’ 26’’) z serii „Wędrując ku dorosłości”, Rubikon.
2. Scenariusze lekcji w: *Dorastanie do miłości*:
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Moje randki” (M.K., IV.4),
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Czy już dorastam do randek” (M.K.,IV,5).
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 43.
4. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 87-90.

Literatura

1. Tyrrell T. J., *Udręki zakochania*, Jedność, Kielce 2000.
2. McDowell J., Levis P., *Dawacze, bracze i inne rodzaje kochaczy*, Vocatio, Warszawa 1995.
3. Clair B.S., Jones B., *Miłość. Jak sprawić, by trwała?* Wyd. Pojednanie, Lublin 1994.
4. Clair B.S., Jones B., *Chodzenie ze sobą*, Wyd. Pojednanie, Lublin 1993.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: SEKSUALNOŚĆ CZŁOWIEKA.
HOMOSEKSUALIZM****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- trzy piętra seksualności człowieka,
- potrzebę integracji seksualnej,
- rozróżnienie między hetero-, homo- i biseksualizmem,
- zagrożenia dla tożsamości seksualnej,
- przyczyny homoseksualizmu, ze szczególnym uwzględnieniem miłości lesbijskiej.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- przyjąć prawdę, że zintegrowana seksualność człowieka powinna łączyć się z najgłębszą więzią osobową: miłością i potencjalnym rodzicielstwem.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- popęd seksualny wymaga kontroli rozumu i woli,
- podstawowym zadaniem dla seksualności człowieka jest integracja duch – ciało,
- dojrzewanie seksualne człowieka polega na przechodzeniu od dominaty podkorowej mózgu do korowej.

TREŚCI

1. Poziomy seksualności człowieka.
2. Integracja seksualna.

3. Popęd seksualny człowieka.
4. Homoseksualizm, rozeznanie skłonności homoseksualnych; homoseksualizm rzeczywisty a pozorny.
5. Przyczyny homoseksualizmu ze szczególnym uwzględnieniem miłości lesbijskiej.
6. Zaburzenia rozwoju psychoseksualnego.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Praca w grupach z podręcznikiem lub wykład prowadzącego nt. trzech poziomów seksualności człowieka oraz integracji seksualnej.
2. „Burza mózgów” – jak można kierować popędem seksualnym? Dlaczego ta kontrola jest potrzebna?
3. Projekcja filmu „Homoseksualizm”, (Frona), i dyskusja po filmie.
lub
4. Praca w 5 grupach. Materiał w: „Homoseksualizm” (B.Ch., s. 197-205).
5. Miniwykład nt. zaburzeń rozwoju psychoseksualnego.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Homoseksualizm”. Frona. Produkcja Studio Inigo.
2. Scenariusz lekcji: Barbara Charczuk, „Homoseksualizm” w: *Wygrajmy młodość*, s. 197-205.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 109-122.

Literatura

1. Aardweg G., *Homoseksualizm i nadzieja*, Frona, Warszawa 1999.
2. Augustyn J., *Homoseksualizm a miłość*, WAM, Kraków 1997.
3. Augustyn J. *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
4. Chaire O., *ABC o homoseksualizmie*, WAM, Kraków 2008.
5. Huk T., *Kościół wobec homoseksualizmu*, Wyd. S. Loretanek, Warszawa 1996.
6. Izdebski Z. (red.), *Wychowawcze, etyczne i społeczne problemy zachowań seksualnych młodzieży*, Towarzystwo Rozwoju Rodziny, Warszawa–Zielona Góra 1992.
7. Lahaye T., *Homoseksualizm. Co każdy powinien o nim wiedzieć?* Wyd. Pojednanie, Lublin 1994.
8. Szczerba K., *W kręgu Erosa i Psyche*, Miryan-Press, Wrocław 1991.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: SEKSUALNOŚĆ CZŁOWIEKA.
HOMOSEKSUALIZM****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- trzy piętra seksualności człowieka,
- istotę seksualności człowieka (integracja seksualna),
- rozróżnienie między hetero-, homo- i biseksualizmem,
- przyczyny homoseksualizmu.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- przyjąć prawdę, że zintegrowana seksualność człowieka powinna łączyć się z najgłębszą więzią osobową: miłością oraz potencjalnym rodzicielstwem.

postawy*Uczeń uświadomi sobie, że:*

- popęd seksualny wymaga kontroli rozumu i woli,
- podstawowym zadaniem dla seksualności człowieka jest integracja duch – ciało,
- dojrzewanie seksualne człowieka polega na przechodzeniu od dominanty podkorowej mózgu do korowej.

TREŚCI

1. Poziomy seksualności człowieka.
2. Integracja seksualna.
3. Popęd seksualny człowieka.

4. Homoseksualizm, rozeznanie skłonności homoseksualnych; homoseksualizm rzeczywisty a pozorny.
5. Przyczyny homoseksualizmu.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Praca w grupach z podręcznikiem lub wykład prowadzącego nt. trzech poziomów seksualności człowieka oraz integracji seksualnej.
2. „Burza mózgów” – jak można kierować popędem seksualnym? Dlaczego ta kontrola jest potrzebna?
3. Projekcja filmu „Homoseksualizm” i dyskusja po filmie.
lub
4. Praca w 5 grupach. Materiał w: „Homoseksualizm” (B.Ch., s. 197-205).
5. Miniwykład nt. zaburzeń rozwoju psychoseksualnego.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Homoseksualizm”. Fronda – Studio Inigo.
2. Scenariusz lekcji: B. Charczuk, „Homoseksualizm” w: *Wygrajmy młodość*, s. 197-205.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 109-122.

Literatura

1. Aardweg G., *Homoseksualizm i nadzieja*, Fronda, Warszawa 1999.
2. Augustyn J., *Homoseksualizm a miłość*, WAM, Kraków 1997
3. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
4. Chaire O., *ABC o homoseksualizmie*, WAM, Kraków 2008.
5. Huk T., *Kościół wobec homoseksualizmu*, Wyd. S. Loretanek, Warszawa 1996.
6. Izdebski Z. (red.), *Wychowawcze, etyczne i społeczne problemy zachowań seksualnych młodzieży*, Towarzystwo Rozwoju Rodziny, Warszawa–Zielona Góra 1992.
7. Lahaye T., *Homoseksualizm. Co każdy powinien o nim wiedzieć?* Wyd. Pojednanie, Lublin 1994.
8. Szczerba K., *W kręgu Erosa i Psyche*, Miryan-Press, Wrocław 1991.

**Temat: ONA I ON – TACY SAMI,
CZY ZUPEŁNIE RÓŻNI?****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- różnice między kobietą a mężczyzną wynikające ze zróżnicowania płciowego,
- ukształtowania kulturowe, które decydują o postawach wobec płci.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- określić oczekiwania wobec płci przeciwnej,
- pomóc drugiej osobie we właściwym przeżywaniu płciowości.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- istotę kobiecości i męskości,
- potrzebę akceptacji odmienności psychoseksualnej.

TREŚCI

1. Płeć jako sposób wyrażania siebie i porozumiewania się z innymi.
2. Celowość zróżnicowania płciowego.
3. Specyficzne cechy kobiety i mężczyzny.
4. Stereotypy w poglądach na płeć a nowoczesne spojrzenie na płciowość.
5. Wzajemna akceptacja i komplementarność kobiety i mężczyzny.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja pierwszej sceny filmu „Warto wiedzieć...” jako inspiracja do rozmowy nt. kobiecości i męskości.
2. Krótka analiza plansz filmowych nt. płciowości i pogadanka nt. płci jako sposobu wyrażania siebie i porozumiewania się z innymi.
3. Zdania niedokończone: „Jestem kobietą, ponieważ...”, „Jestem mężczyzną, ponieważ...” (B.Ch., s. 189).
4. Praca w grupach – świat kobiet i świat mężczyzn (cd. B.Ch., s. 189) oraz ćwiczenie I-8.
5. Miniwykład z użyciem foliogramów nt. różnic płci (cd. B.Ch., s. 190-191).
6. Praca w grupach – „diamentowe” uszeregowanie kobiecości i męskości (cd. B.Ch., s. 190-191). W podsumowaniu pracy należy zwrócić uwagę na częste stereotypy w poglądach na płciowość. Ewentualna dyskusja na ten temat.
7. Wykład lub pogadanka nt. odnoszenia się dziewcząt do chłopców i chłopców do dziewcząt (M.K. IV, 7).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Warto wiedzieć” z serii „Wędrując ku dorosłości”, Rubikon.
2. Scenariusze zajęć:
 - Iwona Grzymkowska, „Tacy sami, czy zupełnie inni” w: *Wygramy młodość*, s. 189-192
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Jak odnoszę się do dziewcząt / chłopców”, w: *Dorastanie do miłości* (IV, 7).
3. Ćwiczenia *Wędrując*, s. 20.

Literatura

1. Beer U., *A jednak miłość*, Ossolineum, Wrocław 1991.
2. Dziewiecki M., *Cielesność. Płciowość. Seksualność*, Jedność, Kielce 2000.
3. Hardisty M., *Sztuka bycia kobietą*, Vocatio, Warszawa 2003.
4. Moir A. Jessel D., *Płeć mózgu. O prawdziwej różnicy między mężczyzną a kobietą*, PIW, Warszawa 2008.
5. Trobisch W., *Mężczyzna niezrozumiany*, AND, 1994.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: MIŁOŚĆ I SZACUNEK;
KOLEJNOŚĆ WIĘZI****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- zasadę adekwatności gestów wyrażających bliskość chłopca i dziewczyny do więzi, którą młodzi dopiero budują,
- prawdę, że przyjacielem miłości jest czas i nie należy przyspieszać znaków miłości, które są zarezerwowane dla miłości narzeczeńskiej, czy małżeńskiej.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- powiedzieć „nie” w sytuacji zbyt śmiałych gestów bliskości, które będą jedynie sygnałem pożądanego,
- roztropnie ocenić rozwój więzi w młodzińskich związkach i przyzwolić na takie gesty, które będą adekwatne do ich uczuć.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- miłość młodzieńcza jest najczęściej nietrwała, dlatego angażowanie się w aktywność seksualną w sytuacji późniejszego rozstania może stać się powodem większego bólu i cierpienia,
- postawa czystości wzmocni szacunek do siebie samej i wyzwoli szacunek u chłopca w stosunku do niej,
- rozwój więzi wymaga czasu,
- seks nie jest dowodem ani sprawdzianem miłości.

TREŚCI

1. Randki – to okazja do budowania przyjaźni, która jest także komponentą miłości.
2. Umiejętność aktywnego słuchania szansą na coraz lepsze poznawanie siebie nawzajem, swoich charakterów, zainteresowań, hierarchii wartości itd.
3. Zarówno dobre jak i nieudane związki mogą być cennym doświadczeniem, szkołą życia.
4. Miłość, aby się rozwinąć potrzebuje czasu.
5. Seks nie jest dowodem, ani sprawdzianem miłości. Nie jest też przeznaczony do zabawy.
6. Zarówno dziewczyna, jak i chłopiec są wrażliwi i boleśnie przeżywają wszelkie zranienia, których źródłem może być obmowa, ironia, wyszydzanie, ośmieszenie czy testowanie.
7. Miłość i szacunek idą w parze. Bez nich trudno o prawdziwe szczęście w budowaniu więzi.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Krótka pogadanka nt. randek czyli tzw. „chodzenia ze sobą”.
2. Projekcja filmu „Trochę o niej, trochę o nim”.
3. Pogadanka ewentualnie dyskusja: Opinie uczniów o postawach bohaterów filmowych.
4. Analiza treści plansz filmowych.
5. Metoda sytuacyjna: List Wojtka (B.Ch., s. 148-149).
6. „Cztery kąty” czyli zajmujemy określone stanowisko wobec sytuacji Wojtka i Małgosi.
7. Debata z udziałem przedstawicieli grup.
8. Praca w grupach: rozsypanka wyrazowa.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Trochę o niej, trochę o nim” (CD, 12,30 min.) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Scenariusz lekcji: Agata Czechowska, „Miłość i seks”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 148-150.

Literatura

1. McDowell, *Mity edukacji seksualnej*, Vocatio, Warszawa 2002.
2. Meissner K., Suszka B., *Twoje życie. Rozmowy z dziewczyną*, HLONDIA-
NUM, Poznań 1991.
3. Meissner K., Suszka B., *Twoje życie. Rozmowy z chłopakiem*, HLONDIA-
NUM, Poznań 1991.
4. Perico G., *Młodzież. Miłość i seksualność*, WAM, Kraków 1996.
5. Sławiński S., *Dojrzewanie do miłości*, PAX, Warszawa 1998.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: MIŁOŚĆ I SZACUNEK;
KOLEJNOŚĆ WIĘZI****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- zasadę, że gesty między dziewczyną a chłopcem powinny być adekwatne do więzi, którą dopiero budują,
- prawdę, że przyjacielem miłości jest czas i nie należy przyspieszać znaków miłości, które są zarezerwowane dla miłości narzeczeńskiej, czy małżeńskiej.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- powiedzieć sobie „nie” w sytuacji podniecenia seksualnego i nie wywierać presji seksualnej na dziewczynę, ponieważ wie, że nie jest to jeszcze wyraz miłości,
- roztropnie ocenić rozwój więzi i nie przyzwalać na gesty nieadekwatne do uczuć.

postawy*Uczeń uświadomi sobie, że:*

- angażowanie się w aktywność seksualną w wieku kilkunastu lat będzie krzywdą zadaną dziewczynie, również i sobie,
- postawa abstynencji seksualnej pozwoli na zachowanie szacunku zarówno dla dziewczyny, jak i siebie samego,
- seks nie jest sprawdzianem męskości ani dowodem miłości.

TREŚCI

1. Randki – to okazja do budowania przyjaźni, która jest także komponentą miłości.

2. Umiejętność aktywnego słuchania szansą na coraz lepsze poznawanie siebie nawzajem, swoich charakterów, zainteresowań, hierarchii wartości itd.
3. Zarówno dobre jak i nieudane związki mogą być cennym doświadczeniem, szkołą życia.
4. Miłość potrzebuje czasu, aby się rozwinąć.
5. Seks nie jest dowodem ani sprawdzianem miłości. Nie jest też przeznaczony do zabawy.
6. Zarówno dziewczyna, jak i chłopiec są wrażliwi i boleśnie przeżywają wszelkie zranienia, których źródłem może być obmowa, ironia, wyszydzanie, ośmieszenie czy testowanie.
7. Miłość i szacunek idą w parze. Bez nich trudno o prawdziwe szczęście w budowaniu więzi.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Krótka pogadanka nt. randek czyli tzw. „chodzenia ze sobą”.
2. Projekcja filmu „Trochę o niej, trochę o nim”.
3. Pogadanka ewentualnie dyskusja: Opinie uczennic o postawach bohaterów filmowych.
4. Analiza treści plansz filmowych.
5. Metoda sytuacyjna: List Wojtka (B.Ch., s. 148-149).
6. „Cztery kąty” czyli zajmujemy określone stanowisko wobec sytuacji Wojtka i Małgosi.
7. Debata z udziałem przedstawicieli grup.
8. Praca w grupach: rozsypanka wyrazowa.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Trochę o niej, trochę o nim” (CD, 12,30 min.) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Scenariusz lekcji: Agata Czechowska, „Miłość i seks”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 148-150.

Literatura

1. McDowell, *Mity edukacji seksualnej*, Vocatio, Warszawa 2002.
2. Meissner K., Suszka B., *Twoje życie. Rozmowy z dziewczyną*, HLONDIANUM, Poznań 1991.
3. Meissner K., Suszka B., *Twoje życie. Rozmowy z chłopakiem*, HLONDIANUM, Poznań 1991.
4. Perico G., *Młodzież. Miłość i seksualność*, WAM, Kraków 1996.
5. Sławiński S., *Dojrzewanie do miłości*, PAX, Warszawa 1998.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: CZY WARTO CZEKAĆ?****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- „obiegowe” argumenty za inicjacją seksualną wśród młodzieży,
- argumenty za abstynencją seksualną do małżeństwa,
- wieloaspektowość współżycia małżeńskiego i jego wartość.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- znaleźć uzasadnienie racji: „dlaczego czekać?” i je uzasadnić,
- postępować zgodnie z zasadami moralnymi przekazywanymi przez rodziców.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- czystość seksualna da jej szansę na bezpieczne przeżywanie młodości,

TREŚCI

1. Znaczenie aktu seksualnego.
2. Kontrowersje wokół „pierwszego razu”; jak przedstawiają go media, np. prasa młodzieżowa.
3. „Obiegowe” argumenty za przedwczesną inicjacją seksualną, np.:
 - ciekawość,
 - tzw. „dowód miłości”,
 - aby nie stracić chłopaka,
 - na złość mamie,
 - wstyd być dziewicą,

- przyjemność,
 - sprawdzić, jak to jest,
 - dla zabawy (np. na dyskotece),
 - dla odchudzania,
 - wszyscy tak robią.
4. Argumenty za inicjacją seksualną w małżeństwie, np.
- miłość (dar siebie temu jedynemu),
 - poczucie bezpieczeństwa (psychiczne, uczuciowe),
 - zdrowie (nie ryzykuje się chorobami przenoszonymi drogą płciową, w tym HIV/AIDS),
 - jeśli poczne się dziecko, będzie miało obojga rodziców,
 - nie łamie się norm etycznych (dla wierzących przestrzeganie VI i IX przykazania),
 - nie sprawi się zawodu rodzicom, jeśli ufają i liczą na mądrość córki,
 - możliwość ukończenia szkoły (studiów) i zdobycia zawodu,
 - usamodzielnienie,
 - wierność.
5. Każdy człowiek jest wolny, sam zdecyduje o swoim losie. W tym wyborze powinien kierować się nie emocjami, ale hierarchią celów życiowych i hierarchią wartości.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład prowadzącego nt. celowości i znaczenia aktu seksualnego.
2. Pogadanka: „Pierwszy raz” w mediach (filmy, prasa młodzieżowa) a oczekiwania rodziców wobec losu swoich dzieci.
3. Praca w grupach: dlaczego młodzi podejmują przedwczesną inicjację seksualną? (B.Ch., s. 193-196).
4. „Burza mózgów” – jakie mogą być konsekwencje wczesnej inicjacji seksualnej?
5. Metoda sytuacyjna: List Natalii.
6. „Mówiąca ściana”: uzasadnienie odłożenia inicjacji seksualnej (argumenty natury emocjonalnej, zdrowotnej, moralnej, duchowej i społecznej).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze lekcji:

- Barbara Charczuk „Ten pierwszy raz...”, w: *Wygramy młodość*, s. 193-196.
- Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Czekam z rozpoczęciem współżycia płciowego”, w: *Dorastanie do miłości (III, 7)*.

2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 93-99, 195-198.

Literatura

1. Bilewicz J., *Radość czystej miłości*, Fundacja „Głos dla życia”, Poznań 1995.
2. Dudziak U., *Wychowanie do miłości. Materiały dla nastolatków, ich rodziców i nauczycieli*, Wydawnictwo EDUCATOR, Częstochowa 2000.
3. McDowell J., Day D., *Dlaczego mam czekać?*, Wyd. Pojednanie, Lublin 1995.
4. Póltawska W., *Przygotowanie do małżeństwa*, WAM, Kraków 1996.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: CZY WARTO CZEKAĆ?****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- „obiegowe” argumenty za inicjacją seksualną wśród młodzieży,
- argumenty za abstynencją seksualną do małżeństwa,
- wieloaspektowość współżycia małżeńskiego i jego wartość.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- podać uzasadnienie racji: „dlaczego czekać?”,
- postępować zgodnie z zasadami moralnymi przekazywanymi przez rodziców.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- na nim spoczywa odpowiedzialność za przyszłość dziewczyny, jego samego oraz potencjalnego poczęcia dziecka,
- czystość seksualna daje szansę na bezpieczne przeżywanie młodości,

TREŚCI

1. Znaczenie aktu seksualnego.
2. Kontrowersje wokół „pierwszego razu”; jak przedstawiają go media, np. prasa młodzieżowa.
3. „Obiegowe” argumenty za wczesną inicjacją seksualną, np.:
 - przyjemność,
 - odprężenie,
 - sprawdzenie się,

- dowód męskości,
 - dla zabawy,
 - ciekawość,
 - bo inni tak robią,
 - bo mam ochotę.
4. Argumenty za odłożeniem inicjacji seksualnej do małżeństwa, np.
- zapewnienie bytowe dla dziecka,
 - przestrzeganie norm moralnych (dla wierzących przestrzeganie VI i IX przykazania),
 - możliwość ukończenia szkoły i uzyskanie niezależności finansowej,
 - zdrowie (nie ryzykuje się chorobami przenoszonymi drogą płciową, w tym AIDS),
 - wierność,
 - miłość,
 - spełnienie oczekiwań rodziców,
 - poczucie bezpieczeństwa (psychiczne, uczuciowe).

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład prowadzącego nt. celowości i znaczenia aktu seksualnego.
2. Pogadanka: „Pierwszy raz” w mediach (filmy, prasa młodzieżowa) a oczekiwania rodziców, obawy o ich przyszłość.
3. Praca w grupach: dlaczego młodzi podejmują przedwczesną inicjację seksualną? (B.Ch., s. 193-196).
4. „Burza mózgów” – jakie mogą być konsekwencje wczesnej inicjacji seksualnej?
5. Metoda sytuacyjna: List Natalii.
6. „Mówiąca ściana”: uzasadnienie odłożenia inicjacji seksualnej (argumenty natury emocjonalnej, zdrowotnej, moralnej, duchowej i społecznej).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze lekcji:
 - Barbara Charczuk „Ten pierwszy raz...”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 193-196.

- Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Czekam z rozpoczęciem współżycia płciowego”, w: *Dorastanie do miłości* (III, 7).
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 93-99, 195-198.

Literatura:

1. Bilewicz J., *Radość czystej miłości*, Fundacja „Głos dla życia”, Poznań 1995.
2. Dudziak U., *Wychowanie do miłości. Materiały dla nastolatków, ich rodziców i nauczycieli*, Wydawnictwo EDUCATOR, Częstochowa 2000.
3. McDowell J., Day D., *Dlaczego mam czekać?*, Wyd. Pojednanie, Lublin 1995.
4. Póltawska W., *Przygotowanie do małżeństwa*, WAM, Kraków 1996.

Temat: UWAGA! AIDS

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- rys historyczny rozwoju AIDS na świecie i w Polsce,
- przebieg choroby AIDS,
- sytuacje i zachowania, podczas których można zakazić się wirusem HIV.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- opisać takie zachowania, które nie grożą zakażeniem się HIV,
- uzasadnić, dlaczego nie musimy obawiać się przetaczania lub oddawania krwi w szpitalu.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- prezerwatywa nie chroni całkowicie przed zakażeniem wirusem HIV,
- od jego wyborów i postępowania będzie zależało jego zdrowie i życie,
- osoby zakażone wirusem HIV i chore na AIDS mają prawo do godnego życia,
- strach przed zakażeniem nie może być powodem gorszego traktowania osoby chorej na AIDS.

TREŚCI

1. Choroba AIDS jako upośledzenie odporności.
2. Rys historyczny rozwoju AIDS na świecie i w Polsce.
3. Przebieg choroby.
4. Drogi przenoszenia zakażenia.
5. Profilaktyka.
6. Szacunek do chorych i żyjących z HIV.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wykład nt. historii rozwoju AIDS w Polsce i na świecie oraz epidemiologii tej choroby.
2. Praca w grupach: rozsypanka zdaniowa (B.Ch. s. 295-296).
3. Wypowiedź pisemna w grupach nt. AIDS (urzędowy komunikat, billboard, reklama TV, artykuł itp.).
4. Kolaż – jak mogę uchronić się przed AIDS (B.Ch. s. 297).
5. Miniwykład: objawy zakażenia wirusem HIV.
6. Projekcja filmu: „Żyję bez ryzyka AIDS” – fragment dotyczący stosunku do chorych na AIDS i żyjących z HIV.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Żyję bez ryzyka AIDS” (DVD 25 min.), Fundacja Homo Homini.
2. Scenariusze zajęć w: Barbara Charczuk, *Wygrajmy młodość*:
 - Małgorzata Chalińska; „Czy problem AIDS mnie dotyczy?”, s. 295;
 - Małgorzata Chalińska, „Jak mogę uchronić się przed AIDS?”, s. 297;
 - Karina Waclawczyk, „Życie bez HIV i AIDS”, s. 294;
 - Beata Chopkiewicz, „Miało być inaczej”, s. 292.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 181-187.

Literatura

1. Gładysz A. (red.), *Zakażenia HIV/AIDS*, Wyd. Continuo, Wrocław 2007.
2. Jessen H. i Jaeger H., *Pierwotne zakażenie HIV. Patologia, diagnoza, leczenie*, MedPharm Polska, Wrocław 2008.
3. Juszczak J., *Vademecum AIDS*, SAWW, Poznań 1990.
4. Lopez R. I., *Twój nastolatek. Zdrowie i dobre samopoczucie*, PZWL, Warszawa 2004.
5. Płytycz B., *Co maturzysta powinien wiedzieć o AIDS*, WSiP, Warszawa 1991.
6. Rosik P., *Kościół wobec AIDS*, KARAN, Warszawa 1997.

**Temat: CHOROBY PRZENOSZONE DROGĄ
PŁCIOWĄ****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- rodzaje chorób przenoszonych drogą płciową,
- przyczyny szerzenia się chorób przenoszonych drogą płciową.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wymienić sposoby prewencji przed chorobami przenoszonymi drogą płciową,
- dyskutować z „obiegowymi” mitami związanymi ze sferą życia seksualnego.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- swoboda seksualna w wieku kilkunastu lat jest zagrożeniem dla jego zdrowia,
- czekanie do małżeństwa i wierność w małżeństwie skutecznie chronią przed chorobami przenoszonymi drogą płciową.

TREŚCI

1. Szybkie rozprzestrzenianie się chorób przenoszonych drogą płciową w XXI wieku (łatwość przemieszczania się ludzi, swoboda obyczajowa, itp.).
2. Rodzaje chorób przenoszonych drogą płciową.
3. Pojawianie się nowych chorób, bardzo trudnych do wyleczenia, a często nieuleczalnych.
4. Prawdy i mity dotyczące seksualności człowieka.
5. Skuteczna profilaktyka.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład nt. szerokiego i szybkiego rozprzestrzeniania się chorób przenoszonych drogą płciową, szczególnie w USA, krajach Europy Zachodniej, Rosji, itd.
2. „Burza mózgów” – przyczyny szerzenia się chorób przenoszonych drogą płciową.
3. Praca w grupach z podręcznikiem: rodzaje chorób przenoszonych drogą płciową.
4. Ćwiczenie „Prawda – Fałsz” dot. mitów związanych z ludzką seksualnością (B.Ch., s. 291).
5. Miniwykład podsumowujący nt. skutecznej profilaktyki.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk, „Choroby przenoszone drogą płciową”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 287-291.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 188-192.

Literatura

1. Chazan B., *Choroby przenoszone drogą płciową*, w: Ostrowska K., Ryś M., *Wychowanie do życia w rodzinie*, CMPP-Ped, Warszawa 1999, s. 248-260.
2. Lopez R. I., *Twój nastolatek. Zdrowie i dobre samopoczucie*, PZWL, Warszawa 2004.
3. Mroczkowski T.F. (red.), *Choroby przenoszone drogą płciową*. Wyd. Czajęj, Lublin 2006. (Do książki dołączono CD z kolorowym atlasem zmian skórnych).
2. Stapiński A., *AIDS i inne choroby przenoszone drogą płciową*, „WITEX”, Warszawa 1994.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: PŁODNOŚĆ KOBIETY I MĘŻCZYZNY
– CO WARTO WIEDZIEĆ?****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- dwie podstawowe funkcje współżycia seksualnego,
- przemiany w organizmie kobiety i w organizmie mężczyzny, od których zależy ich płodność,
- dwie fazy cyklu owulacyjnego kobiety: pęcherzykową i lutealną.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- wskazać w cyklu kobiety najważniejszy moment – owulację oraz wyróżnić fazę przed- i poowulacyjną,
- skorelować wiedzę biologiczną dot. fizjologii i endokrynologii z zaobserwowanymi zmianami w jej cyklu.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- poznanie zmian, które zachodzą w jej organizmie, daje szansę na ekologiczny styl życia w małżeństwie,
- współczesny człowiek może świadomie wybierać: czas na poczęcie dziecka lub czas na współżycie seksualne, kiedy do poczęcia dziecka nie dojdzie.

TREŚCI

1. Odpowiedzialne rodzicielstwo – zagadnienie, które wymaga wiedzy i świadomego wyboru.
2. Anatomia i fizjologia układu rozrodczego mężczyzny i kobiety.

3. Cykliczność zmian w pęcherzyku jajnikowym i wydzielaniu hormonów oraz zmian w endometrium, objawów śluzowych i PTC (podstawowej temperatury ciała) pozwalają na rozpoznanie dni płodnych i niepłodnych w cyklu kobiety.
4. Możliwość obserwowania i zapisywania zmian w cyklu kobiety.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja od 2. sceny (rozmowa Zuzy, Kasi i Moniki) do końca z filmu „Warto wiedzieć...” (Uwaga! Analizę plansz warto pozostawić na zajęcia 18 i 19.).
2. Pogadanka po filmie – zmotywowaniem uczennic do lepszego poznania swojego organizmu; anatomii i fizjologii układu rozrodczego kobiety.
3. Wykład nauczyciela z użyciem prezentacji multimedialnej „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” dot. funkcjonowania układów rozrodczych kobiety i mężczyzny.
4. Ćwiczenia Gim. II-11a, Gim. II-11b, Gim. II-11c, Gim. II-11d.
5. Informacja o sposobach praktycznego notowania przez dziewczęta objawów zmian zachodzących w cyklu kobiety. Możliwość konsultacji zapisów i rozmów indywidualnych.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Prezentacja multimedialna „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”, Rubikon.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 127-131.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 45-47.
5. Scenariusze zajęć: Andrzej Cwynar, „Płodność człowieka”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 231-233.

Literatura

1. Czyba J., Montella A., *Biologia rozrodu człowieka*, PAN, Warszawa 1994.
2. Szymański Z. (red.), *Płodność i planowanie rodziny*, PAM, Szczecin 2004.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: PŁODNOŚĆ KOBIETY I MĘŻCZYZNY
– CO WARTO WIEDZIEĆ?****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- dwie podstawowe funkcje współżycia seksualnego,
- przemiany w organizmie kobiety i w organizmie mężczyzny, od których zależy ich wspólna płodność,
- dwie fazy cyklu owulacyjnego kobiety: pęcherzykową i lutealną,
- informacje o męskiej płodności i zdrowym stylu życia, aby tę płodność utrzymać.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- odróżnić dwa style życia w odniesieniu do planowania i poczęcia dziecka: ekologiczny (zgodny z naturą), i nieekologiczny, tj. nie podporządkowujący się prawom natury.

postawy*Uczeń uświadomi, że:*

- poznanie praw rządzących płodnością mężczyzny i kobiety daje szansę na ekologiczny styl życia w małżeństwie: odpowiedzialnie i bez lęku,
- współczesny człowiek może świadomie wybierać: czas na poczęcie dziecka lub czas na współżycie seksualne, kiedy do poczęcia dziecka nie dojdzie.

TREŚCI

1. Odpowiedzialne rodzicielstwo – zagadnienie, które wymaga wiedzy i świadomego wyboru.
2. Anatomia i fizjologia układu rozrodczego mężczyzny i kobiety.

3. Cykliczność zmian w pęcherzyku jajnikowym i wydzielaniu hormonów oraz zmian w endometrium, objawów śluzowych i PTC (podstawowej temperatury ciała) pozwalają na rozpoznanie dni płodnych i niepłodnych w cyklu kobiety.
4. Możliwość obserwowania i zapisywania zmian w cyklu kobiety.
5. Akceptująca postawa mężczyzny wobec przemian zachodzących w organizmie kobiety.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja filmu „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości” (od 2. sceny, tj. rozmowy Zuzy, Kasi i Moniki – do końca). (Uwaga: analizę treści plansz warto pozostawić na zajęcia 18. i 19.).
2. Pogadanka po filmie – zmotywowaniem uczniów do lepszego poznania mechanizmów działania układu płciowego mężczyzny i rozrodczego kobiety w celu wypracowania postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa.
3. Wykład nauczyciela z użyciem prezentacji multimedialnej „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” – podstawowe informacje z zakresu anatomii i fizjologii mężczyzny i kobiety.
4. Ćwiczenia Gim. II-11a, Gim. II-11b, Gim. II-11c, Gim. II-11d.
5. Pogadanka nt. potrzeby wypracowania postawy szacunku mężczyzny do kobiety, ze szczególnym uwzględnieniem jej płciowości i praw natury rządzących jej płodnością.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Prezentacja multimedialna „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” (Rubikon).
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 127-131
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 45-47.
5. Scenariusze zajęć: Andrzej Cwynar, „Płodność człowieka”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 231-233.

Literatura

1. Czyba J., Montella A., *Biologia rozrodu człowieka*, PAN, Warszawa 1994.
2. Szymański Z. (red.), *Płodność i planowanie rodziny*, PAM, Szczecin 2004.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: ANTYKONCEPCJA I ŚRODKI
WCZESNOPORONNE****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- rodzaje środków antykoncepcyjnych, ich mechanizm działania, skuteczność i skutki uboczne,
- mechanizm działania środków wczesnoporonnych; aspekt zdrowotny i etyczny.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- odróżnić działanie antykoncepcyjne od wczesnoporonnego,
- odróżnić rzetelne informacje z ulotek farmaceutycznych dołączonych do środków antykoncepcyjnych od informacji marketingowych (broszury, ulotki zachęcające do zdecydowania się np. na te właśnie tabletki).

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- wpływ prawie wszystkich środków antykoncepcyjnych na jej zdrowie nie jest obojętny,
- obciążenie jej organizmu środkiem antykoncepcyjnym niweczy partnerski (równość płci!) układ między mężczyzną a kobietą,
- niechętny stosunek do stosowania środków antykoncepcyjnych niektórych religii ma swoje uzasadnienie: zdrowotne, psychospołeczne i etyczne.

TREŚCI

1. Definicja antykoncepcji.
2. Podział środków antykoncepcyjnych: mechaniczne, chemiczne, hormonalne.

3. Skuteczność środków antykoncepcyjnych, działania uboczne; aspekt etyczny.
4. Środki wczesnoporonne, mechanizm działania.
5. Skuteczność środków wczesnoporonnych; działania uboczne, aspekt etyczny.
6. Motywacja stosowania środków antykoncepcyjnych.
7. Zdrowie kobiety a marketing środków antykoncepcyjnych.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wykład nauczyciela (z użyciem foliogramów) dot. rodzajów środków antykoncepcyjnych, mechanizmów działania, skuteczności i skutków ubocznych.
2. Informacja o środkach wczesnoporonnych, ich mechanizmie działania i skutkach natury zdrowotnej i etycznej.
3. Praca w grupach: porównanie informacji zawartych w ulotkach dołączonych do środków antykoncepcyjnych przez farmaceutów a ulotki reklamowe.
4. Ćwiczenie: Gim. III-9a.
5. Pogadanka: motywacja stosowania antykoncepcji.
6. Dyskusja: marketing a zdrowie kobiety.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Foliogramy: Maria Szczawińska, „Płodność człowieka”, Rubikon.
2. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk, „Antykoncepcja”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 229-230.
3. Ulotki dołączone do środków antykoncepcyjnych przez farmaceutów i ulotki reklamowe.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 63.
5. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 156-165.

Literatura

1. Guillebaud J., *Antykoncepcja – pytania i odpowiedzi*, Medycyna Praktyczna, Kraków 1995.
2. Szarewski A., Guillebaud J., *Wszystko o antykoncepcji*, Medycyna Praktyczna, Kraków 1997.
3. Szymański Z. (red.), *Płodność i planowanie rodziny*, PAM, Szczecin 2004.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: ANTYKONCEPCJA I ŚRODKI
WCZESNOPORONNE****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- rodzaje środków antykoncepcyjnych, ich mechanizm działania, skuteczność i skutki uboczne,
- mechanizm działania środków wczesnoporonnych; aspekt zdrowotny i etyczny.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- odróżnić działanie antykoncepcyjne od wczesnoporonnego,
- odróżnić rzetelne informacje z ulotek farmaceutycznych dołączonych do środków antykoncepcyjnych od informacji marketingowych (broszury, ulotki zachęcające do zdecydowania się np. na te właśnie tabletki).

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- poza prezerwatywą, wszystkie środki antykoncepcyjne i wczesnoporonne obciążają organizm kobiety,
- przerzucenie odpowiedzialności za planowanie poczęć na kobietę niweczy równość płci,
- niechętny stosunek do stosowania środków antykoncepcyjnych niektórych religii ma swoje uzasadnienie: zdrowotne, psychospołeczne i etyczne.

TREŚCI

1. Definicja antykoncepcji.
2. Podział środków antykoncepcyjnych na mechaniczne, chemiczne, hormonalne; mechanizm działania.
3. Skuteczność środków antykoncepcyjnych, działania uboczne; aspekt etyczny.
4. Środki wczesnoporonne, mechanizm działania.
5. Skuteczność środków wczesnoporonnych; działania uboczne, aspekt etyczny.
6. Motywacja stosowania środków antykoncepcyjnych.
7. Zdrowie kobiety a marketing środków antykoncepcyjnych.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Wykład nauczyciela (z użyciem foliogramów) dot. rodzajów środków antykoncepcyjnych, mechanizmów działania, skuteczności i skutków ubocznych.
2. Informacja o środkach wczesnoporonnych, mechanizmie ich działania i skutkach natury zdrowotnej i etycznej.
3. Praca w grupach: porównanie informacji zawartych w ulotkach dołączonych do środków antykoncepcyjnych przez farmaceutów a w ulotkach reklamowych.
4. Ćwiczenie: Gim. III-9a.
5. Pogadanka: motywacja stosowania antykoncepcji.
6. Dyskusja: marketing a zdrowie kobiety.
7. Dyskusja: odpowiedzialna postawa mężczyzny wobec prokreacji a miłość do żony.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Foliogramy: Maria Szczawińska, „Płodność człowieka”, Rubikon.
2. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk, „Antykoncepcja”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 229-230.
3. Ulotki dołączone do środków antykoncepcyjnych przez farmaceutów i ulotki reklamowe.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 63.
5. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 156-165.

Literatura

1. Guillebaud J., *Antykoncepcja – pytania i odpowiedzi*, Medycyna Praktyczna, Kraków 1995.
2. Szarewski A., Guillebaud J., *Wszystko o antykoncepcji*, Medycyna Praktyczna, Kraków 1997.
3. Szymański Z. (red.), *Płodność i planowanie rodziny*, PAM, Szczecin 2004.

Temat: **PLANOWANIE RODZINY – WYBRAĆ MĄDRZE I ODPOWIEDZIALNIE**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- cechy, jakie powinna mieć idealna metoda planowania rodziny,
- podstawowe informacje dotyczące metod rozpoznawania płodności (synteza),
- trzy fazy w cyklu kobiecym (niepłodności względnej, płodności i niepłodności bezwzględnej),
- trzy podstawowe metody rozpoznawania płodności (termiczną, Billingsa i objawowo-termiczną).

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wzbudzić refleksję: czym jest odpowiedzialne rodzicielstwo,
- podać czynniki warunkujące idealną metodę planowania rodziny,
- zastanowić się i wybrać taki sposób planowania rodziny, który nie będzie narażać jego zdrowia i zdrowia osoby kochanej.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- wybór pomiędzy antykoncepcją a metodami naturalnego planowania rodziny jest wyborem postawy życiowej,
- prawidłowemu, mądrym wyborowi sprzyja rzetelna, wszechstronna wiedza o istniejących metodach i środkach planowania rodziny.

TREŚCI

1. Różnorodność informacji, jakie docierają do młodego człowieka nt. regulacji poczęć.

2. Cechy, jakie powinna mieć idealna metoda planowania rodziny.
3. Podstawowe informacje (synteza dotychczasowych wiadomości) dot. metod rozpoznawania płodności:
 - a) zgodność z zasadami ekologii i zdrowia,
 - b) łatwość stosowania,
 - c) wysoka skuteczność,
 - d) uniwersalność (skuteczne również przy cyklach nieregularnych),
 - e) zgodność ze wszystkimi światopoglądami i wyznaniem,
 - f) są niedrogie.
4. Trzy fazy w cyklu kobiecym
 - a) niepłodność przedowulacyjna – względna,
 - b) okres okołoowulacyjny (płodność),
 - c) niepłodność poowulacyjna (bezwzględna).
5. Trzy podstawowe metody rozpoznawania płodności:
 - a) termiczna,
 - b) Billingsa,
 - c) objawowo-termiczna.
6. Wybór pomiędzy antykoncepcją a metodami naturalnego planowania rodziny – wyborem postawy życiowej.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład lub pogadanka nt. różnorodności informacji nt. planowania rodziny (regulacji poczęć).
2. Projekcja fragmentu filmu – tekstów na planszach „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości” dotyczących:
 - cech idealnej metody antykoncepcyjnej,
 - charakterystyki metod rozpoznawania płodności,
 - najbardziej popularnych metod rozpoznawania płodności.
3. Komentarz nauczyciela do każdej planszy; odpowiedzi na ewentualne pytania uczniów.
4. Ćwiczenie Gim. III-9b „Antykoncepcja a NPR”.

5. Dyskusja: Jak rozumieć tezę, że wybór pomiędzy antykoncepcją a metodami naturalnego planowania rodziny to wybór pewnej postawy życiowej?

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości” (Rubikon).
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 132-134; 156-157.
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 63.

Literatura

1. Fijałkowski W., *Ekologia rodziny*, Rubikon, Kraków 2001.
2. Pulikowski J., *Warto żyć zgodnie z naturą*, Oficyna Współczesna, Wrocław 1997.
3. *Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych*, „Gaudium”, Lublin 2008.

Temat: **ROLA AUTORYTETÓW W ŻYCIU CZŁOWIEKA**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- pojęcie „autorytet”,
- cechy osobowości, zachowania, postawy, które decydują, że ktoś staje się dla nas autorytetem,
- znaczenie autorytetu w życiu człowieka.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- odróżnić prawdziwe autorytety od pseudoautorytetów,
- dokonać wyboru właściwego autorytetu.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- potrzebę dokonania wyboru własnego autorytetu.

TREŚCI

1. Definicja pojęcia „autorytet”.
2. Rola autorytetów w życiu człowieka.
3. Autorytet a idol.
4. Wartości, zachowania, postawy, cechy osobowości, które budują autorytet.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. „Burza mózgów” – tworzenie definicji „autorytetu” (B.Ch., s. 85-87).
2. Pogadanka nt. roli, jaką odgrywają autorytety w naszym życiu i jak zmieniają się autorytety w różnych okresach życia.
3. Praca w grupach: co buduje autorytet? Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*.
4. Ćwiczenie I-10b.
5. „Mówiąca ściana” – kto jest dla nas autorytetem?
6. Dyskusja: autorytet a idol.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze zajęć:
 - Beata Kwiatkoń-Czernik, „Rola autorytetu w życiu człowieka”, w: *Wygramy młodość*, s. 85-87;
 - Maria Kwiec, Iwona Nowak, „Mój idol, mój autorytet”, w: *Dorastanie do miłości* (I, 6).
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 43-46.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 23.

Literatura

1. Dominian J., *Autorytet*, PAX, Warszawa 1988.
2. Ostrowska K., *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, Rubikon, Kraków 2007.

Temat: **WdZwR W KLASIE III.**
FAZY ROZWOJU CZŁOWIEKA

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- program zajęć WdZwR w klasie III,
- fazy rozwoju człowieka od narodzin do starości.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- określić swoje oczekiwania wobec zajęć WdZwR w klasie III,
- uzmysłwić rolę rodziny w prawidłowym rozwoju człowieka do osiągnięcia dojrzałości,
- dostrzec trudności, ale i zalety w życiu człowieka, charakterystyczne dla danej fazy życia.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- socjalizacyjną rolę rodziny w rozwoju człowieka,
- wartość miłości i więzi rodzinnej niezależnie od fazy rozwojowej, w której człowiek się znajduje.

TREŚCI

1. Problemy i tematy zaplanowane do realizacji w klasie III.
2. Rozwój człowieka jako prawidłowość zmian, jakich człowiek doświadcza na przestrzeni swojego życia.

3. Fazy rozwoju od narodzin do późnej dorosłości czyli wieku starzenia się. (Uwaga: okres prenatalny jest przedmiotem odrębnych zajęć).
4. Charakterystyka zmian rozwojowych w poszczególnych etapach życia.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Zaprezentowanie i krótka charakterystyka problemów i tematów, które będą przedmiotem zajęć WdŻWR w klasie III.
2. Pogadanka nt. oczekiwań uczniów w związku z wymienionymi zagadnieniami.
3. Miniwykład nt. rozwoju człowieka na przestrzeni całego życia.
4. Praca z podręcznikiem w 3 grupach. Mapa mentalna: charakterystyka zmian rozwojowych w poszczególnych etapach życia:
 - od urodzenia do okresu dojrzewania,
 - okres dojrzewania – kryteria,
 - dorosłość.
5. Projekcja filmu „Do progu dojrzewania” z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”.
6. Refleksje po filmie, ze szczególnym uwzględnieniem socjalizacyjnej roli rodziny i wartości więzi oraz miłości – istotnych w każdej fazie życia człowieka.
7. Ćwiczenia Gim III–2; Gim III–3.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Do progu dojrzewania” (CD, czas: 18 min. 46 sek.) z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”, Fundacja: „Źródło”.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 10-19
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 53-54.
4. Krystyna Ostrowska (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, Wyd. Rubikon, Kraków 2007, s. 110.

Literatura

1. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, KUL, Lublin 2008.
2. Turner J. S., Helms D. B., *Rozwój człowieka*, WSiP, Warszawa 1999.

Temat: MIŁOŚĆ I JEJ RODZAJE

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- istotę miłości między mężczyzną a kobietą,
- różne rodzaje miłości.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- odróżnić miłość prawdziwą (bezwarunkową) od miłości nieprawdziwej (warunkowej).

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- konieczność uczenia się miłości dojrzałej, bezwarunkowej,
- że w małżeństwie miłość pożądania, przyjaźni i życzliwości wzajemnie się dopełniają.

TREŚCI

1. Miłość a uczucie.

2. Rodzaje miłości:

- pożądania (eros),
- przyjaźni (philia),
- życzliwości (agape),
- miłość „jeżeli”,
- miłość „ponieważ”,
- miłość „pomimo”.

3. Definicje miłości.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja 1. i 2. sceny filmu „Miłość i co dalej...” (Zuza i Robert).
2. Analiza tekstu na planszach dot. miłości; pogadanka, ewentualnie dyskusja.
3. Praca z tekstem w 7 grupach (B.Ch., s. 144); rodzaje miłości z tłem muzycznym piosenki „Zakochałam się na 100%”.
4. Scenka, pantomima, plakat lub wiersz – obrazujące rodzaje miłości.
5. Wykład prowadzącego nt. sprawdzianów miłości (M.K., IV, 8).
6. Refleksja i ranking klasowy definicji najbardziej oddającej istotę miłości (przykłady definicji: plansza po 2. scenie filmu; B.Ch., s. 147; ćwiczenia Gim. II-8).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Miłość i co dalej...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Scenariusze zajęć:
 - Barbara Charczuk, „Rodzaje miłości”, w: *Wygramy młodość*, s. 144-147;
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Czy Kocham prawdziwie”, w: *Dorastanie do miłości* (IV, 8).
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 88-90.
4. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 42.
5. Nagranie muzyczne – płyta CD zespołu New Life’ m, pt. *Szukam domu*, piosenka „Zakochałam się na 100%” (do nabycia również w Rubikonie).

Literatura:

1. Fromm E., *O sztuce miłości*, Sagittarius, Warszawa 1992.
2. Gajda J., *Oblicza miłości*, WSiP, Warszawa 1993.
3. May R., *Miłość i wola*, Rebis, Poznań 1993.
4. Powell J., *Jak kochać i być kochanym*, WD, Pelplin 1994.
5. Wojciszke B., *Psychologia miłości*, Marabut, Gdańsk 1993.

Temat: **WARTOŚCI ZWIĄZANE
Z PŁCIOWOŚCIĄ CZŁOWIEKA:
BUDOWANIE WIĘZI, MAŁŻEŃSTWO
I RODZICIELSTWO**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- czym różni się miłość od egoizmu,
- dowie się, co buduje więź między najbliższymi, a co ją niszczy,
- istotę okresu narzeczeństwa,
- znaczenie słów zawartych w przysiędze małżeńskiej,
- znaczenie rodzicielstwa.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wskazać, w jaki sposób egoizm niszczy miłość,
- uzasadnić rolę miłości, uczciwości i wierności w małżeństwie,
- świadomie dążyć do poznania drugiej osoby,
- dostrzec rolę rodzicielstwa w życiu człowieka.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- prawdziwie przeżywana miłość chce bardziej dawać niż brać,
- ważna jest troska o własny rozwój i rozwój osoby, którą się kocha,
- rodzicielstwo stanowi istotną wartość w życiu małżeńskim.

TREŚCI

1. Przejawy więzi zwanej miłością.
2. Miłość a egoizm.
3. Narzeczeństwo – okresem świadomego poznania drugiej osoby i rozwijania więzi.
4. Małżeństwo; znaczenie przysięgi i budowanie trwałej więzi małżeńskiej.
5. Rodzicielstwo – daniem i braniem jednocześnie.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Odtworzenie wybranej piosenki z płyty New Life'm dot. więzi rodzinnej.
2. Pogadanka lub mapa mentalna (praca w grupach) (M.K., IV, 11).
 - Czym przejawia się miłość?
 - Czym wyraża się egoizm?
3. „Burza mózgów” lub wykład: Znaczenie okresu narzeczeństwa w budowaniu więzi.
4. Ćwiczenie „wędrujący kwadrat” – znaczenie słów zawartych w przysiędze małżeńskiej.
5. Praca w grupach: analiza tekstów różnych przyrzeczeń i przysięg małżeńskich.
6. Ćwiczenia Gim. II-13a i 13b: „Ślubuję ci”.
7. Miniwykład: Mieć dziecko czyli o rodzicielstwie.
8. Ćwiczenie „Słoneczko”: Co nam daje dziecko?

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Scenariusze zajęć:
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Czy to jest miłość, czy egoizm?” (IV, 11); „Gdy będę narzeczoną / narzeczonym” (IV, 12), w: *Dorastanie do miłości*;
 - Agata Czechowska, „Istota przysięgi małżeńskiej” (s. 151-152), w: *Wygrajmy młodość*;
 - Justyna Rytwińska, „Będę iść z Tobą do ostatniego tchu w prawdzie i wierności” (s. 153-156), w: *Wygrajmy młodość*;
 - Maria Jolanta Kroll, „Dziecko darem” (s. 217-220), w: *Wygrajmy młodość*.
2. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 48-49.

3. Nagranie muzyczne – płyta CD zespołu New Life'm, pt. *Szukam domu* (do nabycia również w Rubikonie).

Literatura

1. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, KUL, Lublin 2008 (do nabycia w Rubikonie).
2. Hauck P., *Jak kochać i być kochanym*, Książka i Wiedza, Warszawa 1993.
3. Ryś M., *Psychologia małżeństwa*, CMPP-Ped., Warszawa 1999.
4. Ryś M., *Systemy rodzinne*, CMPP-Ped., Warszawa 2001.
5. Sujak E., *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Rubikon, Kraków 2007.

Lekcja dla dziewcząt**Temat: JAK ROZPOZNAĆ PŁODNOŚĆ
I NIEPŁODNOŚĆ W CYKLU KOBIETY?****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- zasady wyznaczania fazy płodnej i niepłodnej w cyklu kobiety,
- metodę wielowskaźnikową (angielską – podwójnego sprawdzenia lub dra J. Rötzera, albo polską – T. Kramarek) w stopniu dostosowanym do możliwości percepcyjnych uczennic.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- wymienić najbardziej znane metody wielowskaźnikowe rozpoznawania płodności,
- określić ogólnie zasady mierzenia temperatury i obserwacji śluzu szyjkowego.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- objawy zmian w cyklu kobiety wynikają ze zmian hormonalnych zachodzących w organizmie kobiety,
- wskaźniki wyznaczające okres płodności i niepłodności pomagają ustalić czas na poczęcie dziecka, a także określić czas, kiedy do poczęcia nie dojdzie.

TREŚCI

1. Metody rozpoznawania płodności i niepłodności w cyklu kobiety – spożytkowanie wiedzy o sobie samej po to, by rodzicielstwo było odpowiedzialne.

2. Metody naturalnego planowania rodziny – to nie antykoncepcja, bo nie ma w nich ingerencji w ludzki organizm; jest tylko odczytywanie sygnałów, które wysyła organizm kobiety.
3. Podstawy rozpoznawania płodności:
 - zmiany podstawowej temperatury ciała (obserwowanie, zapisywanie, wyznaczanie dni płodnych i niepłodnych),
 - zmiany śluzu szyjkowego (obserwowanie, zapisywanie, określanie dni płodnych i niepłodnych).
4. Prowadzenie zapisów na karcie cyklu; sposób notowania.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja filmu „Miłość i co dalej...” (scena 3. Rozmowa Zuzy, Kasi i Moniki do słów: „Musiałby nam ktoś naukowo wytłumaczyć”).
2. Projekcja fragmentów filmu edukacyjnego „Podstawy rozpoznawania płodności. Animowany przewodnik naturalnego planowania rodziny” lub wykład nauczyciela (informacje w książce E. Wójcik, *Naturalne planowanie rodziny. Metoda objawowo-termiczna wg prof. J. Rötzera*) połączony z prezentacją multimedialną „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” (część dotycząca rozpoznawania płodności).
3. Pogadanka po filmie (lub po wykładzie). Odpowiedzi nauczyciela na wyrażone wątpliwości i zapytania uczennic dot. rozpoznawania okresów płodności i niepłodności w cyklu kobiety.
4. Sporządzenie niezbędnych notatek. Zapisanie stron www, skąd można otrzymać pomoc przy uczeniu się metod NPR. Utrwalenie wiadomości.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Miłość i co dalej...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Film edukacyjny „Podstawy rozpoznawania płodności. Animowany przewodnik naturalnego planowania rodziny” (VCD). Wydawnictwo Multimedialne SI-GNUM.
3. Prezentacja multimedialna Teresa Król, Maria Szczawińska, Elżbieta Wójcik „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”, Rubikon.
4. Elżbieta Wójcik, *Naturalne planowanie rodziny. Metoda objawowo-termiczna wg prof. dra med. J. Rötzera*, Rubikon, Kraków 2009.

Literatura

1. *Naturalne planowanie rodziny*, PSNNPR, Warszawa 2006.
2. Rötzer J., *Sztuka planowania rodziny*, Vocatio, Warszawa 1995.
3. Rötzer J., *Ja i mój cykl*, INER, Warszawa 2007.
4. Wójcik E., *Naturalne planowanie rodziny wg prof. J. Rötzera*, Rubikon, Kraków 2009.

Lekcja dla chłopców**Temat: JAK ROZPOZNAĆ PŁODNOŚĆ
I NIEPŁODNOŚĆ W CYKLU KOBIETY?****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- podstawowe informacje dotyczące płodności mężczyzny i kobiety, ze szczególnym podkreśleniem stałej płodności mężczyzny,
- metodę wielowskaźnikową rozpoznawania płodności w stopniu dostosowanym do możliwości percepcyjnych uczniów.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wymienić najbardziej znane metody rozpoznawania płodności.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- warto wykorzystać prawa natury (cykliczna płodność kobiety) do rozpoznawania okresów płodnych i niepłodnych w cyklu kobiety.

TREŚCI

1. Odpowiedzialne rodzicielstwo jest sprawą nie tylko kobiety, ale w równym stopniu mężczyzny.
2. Metody rozpoznawania płodności określone także jako metody naturalnego planowania rodziny posiadają wiele zalet: są ekologiczne, skuteczne (do 99%), nie uszkadzają zdrowia, wymagają również od mężczyzny świadomości procesów zachodzących w organizmie kobiety i dostosowania się do nich.
3. Metody naturalnego planowania rodziny (MNPR) to nie antykoncepcja, bo nie ma ingerencji w ludzki organizm; naturalne planowanie rodziny polega na odczytywaniu sygnałów, które wysyła organizm kobiety.

4. Podstawy rozpoznawania płodności:

- zmiany podstawowej temperatury ciała (obserwowanie, zapisywanie, wyznaczanie dni niepłodnych),
- zmiany śluzu szyjkowego (obserwowanie, zapisywanie, określanie dni płodnych i niepłodnych).

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja filmu „Miłość i co dalej...” (scena 3. Rozmowa Zuzy, Kasi i Moniki do słów: „Musiałby nam ktoś naukowo wytłumaczyć”).
2. Projekcja fragmentów filmu edukacyjnego „Podstawy rozpoznawania płodności. Animowany przewodnik naturalnego planowania rodziny” lub wykład nauczyciela (informacje w książce E. Wójcik, *Naturalne planowanie rodziny. Metoda objawowo-termiczna wg prof. J. Rötzera*) połączone z prezentacją multimedialną „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” (część dotycząca rozpoznawania płodności).
3. Pogadanka po filmie (lub po wykładzie). Odpowiedzi nauczyciela na wyrażone wątpliwości i zapytania uczniów dot. rozpoznawania płodności i niepłodności w cyklu kobiety.
4. Sporządzenie niezbędnych notatek. Zapisanie stron www, skąd można otrzymać pomoc przy uczeniu się metod NPR. Utrwalenie wiadomości.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Miłość i co dalej...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Film edukacyjny „Podstawy rozpoznawania płodności. Animowany przewodnik naturalnego planowania rodziny” (VCD). Wydawnictwo Multimedialne SIGNUM.
3. Prezentacja multimedialna Teresa Król, Maria Szczawińska, Elżbieta Wójcik „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”, Rubikon.
4. Elżbieta Wójcik, *Naturalne planowanie rodziny. Metoda objawowo-termiczna wg prof. dra med. J. Rötzera*, Rubikon, Kraków 2009.

Literatura

1. *Naturalne planowanie rodziny*, PSNNPR, Warszawa 2006.
2. Rötzer J., *Sztuka planowania rodziny*, Vocatio, Warszawa 1995.
3. Rötzer J., *Ja i mój cykl*, INER, Warszawa 2007.
4. Wójcik E., *Naturalne planowanie rodziny wg prof. J. Rötzera*, Rubikon, Kraków 2009.

Lekcja dla dziewcząt**Temat: KORZYŚCI Z OBSERWACJI CYKLU
I APARATY W METODACH
NATURALNEGO PLANOWANIA
RODZINY (MNPR)****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczennica pozna:*

- korzyści z obserwacji cyklu,
- nowoczesne aparaty i technologie służące do określania fazy płodnej i niepłodnej w cyklu kobiety.

umiejętności*Uczennica potrafi:*

- odróżnić postawę człowieka żyjącego zgodnie z naturą od postawy człowieka, który uzależnia swój los od środków antykoncepcyjnych,
- opisać zasady działania i sposoby odczytywania wyników poszczególnych testerów w MNPR.

postawy*Uczennica uświadomi sobie:*

- nieprawdziwość funkcjonujących stereotypów odnoszących się do metod naturalnego planowania rodziny,
- możliwość wspomaganie przez testery i aparaty w MNPR w odkładaniu poczęcia dziecka, albo pomocy małżeństwom, które mają problemy z zajściem w ciążę.

TREŚCI

1. Korzyści z obserwacji cyklu:

- zaplanowanie poczęcia dziecka,

- uniknięcie ciąży,
- znajomość dokładnej daty poczęcia dziecka i terminu porodu,
- odróżnienie objawów fizjologicznych od chorobowych,
- umocnienie więzi małżeńskiej,
- życie zgodne z sumieniem dla osób wierzących.

2. Aparaty i testy służące rozpoznawaniu płodności i niepłodności kobiety.

- a) wykorzystanie dwufazowości temperatury cyklu miesięczkowego w aparatach elektronicznych: PEARLY, BIOSELF, BABY COMP, LADY COMP.

Poznanie:

- zasad działania,
 - sposobów pomiaru temperatury,
 - odczytywania wskaźników,
 - skuteczności.
- b) analizatory hormonalne; wykorzystanie w diagnostyce hormonów płciowych (estrogenu, progesteronu i LH) w moczu: PERSONA, CLEARPLAN:
- zasady działania,
 - sposoby pomiaru,
 - odczytywanie,
 - skuteczność.
- c) program komputerowy CTLife, który pomaga w wyznaczaniu dni płodnych i niepłodnych,
- d) termometr elektroniczny MICROLIFE.

3. Funkcjonujące stereotypy w obiegowych opiniach, mediach nt. MNPR („kalendarzyk”, „watykańska ruletka”, „niepewność”, „wpadka”) a ich wiarygodność i skuteczność.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja fragmentu filmu „Warto wiedzieć...” (scena 3. rozmowa Roberta z Bartkiem i plansze).
2. Analiza TREŚCI na planszach filmów oraz wykład nauczyciela nt. aparatów elektronicznych i analizatorów hormonalnych odczytujących fazy płodności i niepłodności w cyklu kobiety.

3. Praca z komputerem; odszukanie na stronach internetowych informacji o:
 - a) programie komputerowym CTLife, na przykład na: www.ecolife-newlifestyle.com,
 - b) możliwości porady (instrukcje) skorzystania z porady w zakresie MNPR w ramach form pomocy, na przykład na: www.npr.pl.
4. „Burza mózgów” lub mapa mentalna: korzyści z obserwacji cyklu.
5. Ćwiczenie Gim. III-8f.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 136-138
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 62.

Literatura

1. Domżał-Drzewiecka R., Gałęziowska E. (red.), *Nowoczesne metody rozpoznawania płodności*, MakMed, Lublin 2007.
2. Dudziak U., Deluga A. (red.), *Naturalne planowanie rodziny*, „Nasza Przyszłość”, Szczecinek 2006.
3. Pulikowski J., *Warto żyć zgodnie z naturą*, Oficyna Współczesna, Wrocław 1997.
4. *Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych*, „Gaudium”, Lublin 2008.

Lekcja dla chłopców**Temat: KORZYŚCI Z OBSERWACJI CYKLU
I APARATY W METODACH
NATURALNEGO PLANOWANIA
RODZINY (MNPR)****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- korzyści z obserwacji cyklu,
- nowoczesne aparaty i technologie służące do określania fazy płodnej i niepłodnej w cyklu kobiety.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- odróżnić postawę człowieka żyjącego zgodnie z naturą od postawy człowieka, który uzależnia swój los od środków antykoncepcyjnych,
- opisać zasady działania i sposoby odczytywania wyników poszczególnych testerów w MNPR.

postawy*Uczeń uświadomi sobie:*

- że natura obdarzyła mężczyznę ciągłą płodnością, dlatego inicjując akt seksualny jest on odpowiedzialny za poczęcie dziecka,
- nieprawdziwość funkcjonujących stereotypów odnoszących się do metod naturalnego planowania rodziny,
- możliwość wspomagania przez testery i aparaty w MNPR w odkładaniu poczęcia dziecka, jak też pomocy małżeństwom, które mają problemy z zajściem w ciążę.

TREŚCI

1. Korzyści z obserwacji cyklu:

- zaplanowanie poczęcia dziecka,
- uniknięcie ciąży,
- znajomość dokładnej daty poczęcia dziecka i terminu porodu,
- odróżnienie objawów fizjologicznych od chorobowych,
- umocnienie więzi małżeńskiej,
- życie zgodne z sumieniem (dla osób wierzących).

2. Aparaty i testy służące rozpoznawaniu płodności i niepłodności kobiety.

- a) wykorzystanie dwufazowości temperatury cyklu miesięczkowego w aparatach elektronicznych: PEARLY, BIOSELF, BABY COMP, LADY COMP.

Poznanie:

- zasad działania,
 - sposobów pomiaru temperatury,
 - odczytywania wskaźników,
 - skuteczności.
- b) analizatory hormonalne; wykorzystanie w diagnostyce hormonów płciowych (estrogenu, progesteronu i LH) w moczu: PERSONA, CLEARPLAN:
- zasady działania,
 - sposoby pomiaru,
 - odczytywanie,
 - skuteczność.
- c) program komputerowy CTLife, który pomaga w wyznaczaniu dni płodnych i niepłodnych,
- d) termometr elektroniczny MICROLIFE.

3. Funkcjonujące stereotypy w obiegowych opiniach, mediach nt. MNPR („kalendarzyk”, „watykańska ruletka”, „niepewność”, „wpadka”) a wiarygodność i skuteczność.

4. Szczególna odpowiedzialność mężczyzny za prokreację.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja fragmentu filmu „Warto wiedzieć...” (scena 3. rozmowa Roberta z Bartkiem i plansze).
2. Analiza TREŚCI na planszach filmów oraz wykład nauczyciela nt. aparatów elektronicznych i analizatorów hormonalnych odczytujących fazy płodności i niepłodności w cyklu kobiety.
3. Praca z komputerem; odszukanie na stronach internetowych informacji o:
 - a) programie komputerowym CTLife, na przykład na: www.ecolife-newlifestyle.com,
 - b) możliwości porady (instrukcje) skorzystania z porady w zakresie MNPR w ramach form pomocy, na przykład na: www.npr.pl
4. „Burza mózgów” lub mapa mentalna: korzyści z obserwacji cyklu.
5. Dyskusja: Czy mężczyzna ponosi szczególną odpowiedzialność za przekazywanie życia?

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Warto wiedzieć...” z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 136-138.
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 62.

Literatura

1. Domżał-Drzewiecka R., Gałęziowska E. (red.), *Nowoczesne metody rozpoznawania płodności*, MakMed, Lublin 2007.
2. Dudziak U., Deluga A. (red.), *Naturalne planowanie rodziny*, „Nasza Przyszłość”, Szczecinek 2006.
3. Pulikowski J., *Warto żyć zgodnie z naturą*, Oficyna Współczesna, Wrocław 1997.
4. *Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych*, „Gaudium”, Lublin 2008.

Temat: **POCZĄTEK ŻYCIA LUDZKIEGO, CZYLI O JEDNYM Z CUDÓW PRZYRODY**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- konieczne uwarunkowania do powstania życia człowieka,
- organogenezę czyli „jeden z cudów przyrody”,
- początek życia człowieka do 6. tygodnia życia.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wskazać ważne etapy rozwojowe życia człowieka w okresie prenatalnym,
- szanować osobę ludzką od momentu poczęcia.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- wartość życia ludzkiego od momentu poczęcia,
- wagę odpowiedzialności w sferze seksualnej.

TREŚCI

1. Płodność mężczyzny i zdrowie w sferze płciowości.
2. Płodność kobiety i jej zdolność do prokreacji.
3. Niezbędne warunki do poczęcia dziecka.
4. Początek życia – jeden z cudów natury.
5. Rozwój życia człowieka w pierwszych tygodniach – fascynująca przygoda.
6. Płeć dziecka; uwarunkowania.

7. Szacunek dla każdego człowieka od momentu poczęcia: postawa ojca i postawa matki.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja filmu „Cud miłości. Od poczęcia po narodziny” – pierwsze 35 min. (do kadru: „Zarodek ma już 7 tygodni”.)
2. Rozmowa po filmie: wrażenia, uwagi, zapytania, refleksje.
3. Ćwiczenie Gim. III-10a „Życie człowieka”.
4. Dyskusja:
 - a) Ustosunkujemy się do obiegowego sformułowania: „Dziecko niechciane”.
 - b) Rola ojca w przyjęciu i akceptacji dziecka.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Cud miłości. Od poczęcia po narodziny” (DVD). Producent: HAGI.
2. Scenariusz zajęć: Maria Kwiek, Iwona Nowak „Wartość życia”, w: *Dorastanie do miłości*.
3. Ćwiczenia *Wędrując ku dorosłości*, s. 64.

Literatura

1. Fijałkowski W., *Oto jestem*, MAKMED, Gdańsk 1998.
2. Kornas-Bielka D., *Wokół początku życia ludzkiego*, PAX, Warszawa 2004.

Temat: W OCZEKIWANIU NA DZIECKO

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- rozwój dziecka w okresie prenatalnym od 7. tygodnia do narodzin,
- istotną rolę trybu życia matki dla prawidłowego rozwoju dziecka w okresie prenatalnym,
- wpływ ojca dziecka na samopoczucie matki.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- wskazać na zagrożenia zdrowia dziecka w pierwszych 9 miesiącach życia,
- przyjąć życiowy program „ekologii prokreacji”.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- do rodzicielstwa należy się przygotować,
- odpowiedzialne rodzicielstwo to postawa świadomych wyborów: „nie” dla alkoholu, papierosów i narkotyków.

TREŚCI

1. Rozwój dziecka od 7. tygodnia życia do narodzin.
2. Pedagogika prenatalna czyli o kontakcie matki z dzieckiem.
3. Odżywianie, sen i ćwiczenia fizyczne matki w czasie ciąży.
4. Profilaktyka prekoncepcyjna; opieka lekarska; kwas foliowy.
5. Ciąża a żywki:

- a) Alkoholowy Zespół Płodowy (FAS) czyli o pijanych dzieciach,
 - b) nikotyna, narkotyki a zdrowie dziecka.
6. Opieka ojca nad matką w ciąży i dzieckiem.
 7. Szkoła Rodzenia – zajęcia teoretyczne i praktyczne.
 8. Poród – od niego także wiele zależy.
 9. Rodzimy razem czy osobno?

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja filmu „Cud miłości. Od poczęcia po narodziny” – od 35 min. do końca, tj. 55 minuty.
2. Rozmowa po filmie: refleksje, pytania, uwagi.
3. Wykład prowadzącego nt. profilaktyki prekoncepcyjnej, (m.in. roli kwasu foliowego dla prawidłowego rozwoju dziecka; higiena, odżywianie oraz opieka lekarska nad kobietą w czasie ciąży).
4. Praca z tekstem w grupach lub wykład nauczyciela nt. „ciąża a używki”, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia zespołem FAS.
5. „Mówiąca ściana”: jak ojciec dziecka może wpływać na jego prawidłowy rozwój w pierwszych 9 miesiącach życia i opiekować się matką?
6. Pogadanka: „Tak czy nie dla Szkoły Rodzenia”?
7. Miniwykład nauczyciela nt. naturalnego porodu.
8. Dyskusja: „Rodzimy razem czy osobno?”.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Cud miłości. Od poczęcia po narodziny”, Producent: HAGI.
2. Scenariusz zajęć: Barbara Kwaśnicka, „Być matką, być ojcem – czyli o odpowiedzialnym rodzicielstwie”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 213-216.
3. Podręcznik *Wędrując*, s. 141-143; 147-149.

Literatura

1. Fijałkowski W., *Dar rodzenia*, PAX, Warszawa 1998.
2. Szczawińska M., *Razem czy osobno? Poród rodzinny*, Wyd. AZ, Kraków 2000.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: BYĆ MATKĄ****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- znaczenie więzi z dzieckiem od momentu urodzenia,
- podstawowe zasady i znaczenie karmienia noworodka piersią,
- podstawowe zasady pielęgnacji noworodka,
- czynniki ryzyka niepłodności u kobiet,
- podstawowe założenia naprotechnologii jako alternatywy dla zapłodnienia *in vitro*.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- zaakceptować swoją płodność jako potencjalną możliwość zostania matką,
- podać argumenty za karmieniem naturalnym,
- określić, czym jest dla kobiety macierzyństwo.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- akceptacja siebie jako kobiety wiąże się również z wyzwaniem do ewentualnego macierzyństwa,
- miłość macierzyńska jest bezwarunkowa.

TREŚCI

1. Naturalne karmienie wzmacnia więź psychiczną matki z dzieckiem; znaczenie biologiczne pokarmu matki dla prawidłowego rozwoju dziecka.
2. Podstawowe informacje nt. sposobu karmienia piersią i pielęgnacji noworodka.

3. Znaczenie więzi matki z dzieckiem we wczesnym okresie życia.
4. Macierzyństwo jako dar i zadanie.
5. Problem niepłodności małżeństw – syndromem współczesności.
6. Jeśli nie *in vitro*, to... naprotechnologia.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Projekcja fragmentów filmu edukacyjno-instruktażowego „Wszystko o karmieniu piersią i pielęgnacji noworodka”.
2. Praca w 3 grupach z podręcznikiem:
 - „Naturalny poród – krok w szczęśliwe dzieciństwo”,
 - „Karmienie naturalne”,
 - „Znaczenie więzi dziecka z matką we wczesnym okresie życia”.
3. Zdania niedokończone (B.Ch., s. 221).
4. Kartki z pamiętnika (B.Ch., s. 222-223).
5. Rozsypanka „Niepłodność” (B.Ch., s. 222-224).
6. Miniwykład nauczyciela nt. niepłodności – jako syndromu czasów współczesnych.
7. Praca w grupach: analiza tekstów o naprotechnologii – wydruki ze strony internetowej: www.problemyzplodnoscia.pl

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Wszystko o karmieniu piersią i pielęgnacji noworodka” (DVD). (RAZEM ŁATWIEJ).
2. Scenariusz zajęć: Monika Malinowska-Wrona, „Macierzyństwo w życiu kobiety”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 221-224.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 148-153.
4. Teksty o naprotechnologii ze strony internetowej: www.problemyzplodnoscia.pl

Literatura

1. Póltawska W., *Przygotowanie do małżeństwa*, WAM, Kraków 1996.
2. Pulikowscy J. i J., *Jak wygrać macierzyństwo?*, Święty Paweł, Częstochowa 2006.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: BYĆ OJCEM****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- znaczenie aktu seksualnego jako potencjalnej możliwości zostania ojcem,
- istotę ojcostwa,
- wpływ ojca na rozwój i zachowanie dzieci oraz życie rodziny.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- uświadomić sobie wpływ doświadczenia ojcostwa na osobisty rozwój.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- już w okresie dojrzewania może podjąć pracę nad sobą, aby w przyszłości być dobrym i odpowiedzialnym ojcem.

TREŚCI

1. Podjęcie współżycia seksualnego wiąże się dla mężczyzny z potrójną odpowiedzialnością: za los dziewczyny, swoją przyszłość i ewentualnie los dziecka.
2. Różne reakcje mężczyzny na wiadomość, że stał się ojcem.
3. Problem odpowiedzialności za przekazanie życia.
4. Rola i znaczenie ojca w rodzinie.
5. Społeczna rola ojcostwa.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Metoda sytuacyjna (list Anny – B.Ch., s. 225).
2. Pogadanka nt. odpowiedzialności mężczyzny za przekazywanie życia.
3. Miniwykład: rola i znaczenie ojca w rodzinie.
4. Metaplan: Ojcostwo XXI wieku.
5. „Burza mózgów”: ojcostwo spełnione i ojcostwo zagubione.
6. Projekcja fragmentu filmu „Tajemnice męskości” (ostatnie 12 minut – od wypowiedzi ojca wychowującego synów – do końca).
7. Rozmowa, ewentualnie dyskusja po filmie nt. męskości, wolności i społecznej roli ojca.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Tajemnice męskości” (DVD) z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina” (Fundacja „Źródło”).
2. Scenariusze zajęć:
 - Barbara Charczuk „Ojcostwo XXI wieku”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 225-228,
 - Maria Kwiek, Iwona Nowak, „Dojrzewam do bycia matką / ojcem”, w: *Do-rastanie do miłości* (VI, 3).

Literatura

1. Kimmel T., *Bohaterowie wyrastają w domu*, Vocatio, Warszawa 1995.
1. McDowell J., Day D., *Jak być bohaterem dla swoich dzieci*, Vocatio, Warszawa 1997.
2. Pulikowski J., *Jak wygrać ojcostwo?* Święty Paweł, Częstochowa 2005.
3. Pulikowski J., *Warto być ojcem*, „Jerozolima”, 1999.

Temat: **STALI SIĘ RODZICAMI.
GDZIE SZUKAĆ POMOCY?**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- trudną sytuację dziewczyny i chłopca, którzy stali się rodzicami,
- adresy internetowe (domy samotnej matki), poradnie, specjalistów, organizacje i fundacje, do których można zwrócić się po pomoc.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- znaleźć możliwości pomocy w trudnej życiowej sytuacji.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- konsekwencją wczesnej inicjacji seksualnej może być przedwczesne rodzicielstwo,
- podejmowanie współżycia seksualnego w wieku kilkunastu lat najczęściej ma także konsekwencje psychiczne,
- zawsze jest jakieś wyjście z trudnej sytuacji.

TREŚCI

1. Dziewczyna w ciąży – trzy możliwe rozwiązania:

- a) zawarcie małżeństwa z ojcem dziecka,
- b) samotne macierzyństwo,
- c) oddanie dziecka do adopcji.

2. Dlaczego „nie” oddaniu dziecka do domu dziecka?
3. Rola ojca dziecka, rodziny i przyjaciół w trudnej sytuacji dziewczyny.
4. Domy samotnej matki – sieć domów na terenie całej Polski. Adresy, strony internetowe.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Metoda sytuacyjna: odczytanie z podziałem na role tekstu „Moje dziecko chce żyć” (B.Ch., s. 283).
2. Drzewko decyzyjne: Jak ma postąpić dziewczyna w ciąży, gdy ojciec dziecka odchodzi? Zestawienie wyników prac z tekstem w podręczniku *Wędrując ku dorosłości*, s. 199-203.
3. Projekcja filmu „Miłość i co dalej...” (od sceny 4. – rozmowy Zuzy z Robertem o sytuacji Asi – do końca).
4. Analiza plansz filmowych i rozmowa po filmie nt. postawy osób najbliższych i przyjaciół wobec dziewczyny, która została matką.
5. Notatka w zeszycie: Najważniejsze adresy, poradnie, organizacje, stowarzyszenia i fundacje, do których można zwrócić się po pomoc.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Miłość i co dalej...” (DVD) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
2. Scenariusz zajęć: Maria Jolanta Ksoll „A myśmy myśleli...”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 283-286.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 199-203.

Literatura

1. Grzelak S., *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży*, wydanie drugie rozszerzone, Rubikon, Kraków 2009.

Temat: **ABORCJA**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- czym jest aborcja,
- skutki aborcji: fizyczne, psychiczne i duchowe.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- uzasadnić tezę, że aborcja jest dramatem dla dziecka i dla matki.
- zauważyć zależność między przemocą a aborcją.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- życie człowieka rozpoczyna się w momencie poczęcia,
- fakt przerwania życia jest nieodwracalny,
- postawa szacunku dla życia świadczy o naszym człowieczeństwie.

TREŚCI

1. Definicja i terminologia: aborcja, przerwanie ciąży, zabieg, sztuczne poronienie, skrobanka, spędzenie płodu, zabójstwo.
2. Ryzyko powikłań i konsekwencje psychiczne.
3. Aborcja a przemoc.
4. Dlaczego kobiety cierpią po dokonanej aborcji – niezależnie od religii, kultury czy kontynentu.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. „Burza mózgów” – próba zdefiniowania aborcji; jakie są terminy nazywające ten fakt.
2. Praca z tekstem – w 3 grupach (B.Ch., s. 239-243):
 - Czym jest aborcja? Statystyka.
 - Konsekwencje aborcji.
 - Aborcja a przemoc.
3. Projekcja filmu „Aborcja” (Frona) lub „Dramat aborcji” (Fundacja „Źródło”).
4. Rozmowa po filmie: refleksje, pytania.
5. Ćwiczenie „Mówiąca ściana”: Jak przeciwdziałać aborcji? (B.Ch., s. 240).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Aborcja” (DVD), czas: 16 min.), z serii „Wojna światów”, Frona, Wydawnictwo WAM – Studio Inigo.
2. Film „Dramat aborcji” (DVD, czas: 20 min) z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”, Fundacja „Źródło”.
3. Scenariusz zajęć: Anna Jakubowska, Barbara Charczuk, „Aborcja”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 239-244.

Literatura

1. Chazan B. (red.), *Aborcja. Przyczyny, następstwa, terapia*, Wektory, Wrocław 2009.
2. Ryś M., *Zespoły zaburzeń po przerwaniu ciąży*, ATK, Warszawa 1994.
3. Struck K., *Widzę moje dziecko we śnie*, „Rafał”, Kraków 2006.

**Temat: ŻYCIE JAKO FUNDAMENTALNA
WARTOŚĆ****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczeń pozna:

- treść ustawy *O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* z dnia 7 stycznia 1993 roku,
- heroiczną postawę położnej z Auschwitz – Stanisławy Leszczyńskiej, a także współczesnych matek: Agaty Mróz, Anny Radosz i Gianny Beretty Molli.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- podać argumenty w obronie życia człowieka,
- podjąć dyskusję z mitami dotyczącymi aborcji.

postawy

Uczeń uświadomi sobie, że:

- należy bronić życia człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci,
- trzeba nieraz podejmować bardzo trudne decyzje.

TREŚCI

1. Najważniejsze uwarunkowania prawne chroniące życie człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci.
2. Różne oblicza współczesności; antynomia cywilizacji życia i cywilizacji śmierci.
3. Przykłady heroicznych postaw „za życiem”.
 - a) położnej z Auschwitz – Stanisławy Leszczyńskiej,
 - b) matek, które oddały swoje życie za życie dziecka: Agata Mróz, Anna Radosz i Gianna Beretta Molla.
4. Niepełnosprawni w rodzinie i w społeczeństwie – czy tylko biorcami?
5. Właściwe wybory – nie zawsze łatwe.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka nt. wartości życia.
2. Praca w grupach lub miniwykład – poznanie najistotniejszych fragmentów ustawy *O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* z dnia 7 stycznia 1993 roku.
3. Komentarz do ustawy, wątpliwości, zapytania.
4. Projekcja wybranych slajdów z prezentacji multimedialnej „Cywilizacja życia czy cywilizacja śmierci”.
5. Wysłuchanie wypowiedzi brata Stanisławy Leszczyńskiej, położnej z Auschwitz (prezentacja multimedialna) lub praca w grupach z tekstem „Raport Stanisławy Leszczyńskiej...” (tekst dołączony do prezentacji multimedialnej).
6. Praca z tekstem lub wykład nauczyciela o heroicznych matkach, które zdecydowały się oddać swoje życie za życie dziecka (Agata Mróz, Anna Radosz, Gianna Beretta Molla).
7. Metoda sytuacyjna: wypowiedź matki o 4-letniej córeczce Małgosi z zespołem Downa (prezentacja multimedialna).
8. Dyskusja: „Słabość siłą” czyli o trudnych wyborach w obronie życia.

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Prezentacja multimedialna „Cywilizacja życia czy cywilizacja śmierci”. Środek dydaktyczny zalecony do użytku szkolnego przez MEN. Numer zalecenia 2283/2007. Fundacja „Wiedzieć JAK”/Rubikon.
2. Konspekty lekcji (na CD) dołączone do prezentacji multimedialnej „Cywilizacja życia czy cywilizacja śmierci” z materiałami:
 - tekst ustawy *O planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży*, s. 34,
 - raport położnej Stanisławy Leszczyńskiej, s. 43-52,
 - teksty o Annie Radosz, Agacie Mróz i Giannie Beretcie Molli, s. 67-76.

Literatura

1. Ostrowska K., *Ja – inni. W poszukiwaniu wartości, cz. I*, Rubikon, Kraków 2005.
2. Strzałkowska A., *Życie człowieka. Foliogramy ze scenariuszami zajęć z zakresu wychowania do życia w rodzinie*, HLI-Europa, Gdańsk 2001.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: PORNOGRAFIA A KOBIETA****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- definicję pornografii,
- źródła materiałów pornograficznych,
- objawy uzależnienia od pornografii,
- destrukcyjny wpływ pornografii na psychikę i zachowania ludzi.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- opisać konsekwencje dla życia kobiet, które weszły w seksbiznes,
- scharakteryzować konsekwencje sięgania po pornografię,
- przeciwdziałać narzucającej się pornografii, np. w Sieci.

postawy

Uczennica uświadomi sobie:

- potrzebę kształtowania szacunku dla swojego ciała,
- potrzebę budowania integracji seksualnej: duch–psychika–ciało.

TREŚCI

1. Definicja pornografii.
2. Pornografia – uprzedmiotowieniem ciała kobiety.
3. Seksbiznes a prawa kobiet.
4. Szkodliwość pornografii dla młodzieży; utrudnienie tworzenia więzi i założenia rodziny.

5. Pornografia źródłem błędnych wyobrażeń o zachowaniach seksualnych, często niemożliwych do zrealizowania w życiu małżeńskim.
6. Pornografia – utrwaleniem dezintegracji seksualnej.
7. Polskie prawo wobec pornografii (Kodeks Karny art. 200, 202).
8. Budowanie szacunku dla własnego ciała i ciała drugiego człowieka.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład nauczyciela lub „burza mózgów”: Czym jest pornografia? (B.Ch., s. 206).
2. Emisja filmu „Pornozniewolenie” – ze szczególnym uwzględnieniem tych fragmentów, które dotyczą traktowania kobiet w seksbiznesie.
3. Rozmowa po filmie: refleksje, wymiana poglądów, zapytania.
4. Praca z tekstem w trzech grupach:
 - źródła pornografii,
 - etapy wchodzenia w pornografię,
 - jak zmienia się człowiek pod wpływem pornografii?

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Pornozniewolenie” (DVD), Fronda – Fundacja Źródło.
2. Scenariusz zajęć: Marcela Sporysz, „Pornografia i jej konsekwencje”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 206-209.
3. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 203-206.

Literatura

1. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009.
2. Arterburn S., Burns J., *Gdy miłość nie wystarcza*, Pojednanie, Lublin 1993.
3. Kirk J. R., Showers H.R., *Szkodliwość pornografii*, HLI-Europa, Gdańsk 1998.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: PORNOGRAFIA****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- definicję pornografii,
- destrukcyjny wpływ pornografii na psychikę i zachowania ludzi,
- objawy uzależnienia od pornografii.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- scharakteryzować konsekwencje sięgania po pornografię,
- przeciwdziałać narzucającej się pornografii, np. w Sieci.

postawy*Uczeń uświadomi sobie:*

- potrzebę kształtowania szacunku dla swojego ciała,
- potrzebę budowania integracji seksualnej: duch–psychika–ciało.

TREŚCI

1. Definicja pornografii.
2. Zwulgaryzowanie sfery seksualnej – uprzedmiotowieniem człowieka.
3. Pornografia a biznes.
4. Szkodliwość pornografii (szczególnie dla młodzieży); utrudnienie tworzenia więzi i założenia rodziny.
5. Pornografia źródłem błędnych wyobrażeń o zachowaniach seksualnych i utrwaleniem dezintegracji seksualnej.
6. Cztery kroki wchodzenia w pornografię:

- efekt uzależnienia,
- efekt eskalacji,
- tracenie wrażliwości,
- wzrastająca tendencja do wcielania w życie.

7. Polskie prawo wobec pornografii (Kodeks Karny, art. 200, 202).

8. Przeciwdziałanie pornografii i budowanie postawy szacunku wobec ciała człowieka.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład nauczyciela: Czym jest pornografia? (B.Ch., s. 206).
2. Emisja początkowych 1, 2, i 3 części filmu „Pornozniewolenie” lub fragmentu filmu „Etyka seksualności” (dotyczącej pornografii).
3. Rozmowa po filmie: refleksje, wymiana poglądów, zapytania.
4. Praca z tekstem w trzech grupach:
 - źródła pornografii,
 - etapy wchodzenia w uzależnienie,
 - jak zmienia się człowiek pod wpływem pornografii?
5. „Burza mózgów” – jak możemy przeciwdziałać pornografii?

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Film „Pornozniewolenie” (DVD), Fronda – Fundacja Źródło.
2. Fragment filmu (dot. pornografii) „Etyka seksualności” (DVD) z serii „Człowiek-Miłość-Rodzina”.
3. Scenariusz zajęć: Marcela Sporysz, „Pornoografia i jej konsekwencje”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 206-209.
4. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 203-206.

Literatura

1. Arterburn S., Burns J., *Gdy miłość nie wystarcza*, Pojednanie, Lublin 1993.
2. Kirk J. R., Showers H.R., *Szkodliwość pornografii*, HLI-Europa, Gdańsk 1998.

Lekcja dla grupy dziewcząt**Temat: PROSTYTUCJA NIELETNICH****CELE OPERACYJNE****wiedza**

Uczennica pozna:

- uwarunkowania powstania zjawiska prostytucji nieletnich,
- sytuacje, które sprzyjają takim procederom,
- odpowiedzialność karną za wszelką aktywność seksualną z dzieckiem poniżej 15. roku życia.

umiejętności

Uczennica potrafi:

- uzasadnić, dlaczego proceder prostytucji (w założeniu czasowy) szybko staje się stylem życia, od którego trudno odejść,
- uzmysłwić sobie, że szkody wyrządzone psychicznie przez seksbiznes blokują zdolność do przeżywania miłości.

postawy

Uczennica uświadomi sobie, że:

- ten, kto wchodzi w seksbiznes niszczy swoje sumienie i poczucie własnej godności,
- szanując siebie i swoje ciało nie ryzykuje się zakażenia wirusem HIV i innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową.

TREŚCI

1. Czym jest prostytucja?
2. Przyczyny prostytucji nieletnich.
3. Prostytucja jako styl życia.
4. Alkohol, narkotyki i seks.
5. Swoboda seksualna a godność człowieka.

6. Skutki młodzieżowej prostytucji:

- zdrowotne,
- psychiczne,
- etyczne,
- społeczne.

7. Prostytucja nieletnich a Kodeks Karny (art. 199, par. 3).

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka lub miniwykład nauczyciela nt. zjawiska prostytucji nieletnich, tzw. galerianek (np. odwołanie się do filmu w reżyserii Katarzyny Rosłaniec „Galerianki” (2009).
2. Praca w 6 grupach z podręcznikiem:
 - Przyczyny prostytucji nieletnich.
 - Prostytucja jako styl życia.
 - Prostytucja a godność człowieka.
 - Zdrowotne skutki prostytucji nieletnich.
 - Psychiczne, etyczne i społeczne skutki młodzieżowej prostytucji.
 - Prostytucja nieletnich w Kodeksie Karnym.
3. Dyskusja: 6 myślowych kapeluszy Edwarda de Bono: „Dlaczego „nie” dla młodzieżowej prostytucji? (kapelusze białe, żółte, zielone, czerwone i niebieskie); „Dlaczego „tak” dla młodzieżowej prostytucji (kapelusze czarne).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 207-210.
2. Materiały warsztatowe do ćwiczenia „6 myślowych kapeluszy Edwarda de Bono” (duże i małe „kapelusze”, polecenia dla 6 grup, ewentualnie dodatkowe materiały merytoryczne).

Literatura

1. Kurzępa J., *Młodzież pogranicza – świnki, czyli o prostytucji nieletnich*, Impuls, Kraków 2001.
2. Kurzępa J., *Falochron. Zintegrowany program profilaktyki wczesnej wobec zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży*, ARG1, Wrocław 2006.

Lekcja dla grupy chłopców**Temat: PROSTYTUCJA NIELETNICH****CELE OPERACYJNE****wiedza***Uczeń pozna:*

- uwarunkowania powstania zjawiska prostytucji nieletnich,
- sytuacje, które sprzyjają takim procederom,
- odpowiedzialność karną za wszelką aktywność seksualną z dzieckiem poniżej 15. roku życia.

umiejętności*Uczeń potrafi:*

- uzasadnić, dlaczego proceder prostytucji – w założeniu czasowy – szybko staje się stylem życia, od którego trudno się odwrócić,
- uzmysłwić sobie, że szkody wyrządzone psychicznie przez seksbiznes blokują zdolność do przeżywania miłości.

postawy*Uczeń uświadomi sobie, że:*

- ten, kto wchodzi w seksbiznes, niszczy swoje sumienie i poczucie własnej godności,
- szanując siebie i swoje ciało nie ryzykuje się zakażenia wirusem HIV i innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową.

TREŚCI

1. Czym jest prostytucja?
2. Przyczyny prostytucji nieletnich.
3. Prostytucja jako styl życia.
4. Alkohol, narkotyki i seks.
5. Swoboda seksualna a godność człowieka.

6. Skutki młodzieżowej prostytucji:

- zdrowotne,
- psychiczne,
- etyczne,
- społeczne.

7. Prostytucja nieletnich a Kodeks Karny (art. 199, par. 3).

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Pogadanka lub miniwykład nauczyciela nt. zjawiska prostytucji nieletnich, tzw. galerianek (np. odwołanie się do filmu w reżyserii Katarzyny Rosłaniec „Galerianki” (2009).
2. Praca w 6 grupach z podręcznikiem:
 - Przyczyny prostytucji nieletnich.
 - Prostytucja jako styl życia.
 - Prostytucja a godność człowieka.
 - Zdrowotne skutki prostytucji nieletnich.
 - Psychiczne, etyczne i społeczne skutki młodzieżowej prostytucji.
 - Prostytucja nieletnich w Kodeksie Karnym.
3. Dyskusja: 6 myślowych kapeluszy Edwarda de Bono: „Dlaczego „nie” dla młodzieżowej prostytucji? (kapelusze białe, żółte, zielone, czerwone i niebieskie); „Dlaczego „tak” dla młodzieżowej prostytucji (kapelusze czarne).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Podręcznik *Wędrując ku dorosłości*, s. 207-210.

Materiały warsztatowe do ćwiczenia „6 myślowych kapeluszy Edwarda de Bono” (duże i małe „kapelusze”, polecenia dla 6 grup, ewentualnie dodatkowe materiały merytoryczne).

Literatura

1. Kurzępa J., *Młodzież pogranicza – świnki, czyli o prostytucji nieletnich*, Impuls, Kraków 2001.
2. Kurzępa J., *Falochron. Zintegrowany program profilaktyki wczesnej wobec zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży*, ARG1, Wrocław 2006.

Temat: **A JEDNAK RODZINA.
PODSUMOWANIE ZAJĘĆ
W GIMNAZJUM**

CELE OPERACYJNE

wiedza

Uczeń pozna:

- istotne znaczenie rodziny dla rozwoju osobowego człowieka,
- swój stosunek do osiągnięć (bądź ich braku) w wychowaniu prorodzinnym.

umiejętności

Uczeń potrafi:

- dokonać syntezy celów, treści i osiągnięć wyniesionych z zajęć WdZwR w ciągu trzech lat nauki,
- wyrazić własną opinię i ocenę zajęć WdZwR w szkole.

postawy

Uczeń uświadomi sobie:

- zmianę (bądź brak zmiany) swojej postawy wobec zagadnień dorastania, seksualności, małżeństwa i rodziny.

TREŚCI

1. Podsumowanie zajęć prorodzinnych realizowanych w gimnazjum.
2. Obecne i przyszłe pełnienie ról w rodzinie.
3. Znaczenie rodziny dla rozwoju człowieka w różnych etapach życia.
4. Gotowość podejmowania działań budowania więzi i zdrowych relacji w obecnej rodzinie i przyszłej, którą kiedyś uczeń najprawdopodobniej założy.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

1. Miniwykład nauczyciela: Nasze role w rodzinie poddane ciągłej dynamice i poszczególnym okresom w życiu człowieka.
2. Praca w grupach. Pełnienie ról w rodzinie (B.Ch., s. 19).
3. Ankieta ewaluacyjna i/lub test sprawdzający wiedzę uzyskaną w ciągu trzech lat zajęć; uwzględnienie w części pytań osobistego stosunku do zajęć WdŻwR i wyniesionych z tych zajęć osiągnięć i korzyści.
4. Pogadanka podsumowująca zajęcia (z tłem muzycznym wybranej piosenki z płyty CD zespołu New Life'm, pt. *Szukam domu*).

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

1. Ankieta ewaluacyjna i/lub test sprawdzający wiedzę uczniów.
2. Scenariusz zajęć: Barbara Charczuk, „Rola rodziny i jej członków na różnych etapach życia człowieka”, w: *Wygrajmy młodość*, s. 19-20.
3. Nagranie muzyczne – płyta CD zespołu New Life'm, pt. *Szukam domu* (do nabycia również w Rubikonie).

Literatura

1. Ostrowska K., Ryś M. (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie. Książka dla nauczycieli, rodziców i wychowawców*, CMPP-Ped, Warszawa 1999.
2. Pipher M., *Bezpieczny dom. Dlaczego warto walczyć o rodzinę*, Media Rodzina, Poznań 1999 (do nabycia w Rubikonie).

Rubikon

KSIĘGARNIA EDUKACYJNA

WSZA SZANSA NA DZIECKO! – Przyjdź na obwarte spotkanie z Instrukctorem The Creighton Model FertilityCare™ System NaProTECHNOLOGIA – WASZA SZANSA NA DZIECKO!

PROMOCJA NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA Zamów katalog Wydawnictwo Rubikon Pomoc Regulamin Kontakt

Jesteś tutaj: Strona główna »

FILMOWY PAKIET

KATALOG

- WYDAWNICTWO RUBIKON +
- Nowoczesne Planowanie Rodziny +
- Książki Warte Przeczytania +
- Katalogi Dużych Wydawnictw +
- Poradniki dla rodziców +
- Poradniki dla nauczycieli +
- Przedszkole +
- Szkola Podstawowa +
- Gimnazjum +
- Szkole Ponadgimnazjalna +
- Pomoc dydaktyczna +
- Godziny Wychowawcze +
- Profilaktyka i Przemoc w szkole +
- Filmy +
- Terapia Pedagogiczna +
- ADHD +
- Komunikacja Interpersonalna +
- WSZYSTKO DLA RODZINY +
- Metody Aktywizujące +
- Teatr w szkole +
- Gry i zabawy edukacyjne +
- Karty Edukacyjne i Dialogowe +
- Nauka Czytania i Pisania +
- Rozwój Umiejętności +
- Lopopedia +
- Dyskaleja +
- Kniezplologia +
- Oświata oraz Doskonalenie +

Nowości

Zachowania autodestrukcyjne - szkoła bezradna?
 Autor: C. Fox, K. Hawton
 Książka ta, to całościowy, praktyczny poradnik dla profesorów i rodziców, mających do czynienia z młodymi ludźmi, co do których istnieje ryzyko, że albo dokonają samouszkodzenia, albo podejmą próbę samobójstwa.
 Cena: **32,00 PLN**
 Do koszyka

Programy Aktywności. Podręcznik
 Autor: Christopher Knill
 Programy dotyczą pracy z dziećmi niepełnosprawnymi i skierowane są do dzieci, młodzieży i dorosłych z ciężkimi zaburzeniami w rozwoju ruchowym, poznawczym i społecznym.
 Cena: **39,00 PLN**
 Do koszyka

Koszyk
 Wartość: 0,00 PLN
 Ilość przesył: 0
 Brakuje 124,99 PLN do darmowej przesyłki
 Zobacz koszyk

Dotyk i Komunikacja. Podręcznik
 Autor: Christopher Knill
UWAGA! PO DŁGIEJ PRZEWE - ZNOWU W SPRZEDAŻY! Program stanowi udaną próbę wykorzystania osiągnięć psychologii rozwojowej do pracy z tymi wszystkimi, którzy niezależnie od wieku i przyczynny zaburzeń nie nawiązują kontaktu z najbliższym otoczeniem.
 Cena: **36,00 PLN**
 Do koszyka

OBLICZA PATRIOTYZMU
 Autor: Józef Maria Bodenhil, Tadeusz Szpilko i in.
 W ostatnich czasie na rynku wydawniczym pojawiło się kilka książek o patriotyzmie, traktują one jednak temat raczej popularynie lub przedstawiają patriotyzm od strony politycznej bądź historycznej.
 Cena: **35,00 PLN**
 Do koszyka

Logowanie

Login

Zaloguj

Zarejestruj się!

TACIERZYSTWO Zostaniesz tatusiem i wszystko się zmienia
 Autor: Dżisool Daniel W.
 Można być ojcem, lecz czymś zupełnie wyjątkowym jest być tatusiem.
 Cena: **19,00 PLN**
 Do koszyka

MIEŁOŚĆ DO KWADRATU
 Poradnik dla nieprzystosowanych
 Autor: Morgellia Stanisław SJ
 Miłość to potężna siła, która nie tylko drżem w każdym pojedynczym ludzkim sercu, ale uwolniona potrafi zniechęcić wszelkie czu i nieświad. Dlatego miłość domaga się tego, by ją nieustannie potęgować.
 Cena: **24,90 PLN**
 Do koszyka

Bestseller

1. Microfil MT 16C2 termometr elektroniczny pierwszej klasy dokładności
2. WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE. WĘDRUJĄC KU DOROSŁOŚCI. ĆWICZENIA DLA UCZNIÓW KLAS V I SZKOŁY PODSTAWOWEJ
3. WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE. WĘDRUJĄC KU DOROSŁOŚCI. PODRĘCZNIK DLA UCZNIÓW KLAS V-VI SZKOŁY PODSTAWOWEJ
4. NATURALNE PLANOWANIE RODZINY NPR
5. WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE. WĘDRUJĄC KU DOROSŁOŚCI. ĆWICZENIA DLA UCZNIÓW KLAS VI SZKOŁY PODSTAWOWEJ
6. Cud miłości - film DVD
7. WYGRAJMY RAZEM. SCENARIUSZE ZAJĘĆ+CD

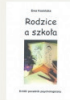
Ostatnio oglądane

„Wędrujko ku dorosłości” Filmy edukacyjne dla SP

Najpopularniejsze

OSOBA I WYCHOWANIE
 Autor: Dziewiecki Marek
 Wychowanie to pomaganie wychowanekowi, by coraz lepiej rozumiał i coraz dożyłej kochał siebie i innych.
 Cena: **20,00 PLN**
 Do koszyka

Rodzice o szkoła
 Autor: Kosińska Ewa
 Krótki poradnik psychologiczny. W obecnym czasie spotykamy się kryzys kulturowy i etyczny młodego pokolenia. Młodzież często nie wyrosła z domu rodzinnego prawidłowych wzorców zachowania. Wiele rodzin wykazuje dysfunkcyjność lub wręcz patologiczną społeczność. Dlatego tak ważna jest rola szkoły w procesie wychowania.
 Cena: **12,00 PLN**
 Do koszyka

www.ksiegarniarubikon.pl

